

N:o 48.

Ankom till Riksdagens kansli den 13 maj, kl. 11 f. m.

*Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående lagstiftnings-
åtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom
skogsbygderna i Norrland och Dalarne.*

Uti en inom Andra Kammaren afgifven motion, N:o 142, hvilken blifvit till lagutskottet hänvisad, har herr C. A. Lindhagen anført följande:

»Land skall med lag byggas.»

»I en afhandling från medlet af sjuttonhundratalet om uppodlingsmöjlighet i lappmarkerna yttras, att »ehvad okunnigheten och villfarelsen må hafva att förebära, så måste jordbruket såväl i lappmarken som annorstädes anses för basis till all hushållning, som man vill skall ega bestånd och varaktighet». En dylik uppfattning har äfven i fråga om det nordliga Sveriges kolonisation varit oafvisligt vägledande för de svenska styrelserna, så långt historiska urkunder gå tillbaka eller från början af 1300-talet. I medlet på 1800-talet började emellertid den enskilda företagsamheten på sidan om lagarne undergräfvat den gamla odalbyggnaden till förmån för trävarunäringen. Detta arbete har sedan bedrifvits med mycken kraft och synnerlig framgång. Och genom 1896 års egostyckningslags tillämpning äfven på de norra skogsbygderna kom det slutligen derhän, att jemväl statsmagterna, visserligen utan att i sjelfva verket vilja det, men ändock öfverlagdt, både godkände och uppmuntrade den nya utvecklingen.

*Jordbruks-
näringens
rätts historia i
Norrland och
Dalarne.*

För att kunna bedöma betydelsen af denna plötsliga omhvälfning och finna botemedlen mot dess olyckor, är det af största betydelse att erinra sig hufvuddragen af den sålunda hotade jordbruksnäringens rätts historia.

Man anser, helt visst med rätta, att de första odlingarne i de norra delarne af riket skedde under »näfrättens tid, då hvar och en tog för sig efter förmågan». Obygderna der uppe ansågos såsom ingens eller allas

tillhörighet. Men i den mån dessa trakter genom odlingens framsteg började komma inom det öfriga rikets intresseområde, företogo sig regenterna att i kronans namn förfoga öfver dem för att befrämja landets bebyggande. Redan från början af 1300-talet finnas urkunder, som ådagalägga detta. Mest afgörande framträdde detta kronans anspråk i Gustaf I:s bekanta bref till norrländingarne af den 20 april 1542, deri förklaras, att »alla sådana egor, som obbyggda ligga, höra Gud, Konungen och Sveriges krona till och ingen annan». Socknar, bygdelag, ensliga gårdar och annan bygd, som förmenade sig vara egande uti skogarne, förbjödos därför af konungen att hindra andra bygga å dessa, der det ej skedde på de förras egna bostäder, ängar och fåbete.

Sälunda utbildade sig det s. k. skogsregalet eller kronans eganderätt till skogarne i rikets norra delar. Under återstoden af 1500-talet samt de båda följande århundradena gjorde regeringsmagten genom talrika förordnanden gällande kronans rätt i detta afseende. Oftast skedde detta i odlingens intresse. Man tillhöll därför bönderna att ej lägga under sig skogarne samt sökte i stället på olika sätt uppmuntra andra att der bygga och göra sig hemman. Under 1600-talet och början af 1700-talet ingrep kronan i framträdande grad äfven i skogsvårdens intresse till förmån för det då mycket gynnade bergsbruket.

Emellertid visade det sig, att denna osäkerhet i byarnes rätt till den omgifvande skogen var menlig i många afseenden och icke minst för odlingens framåtskridande. Enligt förordningen den 19 december 1683, hvarigenom 1542 års författning uttryckligen förnyades, befaldes därför landshöfdingarna att, sedan de efter hvar bys och gårds egenkap och beskaffenhet pröfvat hvar och ens rägång eller, der den felades, tillagt hvar och en så stort utrymme och så mycken skog, som funnes skäligt och till fullsatt hemman nödigt, skulle de derifrån afskilja och afvittra den öfriga delen såsom kronan och ingen annan tillhörig. Denna författning har gifvit upphof till de s. k. afvittringarne. Mycket blef i anledning af densamma emellertid icke då åtgjordt. Under 1700-talet påbörjades åter afvittringar, men de afbrötos snart.

Först under 1800-talet hafva afvittringarna med kraft upptagits och fullföljts enligt särskilda författningar, utfärdade för *Jemtland* den 8 december 1820 för *Herjedalen* den 9 mars 1825, för *Vesternorrlands, Vester- och Norrbottens län* den 10 februari 1824, för *Gefleborgs län* den 12 maj 1832, för *Vesterbottens och Norrbottens lappmarker* den 30 maj 1873 samt för hemman och lägenheter *ofvanför odlingsgränsen i lappmarkerna* den 18 november 1892. I *Dalarne* har i sammanhang med de år 1804 började storskiftena äfven verkstälts afvittring, för hvilken utgifvits en mängd särskilda författningar. Kostnaden för förrättningen bestrides af stats-

verket och har under 1800-talet uppgått till öfver nio millioner kronor.* Denna afvittring är nu öfver allt afslutad, utom i lappmarkerna, der den särskildt ofvan odlingsgränsen ännu pågår och i åtminstone ett par socknar ej ens blifvit påbörjad. *Vermland* har ej varit underkastadt afvittring, utan hemmansegarne hafva fått utsträcka sina skogsskiften ända till landets yttersta gräns, hvilken förmån uppgifves grunda sig på Gustaf I:s bref den 12 augusti 1535, hvori han af synnerlig gunst och nåd »tillåter menige man i *Vermland* att bruka de allmänningar, som de från långlig tid och hedenhös innehaft».

Den grundsats, som i början gaf sin pregel åt afvittringsmetoden, återfinnes i cirkulärbrevet den 14 april 1824, utgifvet med anledning af ett beslut af föregående års Riksdag. I detta bref säges nemligen om kronomarkerna i de norra länen, att de »i anseende till folkbrist och felande kommunikationer i sitt nuvarande skick voro af föga värde och icke kunde med större nytta för det allmänna användas än till nya hemmans anläggning för att befordra landets uppodling och befolkning». Rättast hade naturligtvis varit, att man sparat på kronans egendom och rigtat sin uppmärksamhet på att skaffa de kommunikationer, som man insåg skulle höja skogarnes värde. Men bristen på framsynthet i detta afseende hade till stor del också sin rot i en oförståndig tillämpning af Adam Smiths ekonomiska teorier, som vid den tiden gjorde sig gällande. Liksom man därför på grund af förenämnda Riksdags beslut företog sig att genom försäljningar för billigt pris slumpa bort kronoskogarne i södra och mellersta delarne af landet, blef målet för afvittringarne att lägga all kronans skog till bygdelagen eller nybyggen. Under sådana förhållanden kunde äfven nybyggarne lätt vinna obegränsadt erkännande för sina vanor att ligga milsvidt borta i skogarne och skörda dåligt starrgräs i stället för att ordentligt bruka jorden i närheten af gårdarne. Man lystrade med ett ord ej vidare till den gamla lösen om kronans rätt till de egor, som obbyggda ligga, utan slösade bort statens egendom på det oförsvärligaste sätt. Först på 1860-talet började det så till vida brytas med dessa grundsatser, att man beslöt att ej upplåta öfverloppsmarkerna blott till nybyggen, utan att äfven afsätta kronoparker, och härigenom räddades dock åtskilligt af kronans arfvedel.

* Dessa statsverkets utgifter för afvittringsverket uppgå för:

Kopparbergs län	från år 1803 t. o. m. 1894	till kr. 2,699,528
Gefleborgs län	» » 1832 » 1865 » »	57,865
Vesternorrlands län	» » 1824 » 1869 » »	338,562
Jemtlands län	» » 1821 » 1869 » »	484,501
Vesterbottens län	» » 1824 » 1899 » »	2,528,762
Norrbottens län	» » 1824 » 1899 » »	2,970,697

Summa kronor 9,079,915.

Hvad man vid afvittringarne deremot fortfarande framför allt ville befrämja var jordbruksnäringens utveckling. Angelägenheten af »landets uppodlande och bebyggande» är det tema, som genomgår alla afvittringsförfattningarne. Den äldre nybyggaren ansågs »genom stadga och säkerhet i dess område» skola uppmuntras till sina egors »vidare upparbetande och förbättrande», och på de öfverblifna kronomarkerna ville man bereda »idoge arbetare tillfälle till nya hemmans anläggning». Detta var sålunda enda ändamålet med skogstilldelningarne. Det var också en gammal, af erfarenheten bepröfvad trossats, att jordbruket der uppe behöfde skogen till ryggstöd. Och man förstod, att de ouppodlade vidder, som skogarne inneslöt, endast i en jordbrukande befolknings besittning kunde småningom komma under plogen.

Någon särskild föresyn utöfvades icke för att de oerhörda skogsmarker, som på detta sätt ofta tillades ett hemman, verkligen skulle få det åsyftade gagnet. Man hade ej heller då någon omedelbar kännning af de faror, som hotade. Bonden fick därför obehindrad förfoganderätt till hemmanets skog. Men när de bittra erfarenheterna kommo, började man från år 1866 långsamt famla efter otillräckliga utvägar att genom bestämmelser om skogsvård varaktigt trygga skogen åt hemmanet och dess uppodling. Sålunda bestämdes på vissa orter, att bonden eller nybyggaren endast skulle ega att efter utsyning verkställa årlig afverkning till afsalu. Denna inskränkning i dispositionsrätten till skogen hvilat på hemmanen i lappmarkerna och i Särna socken med Idre kapellag samt dessutom på 299 hemman, belägna uti andra orter, företrädesvis i Vester- och Norrbottens kustland. Atgårdens motiverades af 1870 års skogskomite i afseende å lappmarkerna dermed, att alla skogarne »ännu voro statens tillhörighet» samt att man därför ej borde lemna obegagnadt tillfället att »utan ringaste kränkning af eller ingrepp i enskild eganderätt förbinda rättigheten till skogens begagnande med sådana föreskrifter, att skogarnes förstörelse i möjligaste mätto förebyggdes utan att utvägarne till nödtorftig bergning betogs invånarne». Någon uttrycklig föreskrift har deremot aldrig gifvits om skogsanslags afsättning till skogsallmänningar, hvarigenom dock afvittringens ändamål skulle på bästa sätt tryggats. Genom frivilliga öfverenskommelser mellan delegarne är emellertid någon mindre del af skogsanslagen afsatta till sockenallmänningar eller besparingsskogar inom åtta socknar i Kopparbergs län, två socknar i Gefleborgs län, fem socknar i Norrbottens lappmarker, en socken jemte två kapellag i Norrbottens kustland. Beslut härom lär också fattas för två socknar i Vesterbottens lappmarker.

Den historiska rättsutvecklingen visar sålunda, att i stort sedt full eganderätt till jorden inom rikets norra delar vanns endast genom dess uppodling. Det kan väl synas, som odlaren äfven borde fått ett billigt anspråk

på husbehofsskog i gårdens närmaste omgifning eller med andra ord ett hemskogsskifte. Och kronan skyddade nog ibland dylika anspråk gent emot tredje man. Sjelf deremot afhände sig kronan i allmänhet icke den juridiska rätten till någon skog. Men denna sin rätt har kronan aldrig missbrukat, utan tvärt om genom afvittringarne gagnat hemmanen långt utöfver billighetens gränser.

Det framgår vidare häraf såsom ett klart och talande sakförhållande, att de skogsmarker, hvilka i Norrland och Dalarne genom afvittringarne tillagts hemmanen, äro *förläningar af kronan till hemmanen för jordbruksnäringsens varaktiga befrämjande*. Dessa förläningar skedde ej på grund af någon privaträttslig kontraktsförbindelse till hemmansinnehafvaren, utan allenast genom en i den allmänna hushållningens intresse vidtagen lagstiftningsåtgärd. Afvittringen var den handling, hvarigenom kronan på egen bekostnad bragte gåfvan till verkställighet, och först med afvittringens afslutande eller nybyggenas slutliga skattelösen öfvergick den juridiska rätten till skogen från kronan öfver på hemmansegaren.

Häri ligger också den stora sakliga skilnaden i eganderätten till de afvittrade hemmanen och till hemmanen i södra och mellersta Sverige. De senare äro i allmänhet sedan urminnes tid till sina gränser bestämda genom förfoganden, som oftast fallit i glömska. Och deras hufvudsakliga värde ligger icke i skogen, utan i den öppna jorden, hvars odling är en skapelse af hemmansinnehafvarens under generationer derå nedlagda arbete.

På grund af flera samverkande orsaker och icke minst i följd af afvittringarne inträffade på 1850-talet plötsligt ett bestående uppsving i trävarukonjunkturerna. Skogarne erhöilo härigenom redan då ett marknadsvärde, som man trettio år förut frankänt dem för all framtid. Kapitallet fick salunda här ett lönande arbetsfält och det begagnade sig också genast smidigt af förhållandena.

Trävarukonjunkturernas mellankomst.

Enligt lagstiftningen hade bönderna fått rätt begagna skogen å redan afvittrade hemman till afsalu; och jemlikt författningen om nyttjanderättsaftal kunde sådana ingås på femtio år. Följaktligen uppgjordes kontrakt, hvarigenom hemmansinnehafvarne på nämnda tid uppläto afverkningsrätt till sin skog. Då dennas värde i början var dem okänt, blefvo köpeskillingarna rena obetydligheter. Salunda förlorade hemmanen det afsedda stödet af skogen i ett halft århundrade, och vid kontraktens utgång mottaga de en sköflad skog, som behöfver en lika lång tid för att komma i återväxt. Dessa afverkningsupplätelser efterträddes längre fram allt mer af hemmansköp. Grunden till denna böndernas benägenhet att afhända sig eganderätten till jorden ligger dels i deras ringa motståndskraft, sedan de en längre tid genom afverkningskontrakten varit i afsaknad af inkomst

från skogen, dels i lockelsen att genom den lätt fångna skogens afyttring på en gång komma i besittning af ett större penningbelopp och dels i det växande nit sågverksbolagen af flera skäl allt mera inlägga för inköpen. Numera hafva bolagen till grundsats att endast köpa hemman.

Men dessa bolag inlåto sig äfven på det äfventyrsaftalet att förvärfva eganderätt eller nyttjanderätt till oafvittrade hemman i förhoppning, att staten ej skulle begagna sig af sin befogenhet att när som helst ändra villkoren för donationen eller alldeles inställa den. Afvittringen får här den egendomliga uppgiften att med af Riksdagen anslagna medel från kronans mark för jordbrukets befrämjande skänka skog till hemman, som redan inköpts af sågverksbolag i afsigt att för aktieegares räkning under all framtid använda gåfvan till helt andra ändamål än jordbrukets utveckling. En dylik komedi har i stor utsträckning pågått i lappmarkerna och pågår der ännu.

Särskildt betänkliga hafva yttringarne af kapitalets anlopp visat sig i afseende å de nybyggen, som upplåtos vid sjelfva afvittringen. Ofta lät en sågverksegare sjelf eller genom ombud insyna en nybyggesrätt. Der- efter utfördes i största hast en ytlig odling för att vinna högsta möjliga skatterätt, och sedan denna efter en ofta lättvindig syn erhållits, försum- mades odlingen eller öfvergafs helt och hållet. På sådant sätt hafva stora kronomarker frångått kronan utan någon förnuftig anledning. Och det vore ej förunderligt, om staten någon gång lät verkställa en grundlig undersökning af dessa förhållanden.

Händelserna gå nu, såsom hvar och en vet, med stormsteg mot trä- varurörelsens mål, förvärfvet af all kronans donationsskog inom Norr- land och Dalarne. Det behöfver knappast påpekas hvad detta betyder för framtiden. De ouppodlade vidderna undandragas kulturen. Den redan befintliga befolkningen förlorar det stöd, man velat gifva den, samt sjun- ker ned i beroende. Den behållna afkastningen och det ökade värdet af kronans skogar, hvilka senare hon för skogsbruksändamål lika väl kunnat sjelf behålla, gå det allmänna väsentligen förbi. Osynliga aktieegare skola mångenstädes beherska bygderna genom sina tjenstemän, för hvilka det enligt sakens natur blir en omöjlig uppgift att vara de bästa väktarne för rätt och sanning. Sjelfva samhällsförfattningen blifver i dessa och många andra afseenden i grunden byggd på osunda förutsättningar.

Det är nu alldeles origtigt att lägga dessa förhållanden skogsspeku- lanterna till last. Felet ligger helt och hållet i en lam och oförståndig lagstiftning, hvilken frestar den enskilda företagsamheten att beträda så- dana vägar. Affär är nu en gång affär. Och det är för mycket begärdt, att det enskilda intresset skall förstå att offra sig för samhällets idé, när dess egna organ ej göra något för att upprätthålla densamma.

Likaledes ser man saken oriktigt, när man framställer det ekonomiska uppsvinget såsom uteslutande sågverksbolagens förtjenst samt deraf drager slutsatser om, att allt är väl bestäldt eller att skogarnes ökade värde skulle vara en produkt af sågverksbolagens arbete och sålunda böra tillfalla dem såsom välfängen egendom. För den ekonomiska uppblomstringen har man i första hand att tacka skogarne sjelfva och de konjunkturer, som vid en viss tid gäfvos utsigter att bereda dem marknadsvärde. Häraf kan och bör både det allmänna och det enskilda intresset draga nytta. Och denna nytta skall ingalunda uteblifva, utan tvärt om blifva fruktbarare och varaktigare, om eganderätten till jorden ligger hos staten, kommunerna och bönderna i stället för hos sågverksbolagen.

Frågan gäller sålunda icke här ett antingen för eller emot kapitalet. Att detta genom tillgodoseendet af sin egen nytta äfven kan fylla och fyller en allmän uppgift, vill ingen bestrida. Men det skall då komma öfver landet som ett sakta befruktande regn och ej sasom en stormflod, hvilken sköljer bort gammal kultur och århundradens förutseende.

För att nu vinna klarhet, huru lagstiftningen i dessa frågor bör förhålla sig, erfordras, liksom i alla ämnen, der man vill komma till fruktbringande praktiska resultat, att först framställa för sig det ideal, som bör vara vägledande för alla åtgöranden. Hvad man då här uppenbarligen alltid måste sträfvat till är förverkligandet af de olika intressenas harmoni. Och det är upprörande veta, att man inom mannaminne haft i sin hand ordna förhållandena på ett sätt som ganska nära närmar sig detta mål.

*Intressenas
harmon.*

Det finnes nemligen nu icke mer än en mening om, huru vid afvittringarne rätteligen bort förfaras. Kronoallmänningar skulle bildats öfver allt och, der sådant verkligen skett, gifvits större omfång. Af skogsmarken skulle hemmanen omedelbart tilldelats endast husbehofsskog, vid hvars utbrytning äfven bort tillses, att den inneslöt den bästa odlingsbara jorden. Återstoden af skogsanslaget skulle afsatts till skogsallmänningar för att medelbart stödja landets framatskridande och bebyggande.

Genom dessa kronoparker och skogsallmänningar hade det allmänna fått sin behöriga andel i vinsten å skogarnes stigande värde samt den allmänna odlingen och de berättigade enskilda intressena haft ett verkligt framtidsstöd. Jordbruket hade fått den verkliga hjälp man äsyftat genom att med afkastningen från skogsallmänningarna kunnat bestridas utgifter för kommunala ändamål och för kommunikationernas utveckling. Sjelfva arbetet på jordens odling hade äfven befrämjats, då hemmansinnehafvaren ej varit frestad att företrädesvis egna sig åt afverkning i egna skogar eller att alldeles förspilla hemmanets framtid genom att, såsom 1870 års skogskomiteé yttrar, utrymme lemnats för »befolkningens sträfvan i allmänhet att, der så erbjuder sig, för tillfällig vinning utan

tanke på framtiden hastigt realisera sin skogstillgång». Och sågverksindustrien hade blifvit begränsad till den verksamhet, som med rätta tillkommer den, nemligen att inköpa de årliga afverkningsrätterna å kronoparkerna och skogsallmänningarne samt derefter förädla virket.

På sådant sätt skulle det allmänna fått sitt. Skogsvård och jordbruk hade gått hand i hand, hvilket endast är möjligt, när den förra ställes i den senares och de allmänna intressenas tjänst, och för jordbruksnäringen liksom för sågverksindustrien hade lagts »basis för en hushållning, som man vill skall ega bestånd och varaktighet». I stället åter nu den senare näringen ut den förra och förtär lätt äfven sin egen framtid genom det fria spelrummet för den enskilde affärsmannen att af naturens för honom åtkomliga tillgångar göra så mycket penningar som möjligt under sin lifstid. Afverkningen och deraf följande omsättning hade kanske ej gått så fort som nu och den yttre ögonfågeln af en industriell uppblomstring därför i början antagit måttligare proportioner. Men i stället för faran af en snabb afveckling af jordbruk och skogsbruk hade lagts grunden till en jemn utveckling af dessa näringar för framtiden.

Lagstiftningens närmaste uppgifter.

Nu måste det visserligen medgifvas, att ur den stora apparaten med alla vederbörande ej i tid skulle kunna framgå ett enhetligt och kraftigt uppträdande å det allmännas vägnar för att leda den nya utvecklingen in uti lojala banor. Men äfven sedan erfarenheten börjat tala sitt tydliga språk, har man töfvat att göra något eller sökt sin räddning i palliativ, hvarigenom det onda endast beredts tillfälle att ytterligare gripa ikring sig. Hvad ställningen kräfver är deremot att gå frågan in på lifvet och ej famla efter förevändningar att komma bort ifrån densamma. Det är ett drygt ansvar, en generation ådrager sig, när den handlar på det senare sättet och sedan går omanligt bort ur tiden, öfverlemnande åt kommande släkten att under kif och strid söka lösa de härfvor, man redt åt dem.

Vill man deremot på allvar söka ordna saken, måste man först vinnlägga sig om att genom lagstiftningen beröfva de missförhållanden, som föra utvecklingen i orätt riktning, laglig rättighet att fortfara dermed. Såsom nedan skall närmare utvecklas, äro de åtgärder, som i detta afseende måste utan uppskof vidtagas, dels inskränkning i skogsspekulanternas förvärf af afvittrade hemman, dels upphäfvande tills vidare af den nuvarande egostyckningslagens tillämpning på dessa fastigheter, dels uttrycklig föreskrift om afsättning af skogsallmänningar i de orter, der afvittringen ännu ej afslutats.

Sedan sålunda vunnits andrum, gäller det att hofsam, men bestämdt sträffa att småningom återföra utvecklingen till det mål, som man nu inser varit det enda rätta. Nedan skall antydningssvis angifvas några af de många åtgärder, som i detta afseende kunna ifrågakomma. Att dervid

tilläfventyrs skall krävas flera slägtleds arbete för att försona, hvad en generation förbrutit, är blott ett ytterligare skäl för angelägenheten af att i detta arbete aldrig tappa tagen.

Utom af sakens egen natur skall lagstiftningen i dessa sträfvanden kunna hemta ett synnerligt stöd i de afvittrade hemmanens rättshistoria. En dylik tankegång uttrycktes äfven år 1892 af landshöfdingen i Luleå under en debatt i Första Kammaren. »Staten har», sade talaren, »äfven fortfarande en ganska stor rätt mot dessa hemman. Att så är, blifver klart, när man tänker, huru dessa hemman hafva uppstått. De hafva nemligen genom afvittringen tilldelats enskilde. Med rik och öppen hand har staten utdelat stora och numera dyrbara skogsområden, med vilkor allenast, att odlingen bedrefves och underhölles. Visserligen har, sedan dessa hemman blifvit skatteomförda, den juridiska rätten förfallit, men i alla fall kvarstår, att staten genom denna sin frikostighet att vilja understödja odlingen gjort lägenheterna för eftersträfvansvärda för spekulationen, hvilken satt sig i besittning af dem, men lemnat odlingarne på många håll vind för våg. Och i stället för att ett burget hemman af det upplåtna nybygget skulle uppkomma, som framdeles skulle delas och bilda stora byar, hvar på glädjande exempel flerstädes finnas, så förfelas ändamålet med jordupplåtelsen fullkomligt genom skogshemmansköpen, och staten går förlustig både jorden, skogen och hela odlingen samt slutligen den sjelfständiga befolkningen. Mot sådant synes det mig, att man har någon rätt att ingripa».

Hvad nu först angår angelägenheten af att inskränka skogsspekulanternas *fastighetsförvärf*, böra, innan möjligheterna dertill närmare utvecklas, något beröras de skäl, som hufvudsakligen anföras till förmån för dylika förvärf.

Jordbruket och »industrien».

Man får då till en början ganska ofta, särskildt i Första Kammaren, höra det talet, att Norrland på grund af sina naturliga tillgångar och sina vattenfall är hänvisadt till att blifva ett industriland och att det därför ej är någon olycka, om industrien »ersätter jordbruket».

Ingen kan emellertid väl påstå annat, än att det är en lifsbetingelse för industrien att på närmaste håll och till billigaste pris erhålla lifsmedel för den industriella befolkningen. En uppblomstrande industri bör vara angelägen att befrämja jordbruksnäringen just i fabriksdistriktet. I utvecklade industriländer tycker man därför, att det är bra, när åkrarne taga vid, der fabriksområdena sluta.

Det återstår sålunda endast, att det skulle vara utrymmet på marken, som vore särskildt i Norrland så knappt tillmätt, att äfven den odlingsbara marken behöfdes för industriens ändamål. Detta kan icke gälla sjelfva fabrikenas tomtområden. Icke heller är bergsbruket så skrym-

mande, att jordbruket behöfver vika för detsamma. Om bergsbruket kan tvärt om sägas en annan sak, nemligen att då detta i Norrland hufvudsakligen afser att i största möjliga omfattning exportera malm, så kan det vara godt att i framtiden, när malmen tagit slut, hafva jordbruket att falla tillbaka på.

Vid närmare påseende visar det sig sålunda, att man med industri här menar skogsbruk, men då ingår deri likaväl jordbruket, som också afser tillgodogörandet af hvad som växer på marken. Anställer man nu en jemförelse mellan dessa båda »industrier», så framstår det såsom påtagligt, att det årliga skördandet af säd, gräs eller rotfrukter på ett tunnland odlingsbar mark är en till arten högre och till afkastningen rikare kultur än utsigten att i allra lyckligaste fall hvart femtionde år få afverka det antal träd, som kunna uppväxa å samma område. De klimatiska förhållandena ställa i allmänhet ej heller jordbruket i sämre ställning än skogsbruket. Är klimatet kargt, blir bådas afkastning förminskad derefter. Ibland förhåller det sig till och med så, att storartad gräsväxt kan uppvisas å trakter, der det går oändligt långsamt för skogen att taga sig fram.

Det vore därför mycket lyckligt, om jordbruket kunde i Norrland helt och hållet »ersätta» skogsbruket. Men detta stöter bland annat på det naturliga hindret, att i anseende till markens beskaffenhet de ojemförligt största vidderna alltid måste stå öppna ensamt för skogsodlingen. Och med denna förvissning borde skogsvännerna slå sig till ro och afstå från den hopplösa uppgiften att göra gällande, att det är bättre, om det växer skog än jordbruksprodukter på odlingsbar mark.

Detta framhållande af industriens rätt beror i sjelfva verket på en missriktad tankegång, framkallad just af skogsbolagens fastighetsförvärf och intresset att värna dem. Man kommer nemligen inför denna företeelse lätt till den uppfattningen, att skogarne äro till för sågverkens räkning. När sålunda en sågverksegare planlägger en utvidgning af sitt verk, så kallas detta genast en utvidgning af industrien, som ovilkorligen berättigar till förvärf af den för planens genomförande erforderliga skogsmarken. Härvid är då jordbruket ofta i vägen och därför måste det undanröjas genom missaktning för dess uppgift. Riktiga förhållandet är naturligtvis, att sågverksindustrien har att i sina anläggningar helt och hållet rätta sig efter den skogstillgång, som med behörigt iakttagande af naturens och samhällets lagar finnes tillgänglig för denna industris verkliga uppgifter. Frågan om hvem, som bör ega sjelfva skogsmarken, skall därför afgöras efter sociala hänsyn och ej efter afverkningsintressets önsksningar.

Hvad som kanske oftast åberopas till förmån för skogsbolagens jord- *Jordbruket och skogsvården.*
förvärf, är skogsvårdens intresse. »Nästan alla sakkunnige», heter det,
»äro ense om att skogens sammanförande till stora komplexer, som be-
sittas med full eganderätt af kapitalstarka händer, är förmånligt för skogens
rätta vård och skötsel.»

Sanningen i detta uttalande ligger deri, att det är lättare och mera
lönande att genomföra rationel skogsvård å ett stort skogsområde än å
ett litet. Derfor är det emellertid ej sagdt, att egaren af en stor skog
frivilligt vinnlägger sig om dess skötel. Personer, som sett förhållandena
på nära håll, vitsorda också allmänt, att talet om de norrländska bolagens
vårdnad om sina skogar i stort sedt hvilat blott på en gammal före-
ställning, som man tror på, därför att den ständigt upprepas. Rätta för-
hållandet lär vara, att åtskilliga bolagsskogar och många enskildes skogar
skötas ganska bra, men att i regeln de privata skogarne, bolagens deri
inbegripna, endast afverkas, hvilket ju i stort sedt ej utgör någon
skogsvård.

Men äfven om man med lagstiftningens hjälp kan för framtiden
hoppas en god skötsel af bolagsskogarne, så är frågan dermed på intet
sätt afgjord.

Skogsvård kan jemförelsevis lätt framtvingas genom lagstiftning,
och om den äfven i afbidan på lagstadgad kontroll här och hvar alldeles
försummas, så kan detta i de flesta fall botas inom en öfverkomlig tid
och med enkla medel. Men om eganderätten till jorden, på hvars rätta fördel-
ning så mycket beror, öfvergår i några få bolags händer, så kan detta med
sina vidtgående konsekvenser ej ändras så lätt. Hvad i detta afseende
sker till samhällets skada, binder för oöfverskådlig framtid.

Den gamla lagkomitén framhöll äfven såsom »nödvändiga villkor
för människoslägtets framsteg i sann bildning», att de borgerliga lagarne
i fråga om fasta egendomsars fördelning mellan enskilda byggdes på rätt-
visa och säkra grunder. Säkerligen ingick i komiténs tal om sann bild-
ning den meningen, att det äfven finnes annat, som bör få växa i landet,
än tallar och granar, och att det gifves andra samhälleliga värden att
taga vara på än hastig vinst på handel med trävaror.

Intresset för skogsvården får väl därför lugna sig något tills vidare,
om det ej har andra utvägar att erbjuda än skogsvård genom bolags-
komplexer. Rom byggdes för öfrigt icke på en dag. För att i Norr-
land skapa bygdelag och gifva hemort åt en jordbruksnäring, har åtgått
flera hundra år. Att nu gynna den nutida skogsvårdens uppgifter, som ännu
blott hafva femtioåriga anor, genom att kasta bort jordbruksnäringens
framtid, är ett i alla afseenden oförsvarligt förfarande. Målet måste i
stället vara att i Norrland småningom främja såväl kronans och kom-

munernas som böndernas sjelfständiga skogsvård samt ytterst visserligen sträfvä till bildandet af stora skogskomplexer, men allenast i form af kronoparker och sockenallmänningar, i den mån detta försumrats vid afvittringen. Ty skogsskötsel i Norrland företrädesvis genom bolagsskogar betyder endast möjlighet af skogsvård med social tillbakagång såsom förutsättning. Skogsskötsel genom kronans och kommunernas allmänningar betyder deremot visshet om skogsvård samt tillika goda sociala utvecklingsmöjligheter för framtiden.

Det är också odeladt angenämt finna, hurusom senaste skogskomitée ej har ett ord till förmån för framtidshägringen af skogsvård genom de afvittrade donationsskogarnes omsättning till bolagskomplexer. Tvärt om framlyser mellan raderna i dess betänkande och framgår af dess låt vara ibland väl platoniska lagförslag en omisskänlig sympati för det norrländska jordbruket i dess ojemna kamp utan några vänner bland de mäktige. Komitén faller om den enskilda skogsvården i gemen endast det omdömet, att »man, då fråga är om skogshushållningen, ej kan såsom resultat af det enskilda förvärfsbegärets ansträngningar för egen förkofran påräkna den för nationalvälståndet fördelaktigaste användningen af ett lands naturliga tillgångar».

Det är då ganska märkligt, att komiténs ordförande vid riksdagen år 1900 under debatten i Första Kammaren om skogsbolagens fastighetsförvärf ej fann någon plats för jordbruket bredvid »industrien», utan i skogsvårdens namn framhöll »önskvärdheten af att bolagen komme i besittning af skogarne». Detta senare går nu af sig sjelft i följd af det sätt, hvar på afvittringarne skett. Det är då en inkonsequens af talaren, när han samtidigt yttrade såsom sin mening, att man vid afvittringarne inslagit den sämsta väg, som kunde väljas, i stället för att bilda allmänningar, »som är det enda rätta». Till detta senare påstående behöfver endast erinras, att man bör aldrig öfvergifva att sträfvä mot det mål, som är det enda rätta.

Jordbruket och
frihandeln.

Det lättaste sättet att komma ifrån en obehaglig sakfråga har alltid varit att ställa sig på en uteslutande *formel* ståndpunkt.

Det är klart, att man här skall i första ledet möta frihandelsvännerna af den gamla skolan. Frågan om inskränkning i skogsbolagens fastighetsförvärf ställer sig för dem mycket lätt. Ty de komma alltid att oföränderligen finna en sådan tanke »strida mot alla nationalekonomiska regler». En anhängare af dessa regler yttrade till och med en gång i Andra Kammaren, att det ej ens var kammaren »värdigt» att inlåta sig på dessa ämnen.

Man kan väl dock tycka, att svenska staten bötat tillräckligt för oförständig tillämpning af Adam Smiths teorier på hushållningen med kronans skogar i Norrland och Dalarne. Under intrycket af dem skänkte

man onödigtvis bort oerhörda skogsmarker för att nu kort efteråt få börja bland dessa för dryga penningar återköpa skog eller rättare sagdt mark, der skogen har stått. Nu fordrar man likaledes i frihandels namn, att kronan ej ens skall vårda sig om det ändamål, hvartill skogen slösades bort, utan förspilla kronans nedärfda traditioner äfven i detta afseende. Det är dock, synes det, under alla förhållanden Riksdagen värdigast, att hon gör sin pligt samt bedömer hvarje fråga efter dess egen beskaffenhet och ej enligt gamla formulär.

Egendomligt är för öfrigt, att utpreglade protektionister i denna fråga, liksom i den inre politiken i allmänhet, oftast äro hänsynslösa frihandlare och ej vilja röra ett finger för att värna den norrländska jordbruksnäringen mot en öfverlägsen konkurrent. Det är då visserligen inga national-ekonomiska regler, som spela in, utan »gamla grundsatser i vår lagstiftning», som åberopas. En begränsning af bolagens fastighetsförvärf kränker ej blott bolagens rätt i detta afseende, utan utgör, menar man, ett obehörigt förmynderskap öfver hemmansegaren och ett åsidosättande af hans rätt att bereda sig den högsta köpeskilling, han kan få för sitt hemman.

I detta sistnämnda afseende må först framhållas, att genom förbud för skogsbolag att vidare inköpa afvittrade hemman likställas de senares innehafvare med fastighetsegarne i det öfriga Sverige, hvilka staten ej tillhandahåller dylika särskilda köpare, som af sällsynta konjunkturskäl erbjuda högre betalning, än hvad fastigheten kan såsom jordbruksfastighet betinga. Men vidare och framför allt bör ihågkommas, att kronan nyligen skänkt skogen till hemmanet för jordbrukets varaktiga förkofran, men ej för att en hemmanets innehafvare, lockad af det lätta förvärfvet, skall utan vidare realisera gåfvan för att göra sig bekväma dagar och lemna sjelfva hemmanet och statens afsigter at sitt öde. Detta bör kronan hafva rätt att förekomma. Och den begär derigenom så mycket mindre någon obillighet, som hemmansinnehafvaren får fortfarande ensam draga gagn af skogens alltjemt växande värde, hvarom hvarken han eller kronan hade något begrepp, när afvittningen beslöts. Ty då hade det nog gått på ett helt annat sätt. När man sedan vet, att de hemmansegare, som bevarat skogen för hemmanet, stå sig godt och i all synnerhet de, som afsatt en del till skogsallmänning, men att det deremot småningom gått utföre för de familjer, som gjort sig af med skogen, så bör det ligga klart, att det här så långt ifrån är på sin plats att tala om hemmansinnehafvarens frihandelsrätt, att det tvärt om framstår såsom en oafvislig pligt för staten att i detta fall förekomma dess förderfbringande utöfning. Man har ej heller hört några anspråk i detta afseende från de hemmansegare, som frågan gäller, utan tvärt om är det företrädesvis deras representanter i Andra Kammaren, som alltid

påyrkat inskridande mot bolagsförvärfven. Omtanken för de norrländska henmansegarne framföres alltid af sågverksegarne eller ock af sydlandingar, hvilka ännu ej satt sig in i dessa förhållanden och därför bedöma saken endast efter egna erfarenheter.

*Skogsspeku-
lanternas
fastighetsför-
värf inför
gällande lag.*

En invändning, som står frihandelsvännernas betänkligheter nära, är påståendet, att hvarje inskränkning i rätten att köpa fast egendom strider mot andan i vår lagstiftning. Detta betyder nu i och för sig ej så mycket. Ty lagstiftningens uppgift är just att göra gällande nya grundsatser, när dessa betingas af förändrade, i lagen ej förutsedda förhållanden. Men granskar man saken närmare, skall man emellertid finna, att den ifrågasatta åtgärden just står i liflig öfverensstämmelse med gällande rättsprinciper.

Förra året åberopades i Första Kammaren såsom en förträfflig grundsats, som borde fortfarande efterlefas, det i kungörelsen den 6 april 1810 förekommande stadgandet, att »hvarje svensk man, till hvilken klass af medborgare han räknas må», är berättigad förvärfva och besitta fast egendom af hvad natur som helst. Denna revolutionens författning afsåg emellertid, som bekant, just att upphäfva åtskilliga privilegier, som tillkommit vissa medborgare, bland annat i afseende å besittningen af viss fast egendom. Och det är ganska visst, att 1810 års lagstiftare därför också skulle alldeles ogillat det i Norrland och Dalarne under inflytande af vissa missförhållanden uppkommande fastighetsmonopol för sågverksbolag, hvilka dessutom icke alls äro »svenske män» i den mening, nämnda författning tager detta uttryck. Icke heller bör förglömmas, att kungörelsen äfven tillägger orden: »emot uppfyllande af dermed förknippade eller framdeles åtagande skyldigheter». Det kan hafva sitt intresse dervid erinra om, att icke långt förut i ett bref af år 1781 om uppodlingar Kongl. Maj:t förklarat, att »besittningen af en jord innefattade den första skyldigheten af alla att den uppodla, i samma mån ovilkorlig som allmän och enskild nytta dermed voro förenade». Och huruledes en alldeles särskild skyldighet i detta afseende hvilat på de afvittrade hemmanen i följd af kronans afsigter med skogsupplåtelseerna till dem, har ofvan utförligt framställts.

Skogsbolagens omfattande fastighetsförvärf står äfven i uppenbar strid mot grunderna för de i regeringsformen stadgade förbud att fastställa monopolier eller att någon del af riket derifrån söndra genom försäljning eller på annat sätt.

Vidare bör i detta ämne särskildt uppmärksammas lagförklaringen af den 3 oktober 1829, enligt hvilken utländsk undersåte icke utan Konungens tillstånd får förvärfva och besitta fast egendom i riket, äfvensom enahanda förbud i förordningen om främmande trosbekännare för desses församlingar, inrättningar och stiftelser. Stadgandet om förbud för

utlånding att besitta fast egendom hvilat utan tvifvel på den uppfattningen, att besittningen af landets territorium ej bör få ligga i händerna på personer, hvilka ej äro bundna vid landet genom andra intressen än att af dess naturtillgångar göra sig största möjliga ekonomiska vinst. Ifrågavarande föreskrift öfverträdess nu så godt som omedelbart genom bolagens fastighetsförvärf. Det är nemligen en känd sak, att utländskt kapital i stor utsträckning är intresserad i dessa företag. Och ännu mer måste detta inträffa genom den osunda riktning, sågverksnäringsen inslagit att lägga under sig all jord i Norrland. Det kostar nemligen penningar att inom en kort tidsperiod inköpa hela socknar och landskap. Och dessa medel måste till stor del anskaffas utifrån i form af lån eller aktieteckning. Det utländska kapitalet kan sedan skapa till och med ett politiskt intresse af att ingen rubbning göres i dessa förhållanden, hur skadliga de än må visa sig. Och då köpeskillingen för hemmanen ej lär anläggas vidare produktivt och en mängd tillfällen till odling af jordbruksprodukter genom köpen gå förlorade, kommer vinsten af sjelfva trävaruexporten afsevärdt att motvägas af lifsmedelsimport samt utbetalningar af ränta och vinstmedel till utlandet. Men äfven inhemska kapitala nedläggande i dessa affärer fritaga dem ej synnerligen mycket från att hemfalla under ifrågavarande förbud enligt dettas andemening. Storkapitalet är nu en gång kosmopolit, i all synnerhet när det iklädt sig den opersonliga formen af aktier. Affärens intressen måste enligt sakens natur väsentligen skymma andra hänsyn. Vid ett af senaste skogsskottets sammanträden med allmänheten yttrade också en af sågverksnäringsens mest fränstående representanter, att det för affären och den befolkning, som är fäst vid den, vore nödvändigt för sågverksegaren att hafva egna skogar, ty »bonden hade i annat fall vid timmerköpen alla trumf på sin hand och kunde oskäligt drifva upp prisen». Detta är ett ärligt återgifvande af rätta sakförhållandet och vida mer tilltalande än det osakliga talet om industriens rätt och skogsvärdens intresse. Det hvilat med ett ord under alla förhållanden något utländskt öfver sågverksspekulanterna oerhörda hemmansköp.

Slutligen bör ej förglömmas, att i kungörelsen den 12 juni 1874 angående enskilda banker med rätt att utgifva egna sedlar, lagen den 19 november 1886 angående bankaktiebolag och lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker stadgas, att inrättning, som i dessa författningar afses, ej må äga annan fastighet, än som för dess inrymmande är afsedd. Dock får inrättningen till skyddande af egen rätt inropa fastighet å auktion med skyldighet att åter afyttra den, när så pröfvas lämpligt, och i hvarje fall, när det kan ske utan förlust. Grunden till dessa stadganden måste vara, att dessa inrättningar i följd af sin utlåningsrörelse lätt kunde komma i besittning af fastighet i egendom i större omfattning samt att detta ej

vore gagneligt från samhällelig synpunkt. Hvad sålunda ansetts böra gälla om dessa inrättningar, är lika tillämpligt på sågverksbolagen i Norrland, hvilkas rörelse i ännu högre grad föranleder fastighetsförvärf.

Redan långt tidigare hafva vi också ett märkligt exempel på, huru enahanda uppfattning vid lagstiftningsarbetet gjort sig gällande. Lagberedningens år 1847 afgifna civillagsförslag upptog nemligen i jordabalkens 1 kap. 8 § följande stadgande:

»Ej må eganderätt till fast egendom öfverlätas till from stiftelse eller annan allmän eller enskild inrättning, eller till aktiebolag, utan att Konungen dertill lof gifvit. Vid sådan öfverlåtelse må ej heller det förbehåll göras, att egendomen ej skall kunna från stiftelsen, inrättningen eller bolaget öfverlätas: sker det, vare sådant förbehåll ogildt».

Detta stadgande motiverades af lagberedningen på följande sätt:

»Det är en grundsats, som i senare tidens lagstiftningar mer och mer gjort sig gällande, att eganderätt till fast egendom skall, så litet som möjligt är, lösryckas från personlighetsförhållanden och godtyckligt införlifvas med korporationsintressen eller andra dermed jemförliga syftemål, d. v. s. falla i hvad man kallar *död hand* (in manum mortuam). Denna grundsats genomgår också lagförslaget i det hela; men beredningen har ansett den böra i förevarande kapitel bestämdt uttalas.»

Förslag till lag
om förbud i
vissa fulla att
vidare för-
värfa afvitt-
rade hemman.

Det bör sålunda vara uppenbart, hurusom tanken att förhindra sågverksbolagen inköpa ytterligare hemman är betingad af samhälleliga hänsyn och äfven står i full öfverensstämmelse med gällande rättsuppfattning. Det visar sig också och skall framgent visa sig, att alla åtgärder för att främja jordbruket samt böndernas skogsvård blir alldeles bortkastadt arbete, så länge öfver hemmanen hänger faran af bolagens förvärf, hvilka genom dylika åtgöranden tvärt om allenast ytterligare påskyndas.

Det har ibland ifrågasatts att vinna målet på beskattningens väg. Direkt skogsskatt eller exportafgift på trävaror kan nog också vara goda hjälpmedel för att ordna förhållandena exempelvis för anskaffande af medel till bildande af skogsallmänningar. Men en lag, som direkt förbjuder vidare inköp, är både ett enklare medel samt dessutom den enda åtgärd, som förer frågan i hela dess vidd in på riktiga banor och skapar den nödiga utgångspunkten för ett framgångsrikt ingripande i alla erforderliga riktningar.

Af intresse är också att finna, hurusom denna åtgärd alltid framstått såsom det stora oundvikliga, som skymtat i fjerran. Ett skyggt medvetande härom går som en röd tråd genom myndigheternas utlåtanden, komitéernas motiver och riksdagsledamöternas anföranden i kamrarna. Allmänt uttalas vådorna af den nuvarande utvecklingen, men man ryggar tillbaka för botemedlen, därför att dessa förmenas vara af »så våldsamt och

i den enskilda eganderätten så djupt ingripande natur, att de icke utan högsta nödfall böra tillgripas». Frånsedt nu att högsta nödfall sedan länge förelegat, så är väl denna uppfattning äfven i öfrigt vilseledande. Det våldsamma är ju det pågående förvärfvet af stora landsträckor genom bolagsköp. Den lagstiftning, som ifrågasättes, är deremot endast ett medel för att bryta våldet och återinföra lagliga förhållanden.

År 1894 enade sig också Riksdagens Kamrar om en försigtig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning öfver skogsbolagens fastighetsförvärf samt förslag till åtgärder, som kunde anses erforderliga för bibehållande af en sjelfgande jordbrukarebefolkning i de trakter af landet, der skogsafverkning i mer betydande omfattning förekommer. År 1898 bröt lagutskottet isen, i det att utskottet i ett betänkande om ifrågasatt skyldighet för sågverksbolagen i Norrland och Dalarne att häfda sina egor uttalade sig för inskränkning af dessa bolags rätt att förvärfva jordbruksfastighet. Andra Kammaren beslöt samma år liksom äfven på lagutskottets förslag de följande två åren att hos Kongl. Maj:t begära framläggande om ett förslag till inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom i riket. Saken arbetar sig således fram, men det går för långsamt. Om någon fråga ej tål att vänta på utredning, så är det väl denna. Det synes vara skäl att någon gång börja närmare öfverlägga om den lag, som måste komma.

De, som egentligen böra förbjudas förvärfva skogshemman i Norrland och Dalarne, äro naturligtvis bolag och enskilda, hvilka drifva träförädlings- och annan trävarurörelse såsom sjelfständig näring och sålunda hafva skyldighet föra handelsböcker. Dessa näringsidkare skola rätteligen återfinnas i handelsregistret. Emellertid måste derutöfver tillses, att dylika näringsidkare ej erhålla tillfälle att i stället genom mellanhänder åtkomma fastigheter med *varaktig* förfoganderätt öfver dem för framtiden. Detta kunde nemligen ske genom bildandet af särskilda bolag eller föreningar, hvilka såsom förlagsgifvare inköpte fastigheter för att sedan allenast afyttra skogsafkastningen till sågverken. Dylika sammanslutningar måste således inbegripas under förbudet. Under sådana förhållanden blir det enklast att låta lagen gälla bolag och föreningar i allmänhet samt derutöfver enskilda personer, som idka sådan näring, som ofvan sägs. Att utsträcka förbudet till alla bolag och föreningar kan hafva betydelse äfven därför, att det möjligen framdeles framträder äfven andra än sågverksbolagen, hvilka finna det förmånligt att köpa skogsfastigheter i stor utsträckning, t. ex. bolag för förädling af bergsbrukets alster. Med iakttagande af lämpliga undantagsbestämmelser skall denna föreskrift ej heller lända den öfriga industrien och handeln till någon skada.

Genom att åter anlita enskild person, som mellanhand, kan inköpet för sågverksegare blifva en framtidsaffär endast, om mellanhanden får tillfälle öfverlåta köpet på sågverksegaren. Då detta ej kan ske genom försäljning eller gäfvä återstår dock testamente. Det är därför skäl att såsom regel förhindra äfven fäng genom testamente, hvaremot naturligtvis utan fara kan bibehållas enskild näringsidkares rätt att behålla fastighet, som tillfallit honom genom arf eller i giftorätt. Att i öfrigt anlita enskild person som mellanhand måste alltid möta mångahanda olägenheter. Inköp af skogsmark med eganderätt sker nemligen endast för att bygga affären för all framtid på säkra grunder. Men i detta afseende blir det svårt att i längden kunna lita till fastigheter, som af en annan innehafvare eller dennes arfvingar kan fritt disponeras efter godtycke. Icke heller blir det gerna uträkning att genom annan förvärfva fastighet med eganderätt i afsigt att blott för en gång afverka skogen och sedan åter låta afyttra fastigheten, hvilken utväg förra året föreslogs i Första Kammaren af en representant för sågverksnäringsen. Insigten om hemmanets värde är dock numera så allmän, att den köpeskillning, som betingas för en öfverlåtelse för all framtid, ej kan göra en dylik afverkning till en affär. En total afverkning af ett hemman är i hvarje fall en mindre olycka, än att hela hemmanet för all framtid faller i »död hand», och möjligheten af dylik åverkan blir det dessutom skogslagstiftningens uppgift att förekomma.

Det är därför sannolikt obehöfligt och i hvarje fall för tidigt att redan nu söka förutse, huruvida öfverträdelser komma att ega rum och hvilka omvägar man dervid skall välja. Och gifvet är, att redan ett förbud blott för alla bolag och föreningar skulle väsentligen förekomma en vidare utbredning af fastighetsförvärfvet. Genom hotelser om att på alla sätt söka kringgå rikets lagar bör väl sågverksnäringsen ej bereda sig rättighet att fortsätta på en väg, som numera till och med mången sågverksegare är nog klarsynt erkänna vara från samhällets synpunkt synnerligen förderflig. Det skulle nog också endast undantagsvis falla representanter för sågverksnäringsen in att planlägga invecklade metoder för fortsatta inköp af hemman för deras affärers räkning. Komma missbruk att i afsevärd omfattning yppas, blir det i hvarje fall tid att då tillgripa strängare åtgärder.

Ett sätt gifves visserligen, som möjligen redan nu kan tillitas och hvilket bör vara egnadt att på det fullständigaste sätt befrämja lagens syfte. I förordningen om handelsböcker stadgas nemligen, att de »näringsar, hvilka med jordbruket sammanhänga», äro befriade från bokföringsskyldighet. I följd häraf är skogsbruk, som bedrifves fristående från sågverks- eller brädgårdsrörelse, fritagen från sådan skyldighet. Nu har ju emellertid ostridigt i de norra delarne af riket utbildat sig en affärsverksamhet med ändamål att idka skogsbruk och trähandtering, som icke alls är bi-

näring till jordbruk, samt till och med ofta själf kallar sig för en industri, som har till uppgift att ersätta jordbruket. Det kunde därför vara på sin plats att i 2 § af förordningen om handelsböcker göra ett tillägg om att bokföring skall fullgöras afven af dem, hvilka idka skogsbruk eller annan skogshandtering för någon förut i samma § nämnd rörelses räkning eller eljest under sådana förhållanden, att handteringen uppenbarligen ej är att anse såsom binäring till jordbruket. Den nu ifrågasatta lagen kunde derefter lätt formuleras så, att afven alla dessa drabbades af förbudet att förvärfva skogshemman. Ehuru det i praktiken nog ej ställer sig svårt att skilja skogsspekulanten från den verkliga jordegaren, kunde visserligen, liksom redan nu är händelsen, förekomma tillfällen, der ovisshet rådde om bokföringsskyldighet förelåg eller icke. Men här vore denna ovisshet just ett verksamt medel att från fastighetsförvärf afhålla alla, som ej borde få inlåta sig derpå. Och stadgandet skulle ej förlora sitt värde genom att dessutom med påföljderna för uraktlåten bokföringsskyldighet drabba alla dessa äfventyrliga skogsaffärer, hvilka man är enig om att utdöma. Att nu upptaga en dylik bestämmelse torde dock blifva för mycket på en gång, då det från formel synpunkt kan förefalla oegentligt att ålägga ifrågavarande affärer bokföringsskyldighet samt man afven måste räkna med det stora inflytande, som är tillmätt den formella juridiska granskningen.

Från lagens stadganden bör naturligtvis göras undantag för de anstalter, till hvilka hemmansegarne pläga vända sig för erhållande af lån, såsom för hypoteksförening, sedelutgifvande bank, bankaktiebolag, sparbank afvensom s. k. folkbank och med folkbank jemförlig penningeinträttning. Förut är redan anført, hurusom för sedelutgifvande bank, bankaktiebolag och sparbank finnas särskilda bestämmelser om deras rätt att ega fastighet, hvilka förträffligt stödja den nu ifrågavarande lagens ändamål. Något tillstånd deremot för andra bolag och föreningar eller för näringsidkare, som faller under lagen, att på exekutiv auktion inropa en fastighet bör ej få ifrågakomma. Lagen skulle då på lättaste sätt kringgåas genom att kontrahenterna efter öfverenskommelse låto inteckna och sedan på ansökan af den tillämnade köparen exekutivt försälja fastigheten. En sådan bestämmelse blefve ock utan tvifvel en ytterligare uppmuntran för det på så många håll öfverklagade sträfvandet från flere bolagstjenstemän att söka undergräfvä hemmansegarnes ekonomi.

Hvad härefter angår frågan, hvilka fastigheter lagen bör afse, så kunde det synas lämpligt, att lagen uttryckligen hänför sig till de afvittrade hemmanen. Den alldeles särskilda rättsgrund, som staten här eger till ingripande, skulle då gifva en särskild auktoritet åt stadgandet, på samma gång författningen träffar just de fastigheter, som behöfva skyddas. Då det emellertid afven i Norrland lär gifvas ett och annat

hemman med så gammal rätt att tvekan kan uppstå, om det ingått i afvittring, samt dessutom förbudet jemväl bör afse lägenheter, som här-efter genom kolonisation eller annorledes afsöndras från kronomarker, torde detsamma lämpligast böra omfatta jord på landet i allmänhet.

Såväl för sågverksindustrien som för handeln och industrien i öfrigt bör det stå obehindradt att förvärfva de tomt- och upplagsplatser de behöfva för sin rörelse. Tillstånd härtill kunde visserligen erhållas efter Konungens pröfning i hvarje särskildt fall. Men då dessa fall kunna blifva talrika och de dessutom äro lätta att urskilja, bör det ej möta betänklighet göra förbehåll härom i sjelfva lagen.

I afvittringsförfattningarne har kronan förbehållit sig på kronomarker och inom kronohemman och boställens områden befintliga större strömfall, som till farleders öppnande, sjöars uttappning, ofvanför belägna egors befrielse från öfversvämningar med mera dylikt kunde användas; och skulle dertill afsättas nödigt utmål af kringliggande mark. Härigenom hafva visserligen de största fallen bevarats åt kronan. Men då vid afvittringen ej förutsetts vattenkraftens stora framtida betydelse, är det klart, att kronans rätt äfven i detta afseende ej tillbörligt tillgodosetts. Mycken värdefull vattenkraft har sålunda frångått kronan och tillfallit vissa afvittrade hemman utan tanke på att härigenom bereds dem någon särskild förmån. Om man ej vill gå så långt som att af denna anledning reducera dessa vattenkrafter till kronan, så kan dock vara af vikt att redan nu fastslå, att äfven dessa naturtillgångar äro förläningar till hemmanen såsom sådana och därför väl må af hemmansinnehafvaren disponeras till husbehof eller utarrenderas för att derigenom bereda hemmanet en inkomst, men att deremot frågan om vattenkraftens afsöndring från hemmanet för all framtid bör underställas Konungen för pröfning, i hvad mån detta må anses vara för hemmanet och det allmänna gagneligt. En sådan pröfning borde ej utöfvas i syfte att förhindra fabriksindustrien att komma i besittning af erforderlig vattenkraft, utan allenast för att bereda Konungen tillfälle att dels tillse, att vattenkraften till skada för industrien och det allmänna ej uppköptes af mellanhänder i spekulationssyfte, dels i händelse af behof fastställa koncessionsvilkor i det allmännas intresse. Föreskrift om Konungens tillstånd, när vattenkraft af större betydelse första gången afsöndras, hör rätteligen hemma i lagen om jordafsöndring. Oafsedt om en sådan bestämmelse kommer till stånd, bör den nu ifrågasatta lagen innehålla undantag, utom för tomt och upplagsplatser, äfven för vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

Ät Konungen bör slutligen förbehållas att få medgifva undantag från lagens bestämmelser. Här kommer att ligga ett synnerligen verk-samt korrektiv i lagens tillämpning. Härigenom vinnes både utväg till

dispens för allæ skäligen fall samt medel att vinna trygghet i händelse af tvekan om lagens tillämplighet.

Afhandling, som strider mot lagen, skall naturligtvis vara utan verkan. Det kunde ifrågasättas, om ej för att förekomma direkt öfverträdelse ytterligare borde bestämmas någon strängare påföljd, såsom att hemmanet vore förverkat till kronan eller ock att köparen till säljaren förverkat den betingade köpeskillingen eller värdet af annan valuta. Den förra påföljden kunde motiveras deraf, att öfverlåtelsen innebär en öfverträdelse från båda kontrahenternas sida af kronans villkor för afvittringen. Den senare åter skulle grundas derpå, att köparen, om hvars behörighet det vore fråga, måste presumeras vara den af kontrahenterna, som handlat i ond tro. Dylika föreskrifter torde dock onödigtvis inveckla saken. Det är utan tvifvel tillräckligt äfventyr, att afhandlingen är ogiltig och att lagfart ej erhålles.

Hvad särskildt angår frågan om pröfningen af lagfartsansökning, så är rätten alltid i stånd att afvisa obehöriga ansökningar af bolag och föreningar. I fråga om enskild persons kompetens skulle man ju deremot kunna uppkonstruera möjlighet att rätten någon gång blef missledd. I verkligheten finnes dock föga anledning, att enskild näringsidkare skulle inlåta sig på ett otillåtet fastighetsköp och skaffa sig lagfart, då han i alla händelser kan få sjelfva köpet underkändt på talan af säljaren eller dennes rättsinnehafvare. Och skulle detta någon gång inträffa, så torde olägenheterna deraf gälla föga mot den stora uppgift, som i öfrigt vinnes genom lagen. Då denna punkt likväl lämpar sig för formella anmärkningar, böra dessa förekommas. Saken kan i detta afseende väl ordnas genom att man i rättssäkerhetens intresse föreskrifver, att klander å aftalet skall af saksägare anställas inom ett år efter det lagfarten beviljats vid äfventyr, att det eljest skall anses såsom om förvärfvet skett med Konungens tillstånd. Å andra sidan bör då, till förekommande af missbruk, inrymmas en rätt för allmänna åklagaren att jemväl kunna upptaga en dylik klandertalan. Till hans skyldighet tillse, att lagfart sökes, anknytes sålunda ett åliggande för honom att öfvervaka, att i förevarande fall lagfart icke obehörigen beviljas. I den utländska lagstiftningen förekomma ofta bestämmelser om ett dylikt ingripande från den allmänna åklagaremagten (*»ministère public»*) uti enskildes civilrättsliga förhållanden, när detta påkallas af ett allmänt intresse. Af flera skäl bör ett obehörigt aftal ej kunna vinna giltighet genom att Konungens tillstånd först efteråt och måhända under pågående tvist utverkas, hvilket emellertid ej hindrar, att vid aftal göres förbehåll om att det gäller endast under förutsättning att Konungens tillstånd erhålles.

Till sist bör ytterligare framhållas vigten af att tills vidare antaga en lag, som åtminstone hejdar utvecklingen, innan det blir alldeles för sent.

Sedermera kan man ju, derest detta af vunnen erfarenhet eller för tillgodo-seende af invecklade juridiska önskemål befinnes erforderligt, i vanlig ordning utarbета ett fullständigare lagförslag, som då äfven möjligen kan beröra såväl den ofta återkommande frågan om aktiebolags fastighetsförvärf inom öfriga delar af riket som ock de inom Riksdagen på 1850-talet uttalade önskingarne om en särskild civillag rörande utländsk undersåtes förvärf af fast egendom.

*Tiden för af-
verkningskon-
trakts bestånd.*

Först sedan man sålunda för framtiden åt den jordbrukande befolkningen bevarat de hemman, som ännu ej inköpts af sågverksbolagen, kan det blifva tal om att med frångång nedlägga arbete och omtanke för att befrämja jordbruket och skogsvården å dessa hemman.

En vigtig fråga är här tiden för afverkningskontraktens bestånd. Såsom nämnts skedde i början dylika upplåtelser på den i lagen medgifna tiden af femtio år och mot mycket obetydliga ersättningar. Man har sagt, att endast härigenom bereddes sågverksbolagen tillfälle att verkställa de strömmrensningar och flottningsbyggnader, som voro oundgängliga för att göra skogarne åtkomliga. Det ligger möjligen någon sanning häri, ehuru å andra sidan saknas uppgift på huru stor del af de många årens vinst verkligen åtgått till ändamålet. Men visst är, att dylika byggnader åstadkommits lika bra med afkastningen från skogsallmänningar eller genom offentligt understöd, såsom skett i Norge.

Den skada, som dessa långa upplåtelser tillskyndade hemmanen, gaf anledning till lagen den 25 april 1889, enligt hvilken upplåtelse af rätt till afverkning af skog annorledes än till husbehof ej fick gälla i mer än tjugu år. Men som alltid, när man ej tar en sak allsidigt, kom man äfven här ur askan i elden. Det vitsordas nemligen allmänt, att denna författning gifvit ny fart å bolagens fastighetsförvärf. När bolagen ej fingo afverka skogen under orimligt lång tid, köpte de i stället hemmanen. Då man ville hindra, att jordbrukaren blef utan skogstillgång allt för länge, beröfvade man honom den för all framtid.

Nu föreslår skogskomitén, att längsta medgifna tiden för upplåtelse af afverkningsrätt skall i skogsvårdens intresse ytterligare nedsättas till fem år. Detta är i de norra länen af vigt äfven för jordbruket, hvars intressen komitén synes ansett ligga utom dess befogenhet att vidröra. Skogsvården och jordbruksfrågan äro dock i dessa län oskiljaktigt förbundna och måste lösas tillsammans. Ses förslaget ur denna synpunkt, finner man, att det väl i och för sig är till stort gagn för jordbruket, men dock i tillämpningen skall lända till vida mera skada, så länge sågverksbolagens fastighetsköp få fortgå obehindrade.

Särskildt belysande huru dessa förvärf verka, lemna förhållandena i lappmarkerna. I afvittringsstadgan föreskrefs, att skogen skulle der få af

bonden disponeras endast efter årlig utsyning. Härigenom ville man bland annat bevara skogen åt bonden och förestälde sig utan tvifvel, att man skulle bereda honom en säker årlig inkomst. Men det gick ej så. Antingen sålde bönderna omedelbart hemmanen till bolagen, lockade af tillfället att i en större kontant penningesumma omsätta den gåfva, som plötsligt genom afvittringen tillföll dem. Det i utsyningstvånget liggande hindret för att upplåta hela skogen till afverkning påstås af sågverksegarne äfven hafva bidragit härtill. »Ingen lag är stiftad, som varit så gynsam för sågverksegarnes skogsförvärf som lapplandslagen», sade en sågverksegare vid ett af skogskomiténs sammanträden med allmänheten. Eller också upplåts den årliga utsyningsrätten på arrende under så många år som lagen medgaf. Och då en stor mängd af dessa aftal utlöpa inom den närmaste framtiden, är det fara värdt, att jordbrukarne i följd af långvarig saknad af understöd från skogen lätt falla offer för frestande köpeanbud. Hvad man än sår i jordbrukets intresse, lägger sig alltid den »döda handen» öfver skördarne.

Utom förkortning i tiden för afverkningskontrakts bestånd äro alla andra åtgärder i syfte att bevara skogen åt hemmanet samt befordra dess bestånd och återväxt af betydelse äfven för jordbruket. En utsträckning af utsyningstvånget till vissa orter vore kanske också gagneligt. I trakter, der detta gäller, lära de hemmansegare, hvilka förstätt bevara sin sjelfständighet, börja allt mer sätta värde derpå. Yttersta målet för sträfvan-dena att af skogen bereda både jordbruket och det allmänna största möjliga gagn synes dock, såsom redan framhållits, vara bildandet af skogsallmänningar. Utlåtandena till skogskomitén från de norra länen äro ock enstämmiga i framhållandet af denna angelägenhets stora betydelse.

Hvad man nu efteråt här måste beklaga är, att i afvittringsförfattningarne ej gafs uttrycklig föreskrift härom. Der skogsallmänningar kommit till stånd har det skett efter delegarnes enhälliga beslut och omfattat endast en mindre del, vanligen en fjerdedel af området.

År 1875 väcktes dock förslag att för afvittringen i lappmarken utfärda en allmän föreskrift om afsättande af viss del af hvarje sockens skogsanslag till allmänning. Genom brefvet den 9 november 1877 förklarade Kongl. Maj:t emellertid sig anse en dylik föreskrift icke böra omedelbarligen af Kongl. Maj:t meddelas, hvaremot Kongl. Maj:t uttalade sitt nädiga välbehag öfver de af vissa socknar härom fattade beslut samt anmodade vederbörande att göra sitt bästa i saken. På grund häraf kommo de i Norrbottens lappmarker förefintliga allmänningar till stånd. I Vesterbotten lyckades man deremot, såsom det uppgifves genom inflytelser särskildt från ett mäktigt sågverksintresse, spränga delegarnes enighet och förekomma att det allmänna bästa tillgodosågs.

Skogsallmänningar.

Afvittringarne, ehuru i öfrigt afslutade, pågå dock ännu ofvan odlingsgränsen i lappmarkerna. Det kan då med skäl ifrågasättas, huruvida det ej vore den största vinningen för framtiden att oafsedt den dermed förenade kostnaden göra om de påbörjade men ännu ej fullt afslutade afvittringar, vid hvilka angelägenheten af allmänningars bildande ej behörigen tillgodosetts. På många håll torde det med god vilja kanske ej heller vara alldeles för sent ingripa mot ett ensidigt, ofta af skogsbolag understödt intresse att bereda hemmanen oskäligen skogsmark på kronans bekostnad. Detta sker genom att man söker *dels* få skatten, hvarefter skogsanslaget utgår, ökad till det högsta möjliga belopp medelst en uppdrifven beräkning af den odlingsbara markens framtida höafkastning, *dels* göra gällande behof för hemmanet att sedermera ytterligare erhålla högsta skogsanslag inom den för helt mantal stadgade latitud, och *dels* slutligen att erhålla så stora områden som möjligt upptagna såsom impediment, hvilka till skilnad från den s. k. »dugliga» skogsmarken tillfalla hemmanet utan beräkning. På Kongl. Maj:ts pröfning hvilat för närvarande besvär, som anförts af kronans ombud öfver att fyra byar inom Jukkasjärvi socken skulle på detta sätt oskäligen gynnats vid pågående afvittring.

I hvarje fall bör det, med den erfarenhet man nu har, ej finnas mer än en mening om, att uttrycklig föreskrift måste gifvas, att den del af skogsanslaget, som ej erfordras för husbehofvet, skall afsättas till allmänningar i de trakter, der afvittringen ännu ej ens börjats. Detta lär vara fallet med de ofvan odlingsgränsen belägna delarne af Vilhelmina och Dorotea socknar. Skogskomitén yttrar endast, att det är att vänta, att inom dessa två socknar minst en tredjedel af skogsanslaget varder afsatt till samfäldt gagn. Jägmästaren i Asele revir anför åter i sitt till komitén afgifna utlåtande såsom sin mening, att hela skogsanslaget utom hvad som vore oundgängligt för husbehofvet bör afsättas till allmänningar samt att bestånd föreskrift härom bör meddelas genom tillägg till 1873 års afvittringsstadga, enär anledning vore att befara, att några allmänningar ej komme till stånd, derest beslutanderätten låge i delegarnes hand.*

* Sedan jägmästaren anført, hurusom man sökte ingifva befolkningen misstroende mot det i 1877 års bref förordade bildandet af allmänningar, samt alla kommuner inom reviret i följd deraf vägrade sitt bifall dertill, anför jägmästaren vidare:

»Visserligen har man sedermera bittert ångrat sig, men afvittringen är afslutad inom hela Åsele samt större delen af Vilhelmina och Dorotea socknar, laga skiften hafva redan öfvergått de flesta byar, en väsentlig del af dessas vid afvittringen tilldelade skogsområden har öfvergått i trävarubolags hand, och utsigten att numera här utan oerhördt stora kostnader kunna bilda gemensamhetsskogar af afsevärd omfattning torde vara så godt som ingen. — Emellertid är ännu öfre delen af Vilhelmina och Dorotea socknar oafvittrade, och här är således tillfälle att vid nu förestående afvittring bilda allmänningar. Behofvet af dylika skogar är här synnerligen stort. Befolkningen i dessa bygder är nemligen mycket fattig, och för dess räkning vädjas alltid till den allmänna barmhertigheten, så snart en mindre god skörd erhålles. Kommer så härtill den omständigheten, att större delen af de skogar, hvarom här är fråga, är att betrakta som skyddsskogar, synes ännu ett viktigt skäl för afsättande af gemensamhetsskogar hafva tillkommit, enär på dessa ingen som helst afverkning — vare sig för ortens eget

Frågan om bildandet af allmänningar på alla de trakter, der sådant vid afvittringen försummats, ligger mera aflägsset i framtiden. Skogskomitén har nu föreslagit en för hela riket gällande lag om bildandet af skogsallmänningar, när alla delegarne äro ense derom. Detta förslag kan ju till en början hafva betydelse som ett principuttalande, men något egentligt resultat deraf är väl icke att vänta. För de norra länen, der behofvet af så många skäl gör sig särskildt gällande, borde man väl redan nu kunna fordra några kraftigare åtgärder. Det är alltid Norrlands olycka att inpassas under den för det öfriga landet lämpade ekonomiska lagstiftningen, oafsedt att förhållandena mellan dessa delar af landet äro så olika.

Man hänvisar nu bland annat till den utvägen, att staten och kommunerna skola, eventuellt expropriationsvis, köpa upp mark. Medel härtill kunde fås genom direkta anslag eller medelst upptagande af skogsskatt eller exportafgift på trävaror. Dessa senare utvägar komma nog ej att lemnas oförsökta.

Men det tyckes, som om staten särskildt i Norrland och Dalarne dock hade rätt och pligt att mera omedelbart främja saken genom sin lagstiftning utan att behöfva betala därför. I afvittringsförfattningarne har staten underlåtit att i detta afseende utöfva en befogenhet, som ingen kunnat fränkänna henne. Genom en ny lag bör staten kunna åtminstone i någon mån godtgöra sitt misstag, och detta så mycket hellre, som det ej är fråga att frångå hemmanen något utan bereda dem gagn för framtiden. Liksom delegare i samhällighet nu ega skiftesvitsord, synes det för lämpliga fall kunna meddelas den bestämmelsen, att delegare i skiftad skog skall hafva rätt påyrka dess sammanslagning. Ja, hvarför skall det ej under vissa förutsättningar kunna rent af föreskrifvas, att så skall ske. Å andra sidan bör möjligen förbud mot skifte af samfäld mark eller dess klyfning också under vissa omständigheter kunna vara på sin plats. Förslag om sådant förbud i fråga om lappmarkerna har en gång väckts, men genom ofvannämnda bref af år 1877 fann Kongl.

behof eller för export — får ega rum utan föregående utsyning. För egen del är jag lifligt öfvertygad derom, att såväl för det allmänna som för befolkningen i dessa bygder vore lyckligast, om endast så stor del af skogsanslaget, som för husbehofvets fyllande ansåges oundgängligt, tilldelades byar och hemman, under det resten afsattes till allmänningar.

Men då trävarubolagen nu börjat rigta sin uppmärksamhet äfven på skogstillgångarne här uppe och inköpt ett stort antal hemman — inom Dorotea socken alla oafvittrade hemman — befarar jag, att några allmänningar ej komma till stånd, derest beslutanderätten fortfarande skall ligga i delegarnes hand. Derför håller jag före, att bestämd föreskrift om afsättande af gemensamhetsskogar för ännu oafvittrade byar, hemman och nybyggen borde utfärdas, och således det tillägg göras till 1873 års afvittringsstadga, att minst hälften af sammanräknade beloppet utaf det skogsanslag, som enligt § 18 i nämnda stadga skulle tillkomma alla jordegarne inom de oafvittrade delarne af hvarje lappmarkssocken skall afsättas till en eller flera för den oafvittrade delen af socknen samfälda allmänningar, stående under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning.

Maj:t förslaget ej böra vinna bifall. Särskildt förtjent af uppmärksamhet är måhända den af trävarubolagen så ofta begagnade utvägen för åtkommande af en skogsmark att efter inköp af en mindre hemmansdel begära skifte å skogen, hvarigenom så många framtidsmöjligheter förspillas.

Frågan om
skyldighet för
sägverksbolag
att häfva sina
hemman.

Ofta möter man i dessa ämnen den missuppfattningen, att när ett hemman öfvergått till ett bolag, är all statens rätt mot detsamma borta. Så undseende får väl staten ej vara, att ett bolag genom att korsa kronans afsigter skulle komma i en särskildt förmånlig ställning. Det är af vigt orubbligt fasthålla, att äfven ett bolag, som inköpt ett hemman, gent emot det allmänna dock endast är en hemmansegare, som besitter en fastighet, till hvilken kronan skänkt jord för jordbruksändamål.

Hvad angår frågan om sjelfva odlingens utbredning, är det klart, att, såsom äfven gamla urkunder förmåla, denna gått framåt i Norrland, utom genom nybyggen, särskildt medelst hemmansklyfning. Nödvändigheten af att skaffa uppehälle åt flera familjer, som arfde föräldrarnes gård, var det mäktiga intresse, som visserligen icke alltid, men mycket ofta dref till brytande af ny bygd. Äfven med den planläggning af afvittringarne, som ofvan framstälts såsom den rigtiga, hade dessa möjligheter kunnat väl tillgodoses genom att vid tilldelandet af husbehofsskogen äfven taga hänsyn till odlingsmöjligheterna. Och då skogsallmänningsarne skulle stått under allmän vård, hade man haft fria händer att i mån af behof på dem upplåta mark äfven till odling.

Helt olika ställer sig saken i afseende å de hemman, som inköpts af sägverksbolag. Först ligger det i sakens natur, att bolagen icke kunna ega så stor uppmärksamhet åt jordens skötsel, då de hafva förvärfvat den för att tillgodose sägverksnäringen. De allmänna klagomål, som i detta afseende framkomma från olika håll, visa också, att ofta, sannolikt oftast, sjelfva jordbruket går tillbaka eller helt och hållet förfaller. Detta är ju en stor nationalförlust, att mycken jord, som uppodlats genom långliga tiders arbete, sålunda faller i vanhäfd. Om en enskild jordbrukare missbrukar sin jord, ingriper man nu visserligen icke. Men när en sådan misshushållning blifver regel i vissa lätt urskiljbara fall och dessutom, såsom här är fallet, strider mot sjelfva förutsättningarna för hemmanets bildande, då synes staten hafva ganska stort fog att ingripa. Att häremot åberopa grundsatsen om lika lagstiftning för alla, är just att förorda olikhet, ty det blir olikhet, då man vill tillämpa samma lag på vidt skilda sakförhållanden.

För undanrödjande af detta missförhållande förordades år 1892 i Första Kammaren af landshöfdingen i Luleå samt år 1898 i en af sexton norrlandsrepresentanter undertecknad motion i Andra Kammaren, att bolagen

skulle genom lag åläggas att häfda sina hemman och i detta afseende underkastas den kontroll, som enligt 1734 års lag hvilade å all skattejord. Samma skyldighet åligger ännu kronohemman och har hvilat på en mängd bolagshemman, medan å dem nedlades en nödtorftig odling för vinnandet af skatterätt. De utgifter, som föranledas häraf, betyda allenast, att åtminstone någon del af skogens afkastning går till sitt afsedda ändamål.

Med temligen stor visshet kan vidare om alla bolagshemman sägas, att utsigterna till ytterligare odling å dessa äro inga. Förhoppningen om, att ett nybyggeshemman med tiden skulle »bilda stora byar» är, så snart hemmanet öfvergått i bolagsego, för en oöfverskådlig framtid afbruten. Man har visserligen nu uppfunnit det påståendet, att de ouppodlade markerna å bolagshemman nog komma under bruk, när detta »med fördel» kan ske. Fördelen är dock, såsom hvar och en förstår, beroende af, i hvilkens hand hemmanet befinner sig. För den, som är hänvisad att lefva af jordbruket, är det ofta fördel att verkställa en odling, på hvilken det aldrig skulle falla ett sågverksbolag in att offra ens en tanke. Liksom därför ett bolag vid lagfart å ett inköpt hemman måste erlægga dubbel stämpelavgift på grund af den obegränsade tid, hemmanet får antagas komma att vara i samma egares hand, af enahanda grunder är det äfven riktigt, att bolaget i vederlag för den förutsatta men uteblifna hemmansklyfnigen åläggas viss nyodlingsskyldighet.

Att den principiella förpligtelsen för sågverksbolagen att häfda och nyodla sina hemman äfven är en praktisk fråga, bevisas redan deraf, att det uppgifves finnas bolag, som på ett verkligen berömvärdt sätt vårda sig om jordbruket på sina fastigheter. Men dessutom kan en lagstiftning härom få många fruktbara följder derigenom, att den åt hemmanet bevarar dess karakter af jordbruksfastighet. Med denna fråga sammanhänger äfven lösningen af det mycket öfverklagade förhållandet, att bolagen på många orter upplåta *arrenderätt endast genom muntliga aftal*, hvilket sätter arrendatorn i en synnerligen beroende ställning, gör honom ointresserad för jordbruket samt beröfvar honom politiska rättigheter. Vid behandlingen i Riksdagen åren 1896 och 1897 af motioner om en arrendelag för riket framhölls också af flera detta förhållande, men frågan föll i Första Kammaren bland annat på det skälet, att något särskildt behof af en arrendelag ej yppat sig i det öfriga Sverige.

Det kan nu synas af flera skäl vara af intresse för sågverksegaren, att *Egostycknings-* det för skogsbruksändamål inköpta hemmanet ej bevarar karakteren af jord- *lagen. Dess hi-* bruksfastighet. Derför hördes tidigt talet om angelägenheten af att »skogs- *istoria.* egaren finge egna sig uteslutande åt skogsvården utan att besväras af jord, som han för drifvande af sin industri icke behöfver». När sedan

opinionen allt mer växte mot bolagens hemmansköp, så voro sågverksnäringsens representanter så mycket villigare att såsom botemedel häremot anvisa den utvägen att »i rättsligt hänseende skilja jordbruksfastigheten från skogsområdet». Ordandet om önskvärdheten för sågverksegaren att göra sig af med inegojorden utbyttes då också snart mot framhållandet af den stora ömsesidiga fördelen af en sådan anordning. Förut hade man trott, att båda näringarne borde förenade gå hand i hand och konflikter förebyggas genom att underordna skogsbruket under den högre kulturen, jordbruket. Nu trodde man sig i fordran på skilsmessa hafva funnit den trollformel, som borde lösa alla gåtor. Och samtliga myndigheter grepo genast med begärlighet efter det sålunda uträkta halmsträet.

Under intrycket af denna stämning började ock höras nya meningar, som voro outhärliga för det plötsliga omslaget från gamla traditioner. Redan är framhållet, huru som det någon gång anföres, att bolagshemmanens ouppodlade mark nog skall också läggas under bruk, så snart detta »med fördel» kan ske. Vidare säges ibland, att enligt vunnit erfarenhet jordbruket verkligen ej behöfver skogen, ja, till och med tager skada af att vara förenad dermed. Ett sådant förhållande vore ju högst glädjande och borde endast föranleda till att göra så mycket mera för jordbrukets utveckling i Norrland. Men att från en dylik uppfattning sluta till, att all kronans donationsskog med deri inneslutna uppodlingsmöjligheter böra öfvergå till bolagsegendomen, är ju ett språng i bevisningen och en inkonsekvens i tillämpningen af principen. Det kan nog hända, att i gammal bygd, särdeles i närheten af kusten, jordbruket i vissa fall kan ensamt föda sin man. Detta beror då på, att sjelfva kulturen i sådana trakter är mera uppdrifven, att klimatet är gynnsammare samt att en tätare befolkning och goda kommunikationer underlätta af-sättningen och öka utkomstmöjligheterna. I sjelfva skogsbygderna, der man ännu ej kommit och kanske aldrig kan komma så långt i vare sig det ena eller andra afseendet, gäller nog fortfarande, att jordbruket behöfver ett stöd i skogen. Äfven här kan det visserligen inträffa, att den, som af tvång är mera hänvisad till sjelfva jordbruket, står sig bättre än den, som i följd af allt för lätt åtkomliga skogstillgångar försummar sin jord. Men denna senare erfarenhet bör väl endast föranleda till sådan ändring i skogslagstiftningen, att skogen, bibehållen i befolkningens ego, blir ett verkligt stöd för densamma och ej en lockelse i förderfvet. Att med en sådan anordning skogen alltid är nyttig och på de flesta håll äfven outhärlig för jordbruket, blir nog svårt att kullkasta.

Det är nu emellertid af största intresse följa de egendomliga vägar, på hvilka den nya lösen äfven vann insteg i lagstiftningen.

Man minnes, att 1891 års Riksdag hos Kongl. Maj:t gjorde framställning om en utredning, huruvida icke genom statsmagternas försorg tillfälle kunde *beredas obemedlade och mindre bemedlade att på lämpliga villkor bilda egna jordbruk* hufvudsakligen på de inom landet befintliga stora, odlingsbara utmarker. I anledning häraf uppdrog Kongl. Maj:t åt en komité att taga i öfvervägande ej mindre, i hvilken män och under hvilka villkor upplåtelse af jord från kronans egendomar för befordrande af det utaf Riksdagen angifna syftemål kunde ega rum, än äfven huruvida berörda syftemål kunde genom ändring i gällande lagstiftning eller på annat sätt befrämjas.

Komitén föreslog då i sistnämnda syfte ändringar i gällande författning om hemmansklyfning och jordafsöndring särskildt genom införandet af ett väsentligen nytt institut, kalladt egostyckning. Genom detta skulle ett hemman få styckas i två eller flera delar med på förhand bestämda områden, under det vid hemmansklyfning, som fortfarande måste tillämpas vid utbrytning af qvotdelar af ett hemman, hvarje lott skall erhålla del i alla egoslag.

För komiténs uppgift var nämnda egostyckningsförfarande af betydelse derigenom, att ouppodlade områden sålunda kunde i och för odlingsföretag lättare och billigare utbrytas såsom särskilda fastigheter med öfvertagande af viss andel i den ursprungliga fastighetens mantal. Det har anmärkts, att förfarandet kan äfven gagna jordbruket i allmänhet genom att bereda tillfälle att med en egendom utan skog sammanslå någon angränsande skogsmark. I de delar af Dalarne, der hemmansklyfningen gått allt för långt, anses egostyckningen äfven kunna få den uppgiften att befordra sammanslagning af angränsande små egolotter för bedrifvande af ett rationellare jordbruk.

Men enligt komiténs betänkande skulle egostyckningen äfven erhålla en annan uppgift, som af komitén återgifves sålunda:

»En särskild betydelse torde egostyckning derjemte kunna erhålla för de norrländska skogsbyggnaderna genom det tillfälle, som densamma erbjuder, att kunna dela skatten å ett hemman mellan den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde å ena sidan och den hufvudsakliga skogsmarken å den andra. Härigenom skulle hemmansegaren *efter skogens försäljning* kunna qvarsitta med eganderätt å gården, medan han deremot nu alltför ofta förvandlas till arrendator eller torpare under skogsegaren, och den sjelfegande jordbrukande befolkningen i många skogssocknar sålunda allt mer och mer förminskas.»

Man förstår nu och vet, hvarifrån komitén fått denna tanke. Men det är betecknande för det bräckliga underlag, hvarpå den nya opinionen

om skogens och inegojordens skiljande från hvarandra byggde, att en sak af så väldig och skickelsediger innebörd ej tålde någon närmare undersökning, utan affärdades endast i förbigående med några få rader, i stället för att frågan redan vid dess första framträdande bort gifva anledning till de allvarsammaste öfverväganden.

Ty det är ju uppseendeväckande från lagstiftningens synpunkt, att medan kronan ännu är i färd med att på egen bekostnad genom afvittring skänka bort sina skogar till hemmanen för jordbrukets varaktiga befrämjande, så stiftas det samtidigt en annan lag, hvarigenom man uttryckligen förutsätter och vill befordra, att samma skogsmark må kunna af hemmanets innehafvare för all framtid afhändas jordbruket genom försäljning till sågverksbolagen. Det är vidare egendomligt från nationalekonomisk synpunkt att just i de norrländska skogsbygderna, der ännu endast en mycket obetydlig del af den odlingsbara marken kommit under kultur, införa ett egostyckningsförfarande med uttryckligt ändamål att, i olikhet med dess uppgift i det öfriga riket, afskilja denna ouppodlade jord från den jordbrukande befolkningens besittning och sålunda begränsa jordbrukets framtidsmöjligheter i lyckligaste fall till de redan odlade tegarne. Det är också märkligt från privatekonomisk synpunkt, att medan det sedan gammalt varit en erkänd och tillämpad trossats, att jordbruket i de norra skogsbygderna behöfde skogen till stöd, så öfvergifver man plötsligt utan undersökning och utan motivering denna uppfattning och förutsätter, att jordbruket reder sig utan skog. Och det är slutligen bra hänsynslöst mot Norrlands framtid att sålunda utan vidare godkänna och praktiskt underlätta en obegränsad fortsättning på bolagens hemmansköp.

Emellertid gick nu det af komiten upptagna ryktet om egostyckningsförfarandets stora betydelse för Norrland från embetsverk till embetsverk och behandlades dervid såsom en bifråga till det hela. Och till slut blef saken så både underordnad och själfklar, att Kongl. Maj:t i sin proposition till 1896 års Riksdag till utvecklingen af förfarandets allmänna verkningar för jordbruksändamål allenast vidfogade, att det »helt visst ur många andra synpunkter kommer att fylla ett verkligt behof». Sedan blefvo lagförslagets föreskrifter om egostyckning utan vidare antagna af Riksdagen och pomulgerades den 27 juni 1896 såsom lag. Men trots denna behandling var det ändock — man vet det med visshet — företrädesvis de intressen eller förhoppningar, man hade om dess verkningar i de norra skogsbygderna, som dref hela förslaget igenom.

Det måste nu dock medgifvas, att redan komitén synes haft en förnimmelse af, att det dock ej gick an att taga frågan i hela dess nakenhet. Den framstälde därför saken så, att från den »hufvudsakliga skogsmarken»

skulle afskiljas »den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde». Men af detta löfte tappade ryktet under sin gång bort det ena stycket efter det andra. Snart talades blott om »nödig husbehofsskog», och när slutligen sjelfva lagen kom — så innehöll den icke ens detta. Af kronans gåfva till jordbruket lemnades sålunda ingenting kvar. Och det låg nog också en viss logik i detta. Man önskade naturligtvis att snart kunna framvisa några resultat af lagen. Men då det sågverksintresse, hvarpå detta närmast berodde, ej kunde antagas vara benäget afstå från någon skogsmark, fick lagen ej heller byggas på en sådan förutsättning. Huruledes man emellertid missräknat sig äfven på sågverksbolagens intresse att afyttra blotta inegor, skall längre fram omnämnas.

Följderna af en sådan lagstiftning för de nordliga länen kunde vid eftertanke på förhand förutses och hafva äfven redan bjert framträd.

Det har sålunda visat sig, att lagen får sin hufvudsakliga betydelse i främjandet af ett fortsatt inköp af hemman. Utveckligen går nu i den riktningen enligt allas utsago »med svindlande fart». Den bofaste, som hitintills ej velat gå från sin gård, förespeglas nu att, mot en afsevärd köpeskillning samt befrielse från en del af utlagorna, endast behöfva sälja skogen. Denna uppgörelse leder dock naturligtvis till, att förr eller senare sitter på gården en hemmansegare, som är utan både skogen och köpeskillningen för densamma. De flesta begärda egostyckningar lära afse sådana nya förvärf. Samtidigt fortgå emellertid lika fullt i stor omfattning förvärf af hela hemman utan att inegorna fräntagas. Detta lärar t. ex. fortfarande vara regel i Jemtland.

*Egostycknings-
lagens verk-
ningar i de
norra länen.*

Men deremot går det ännu ej så synnerligen framåt med det ändamål, som ju skulle vara lagens hufvudsakliga, för att ej säga det enda, nemligen att skapa sjelfständiga jordbrukare af landtbönderna på hemman, som bolagen förvärfvat före lagens tillkomst. Bolagen börja nemligen på vissa håll, sedan de väl fått lagen, blifva betänksamma, huruvida det är för dem fördelaktigt att göra sig af med sina landtbönder, som på många sätt äro dem till nytta. I Vesternorrlands län t. ex. hafva af denna anledning de gamla stora trävarubolagen ännu ej börjat egostycka sina hemman. Emellertid förekomma dock åtskilliga utstyckningar, af hvilka många anses föranledda af önskan att på de utstyckade inegorna lägga tungan af födoråd, som hvilat på hemmanet.

Vid egostyckningarne tilldelas inegojorden i regeln ej alls någon skog. Detta sker ej ens vid nyförvärf, enär de två intressen, som der köpslå, är bolagets önskan att få så mycket skog som möjligt och hemmansegarens att få så mycket penningar som möjligt. Att »den för jordbruk lämpliga arealen» i sin helhet utstyckas, förekommer naturligtvis icke någon-

sin. Det förebäres nu, att man vid lagens tillkomst tänkt sig, att både det ena och andra skulle ske. Men vill man ett visst resultat af en lagstiftning, måste man tillse, att det framtvingas antingen af lagen sjelf eller af det enskilda intresset. Det invändes äfven, att upplåtelse af skogsmark ej tjenade något till, då hemmanets innehafvare antagligen skulle förr eller senare åter försälja det till någon skogsköpare. Af allt detta framgår emellertid, att om dessa utstyckningars ursprungliga ändamål skall vinnas, så måste *dels* trävarubolagens vidare fastighetsförvärf förbjudas, *dels* egostyckningslagen innehålla, att med egorna skall utstyckas äfven skog och obruten odlingsbar mark, *dels* ock bolagens intresse för sådana utbrytningar på något sätt framtvingas, hvilket möjligen kan ske genom den förut ifrågasatta föreskriften om skyldighet att häfda och verkställa nyodling å bolagshemman. Men när allt kommer omkring, är det kanske bäst, att inegojorden tills vidare stannar kvar hos bolagen. Jordbruket kan då kanske bibehålla sina utvecklingsmöjligheter genom att de anspråk, det har på understöd från skogen, sålunda kunna genom lagstiftningen lättare göras gällande.

Det lär nu verkligen gifvas en eller annan sågverksegare, som är generad öfver lagen och därför af idealism låter utstyckningar åtföljas af något litet skogsområde, äfven om detta ej påyrkas af medkontrahenten. Förättningsmannens nit och öfvertalningsförmåga påstås också hafva någon liten betydelse.

Ibland tillgodoses äfven behovet af husbehovsvirke genom upplåtelse af rätt att taga detta på bolagets skog. En bevekelsegrund till detta medgifvande lär en del vara en vunnen insigt om att det nya slag af sjelfegande jordbruksbefolkning, som genom egostyckningslagen skall tillskapas, lätt blir hänvisadt att fylla sitt virkesbehof genom olofligt tillgrepp å den skog, hvilken kronan kort förut skänkt till hemmanet, för att dess innehafvare skulle bära hufvudet högt. På sina ställen förenas dessa servituter därför också med vilkor att de förverkas, derest rättsinnehafvaren gör sig skyldig till åverkan, eller till och med till olaga jagt. Dylika servituters värde belyses för öfrigt deraf, att de numera allmänt utdömas från skogsvårdens synpunkt samt att stor ovisshet råder hos vederbörande, om de ens enligt egostyckningslagen kunna lagligen fastställas eller hvad rättskraft de i öfrigt må ega.

Egostyckningslagen har således i norra skogsbygderna ej alls gagnat jordbruket och den befolkning, som lifnär sig deraf; och om man vill vara upprigtig, så var nog detta ej heller dess verkliga uppgift, utan någonting helt annat. Den lilla ljusning, som man tror sig kunna utleta i utsigten, att bolagens landtbönder till någon del förvandlas till bolags-

torpare på egen grund, är ej egnadt att i någon mån skingra det mörker, hvari framtiden höljer dessa torpares från all utveckling och allt stöd af skogen afskurna åkerlappar. Erfarenheten har också på sina ställen redan visat, att just på sådant sätt franskilda inegor snart komma i vanhäfd. Vid de nya bolagsköp åter, som det blifvit egostyckningslagens egentliga uppgift att framkalla, kan nog förste innehafvaren reda sig med hjälp af det förvärfvade kapitalet. Men hur går det sedan och hvad blir det af hemmansklyfningen? Man förstår så väl sanningen i förste landtmätarens i Vesterbottens län yttrande vid 1900 års allmänna landtmäterimöte om egostyckningslagens verkningar: »Styckningsändamålet», sade han, »är här öfverhufvud att fränkilja inegorna från skogsmarken utan att fråga efter, om någon befolkning på dem skall kunna existera. Ja, meningen är väl sällan eller aldrig, att så skall ske.»

Det saknades dock ej alldeles röster, som förutsade, hvad som skulle inträffa. Befallningshafvandena i Norrbottens och i Vesterbottens län inskränkte sig visserligen i sina yttranden öfver komiténs förslag att med några få ord instämma i de allmänna förhoppningarne. Men i de utlåtanden, som af samma myndigheter i slutet af år 1895 afgåfvos öfver 1894 års riksdagsskrivelse om bolagsförvärfven, låter det redan på helt annat sätt. Båda myndigheterna utvecklade ganska fullständigt, huru otillfredsställande den ordning måste blifva, som genom förslaget om egostyckning skulle ernås. Medan den förstnämnda myndigheten emellertid afhåller sig från att häraf draga några slutsatser, kom deremot den senare i alla fall till det oväntade resultatet, att förslagets fördelar dock »syntes» väsentligen öfverväga olägenheterna.

Klarast såg det på senhösten 1895 sammanträdande allmänna landtmäterimötet. På väckt fråga beslöt mötet göra det uttalande, att de praktiska betingelserna för och verkningarne af det nya förslaget om egostyckning voro väsentligen olika för Norrland och det öfriga Sverige. Under debatten framhölls skarpt förslagets falska utgångspunkter och sannolika ödeläggande verkningar. Man betonade äfven, att jordbruk och skogsbruk i dessa trakter kunde gå hand i hand, men blott under förutsättningen, att det vore i jordbrukarens händer, som båda befunno sig. Det uttalades, att *undantag borde göras för Norrland* och i all synnerhet för lappmarkerna. Med anknytning till dessa uttalanden beslöt sedermera 1900 års landtmäterimöte »på det kraftigaste uttala sitt gillande» af de i andra kammaren väckta motionerna om inskränkning i bolags fastighetsförvärf och ändring i egostyckningslagen för tillgodoseende af skogsbehofvet.

Under lagförslagets behandling i Riksdagen år 1896 inträffade också, att en talare i Första Kammaren, till genmäle å ett yttrande om förslagets

stora betydelse för Norrland, uttalade sina allvarliga farhågor för lagens verkningar derstädes, men då förslaget var välgörande för det »öfriga» Sverige, yrkade han bifall till detsamma. Det fans också ännu en eller annan riksdagsledamot, som klart insåg, att »det skulle gå alldeles på tok». Men de yttrade sig af någon anledning icke.

Slutomdömet om egostyckningslagen i dess tillämpning på de norra delarne af landet kan endast blifva ett. Lagen var ingenting annat, än den judaskyss, hvarmed jordbruket definitivt och officiellt förräddes åt sågverksintresset. Och man var nog hänsynslös att ej ens utbetala de trettio silfverpenningarne, den i sistone utlofvade husbehöfsskogen. När sedan under sistlidne riksdag väcktes en anspråkslös motion om, att åtminstone någon liten del af denna skuld måtte utbetalas till jordbruket, förklarade i Första Kammaren en representant för sågverksnäringen, att han »fann ej någon rättsgrund i detta anspråk»; och motionen föll utan att ett ord af förståelse bröt den öfriga kammarens obevekliga tystnad. Så lätt väger *nu* den norrländska jordbruksnäringen, när lagstiftningen endast gör sitt bästa att i den andra vågskålen lägga ett öfvermåttigt intresse, som den förleder att vara ovän till henne.

Det bör vara uppenbart, att en dylik lagstiftning, som tillkommit utan saklig pröfning, måste tills vidare upphävas, så att den ej får fortfara med sina skadliga verkningar. Sedan blir man ändtligen i tillfälle öfverväga, under hvilka förutsättningar egostyckningsfarandet kan få tillämpning äfven i de norra skogsbygderna. I större delen af Dalarne har emellertid egostyckningslagen ej tillämplighet. På Kongl. Maj:ts pröfning hvilat visserligen 1899 års riksdagsskrifvelse om dess införande derstädes för ett verkligt jordbruksändamål. Detta torde dock ej behöfva föranleda, att lagen genomföres i Dalarne i de afseenden, hvarigenom den med sin nuvarande affattning äfven kan lända till skada för jordbruket. Lagens upphäfvande tills vidare påstås därför nu ej vara behöflig annat än för Norrland.

*Odalbygden
och kolonias-
tionsjägarna.*

Vi hafva nu ofvan funnit, hurusom 1891 års riksdagsskrifvelse om åtgärder för att bereda obemedlade och mindre bemedlade tillfälle att bilda egna jordbruk hitintills i de nordliga skogsbygderna föranledt den lösningen, att man planlagt och verksamt genomfört en lagstiftning, hvars verkliga innebörd är en sträfvan att förvandla *hela* den jordbrukande befolkningen derstädes från besutna hemmansegare till obemedlade eller mindre bemedlade jordtorpare.

Med de direkta åtgärder, som skrifvelsen väl hufvudsakligen åsyftat, har man deremot och detta af ganska naturliga skäl ännu ej kommit så långt.

I anledning af jordbrukslägenhetskonniténs förslag och Kongl. Maj:ts deraf föranledda framställning, beslöt emellertid 1894 års Riksdag bland annat att för upprättande af planer och kostnadsförslag till afdikning och odling af sådana myrtrakter inom de två nordligaste länen, som lämpa sig till odlingslägenheter, förskjuta ett belopp af högst tjugutusen kronor.

I anledning häraf har landtbruksingeniören i Norrbottens län uppgjort förslag till kolonisation af ett kronan tillhörigt område omkring Koskivare jernvägsstation i Gellivare socken. Efter åtskillig granskning har förslaget återförvisats till förrättningsmannen för vidtagande af vissa rättelser. I fråga om grunderna för planen synas vederbörande embetsmyndigheter hitintills vara eniga om, att lägenheterna, som enligt senaste bestämmelse skola uppgå till antalet sjuttio, böra, afdikade och försedda med utfartsvägar, öfverlemnas till kolonisterna med eganderätt. Kolonisterna skulle vidare erhålla virke från kronans skogar till första uppförande af byggnader samt få sitt framtida virkesbehof tillgodosedt genom tilldelandet af ett skogsområde eller medelst utsyning.

Man må nu visserligen önska dessa försök all möjlig framgång. Men de böra icke få undanskymma den ännu viktigare angelägenheten att den redan verkställda odlingen i bygdelagen vidmagthålles och befrämjas. Trakterna för denna odling har af gammalt utvalts, der jordbruket af klimatiska skäl eller ådalarnes kommunikationsmöjligheter kunde vinna bästa trefnad. Detta århundradenas tysta arbete för bygdernas brytande kan ej någonsin ersättas genom statsanslag för utdikning af nya odlingslägenheter å kronans parker uppe emot lappmarksgränserna.

Dessa synpunkter framhöllos äfven skarpt dels af en f. d. landshöfding i Umeå uti en af honom härom framlagd motion vid hushållningssällskapens ombuds möte år 1893 och dels i den motion i Andra Kammarerna, hvilken väckt 1892 och upprepad 1894 föranledde en riksdags-skrifvelse om bolagens skogsförvärf. Det blefve ju också ett underligt förhållande, om kronan, medan hon från sina återstående sämst belägna skogsdomäner skänker bort uppdikad inegojord jemte skog, skulle vara alldeles likgiltig för att de stora skogsdonationerna för det gamla jordbrukets upprätthållande ej komma detta till godo ens för att tillgodose behovet af husbehovsvirke.

Strafvandena till förmån för upprätthållandet af en sjelfständig jordbruksbefolkning i Norrland och Dalarna få emellertid ej låta saken bero vid lagstiftningsåtgärder. Det fordras sedan äfven först och sist

Direkta åtgärder för jordbrukets befrämjande.

upplysning och undervisning om jordbruket och villkoren för dess rätta skötsel deruppe.

Särskild uppmärksamhet kräfver här det förhållandet, att i aflägsna skogsbygder befolkningen af gammalt vant sig att ligga långt borta i skogarne och skörda starrhö i stället för att idka ordentligt jordbruk i närheten af gårdarne. Vid afvittringen har denna vana, som öfvergått till behof, också i stor utsträckning vunnit lagfästelse genom särskilda stadganden, hvarigenom nybyggarne bibehållits vid rätt att förfoga öfver ängslägenheter och myrar å kronomarkerna. Detta sätt att idka jordbruk har emellertid ingen framtid och leder endast till fattigdom, hvilken i sin ordning är den bästa jordmånen för bolagsförvärf. Men för att kunna bryta sådan vana, är upplysning utan tvifvel ej tillfyllest. I synnerhet för fattigare trakter blir det nog nödvändigt att lemna direkt understöd för de första kostnader, som föranledas af öfvergången till ett rationellt jordbruk. Inom jordbruksdepartementet hvila också för närvarande till behandling framställningar i dylikt syfte från inbyggare i Tärna socken. Villkoren för lån ur odlingslånefonden eller anslag från frostförminskningsfonden äro för betungande och anses jemväl i öfrigt ej lämpade för ifrågavarande fall.

Men äfven här är allt arbete fåfängt och alla utgifter lätt bortkastade, så länge sågverksbolagens hemmansförvärf få obehindradt fortgå. Vill man ej göra något mot denna sociala fara, blir det i stället en förpligtelse noga undersöka, huruvida ej förhållandena kräfva, att staten alldeles upphör med att till skogsbygderna i landets nordliga delar lemna anslag ur odlingslåne- och frostförminskningsfonderna eller annat understöd för jordbrukets förkofran på hemman, som kanske kort efteråt blifva bolagsegendom.

*Hvad har
jordbruksnär-
ringen i Norr-
land och Da-
larne att vänta
af det nya
jordbruks-
departementet?*

Det är nu en tröstlös kulturbild det nittonde århundradet från början till slutet lemnar oss i afseende å kronans vårdnad om det arf, hon i Norrland och Dalarne mottagit från föregående styrelser.

Klart är att här brister något i sjelfva ledningen. Det går icke i längden att i dylika frågor såsom sista ordet expediera medelinnehållet i vederbörande myndigheters infordrade utlåtanden, helst dessa ofta med förkarlek framhålla allenast sakens formella sidor. Från verkliga norrlandsvänner, som sett sakerna på nära håll, möter man ock städse det talet, att alla sträfvanden äro hopplösa, derför att man ej kan påräkna något intresse för dessa lifsfrågor hos landets regering, på hvilken ansvaret dock ytterst hvilar. Och det synes ej heller kunna bestridas, att det är dennas sjelfständiga och enhetliga initiativ, som här alltid har fattats. Det borde dock ligga i regeringens upplysta intresse att upptaga arbetet

för lösningen af dessa frågor samt lägga en stark och redbar hand vid detsammas utförande.

Det saknas ej heller omedelbar vädjan i detta afseende. Sålunda beslöt Vesterbottens läns landsting år 1893 göra en underdånig framställning, deri landstinget förklarade faran att inom kort länets lappmarker skulle sakna en själfständig jordbrukande befolkning så stor, att landstinget ansett det såsom en oeftergiflig pligt, »innan all utsigt till räddning vore slut» utbedja sig Kongl. Maj:ts nådiga, kraftiga och skyndsamma ingripande. Samma år ingingo hushållningssällskapens ombud med en ansökan, att Kongl. Maj:t täcktes efter förelagen statistisk utredning vidtaga erforderliga åtgärder för ett själfständigt jordbruks betryggande i de delar af landet, der skogsafverkning i mer betydande utsträckning förekommer. Slutligen afät år 1894 års Riksdag en skrifvelse med enahanda framställning, som gjorts af hushållningssällskapens ombud.

Sedan öfver dessa framställningar infordrats yttranden från vederbörande befallningshafvande, afgaf slutligen äfven skogsstyrelsen i november 1896 utlåtande i ämnet. Detta var, såsom ärendets traditionella behandling äfven fordrade, uteslutande afgifvet under den olyckliga egostyckningslagens tecken. Styrelsen yttrade nemligen att, intill dess det visat sig, i hvad mån egostyckningsförfarandet kommer att inom de norra delarne af vårt land anlitas för att skilja jordbruksfastigheten från skogsområdena, ansåg styrelsen några vidare åtgärder icke för närvarande böra å lagstiftningens väg vidtagas »till förekommande af de svårigheter, som onekligen följa af ett allt för stort utvidgande af bolagsegendomen på landtbrukets bekostnad». Att nu tillämpningarna af egostyckningslagen ej äro något lyckosamt att gå och vänta på utan tvärt om böra på allt sätt förekommas, har förut närmare framhållits.

På våren 1898 utkom slutligen en på Kongl. Maj:ts befallning af statistiska centralbyrån utarbetad redogörelse för bolags förvärf af jord-egendom inom Norrland och Dalarne under åren 1885 och 1895. Men sedan dess har något vidare ej alls afhörts från Kongl. Maj:t.

Detta brådskande ärendes långsamma behandling och slutliga afyttnande visar, att man icke, såsom Vesterbottens landsting år 1893 förestälde sig, har att påräkna Kongl. Maj:ts »nådiga, kraftiga och skyndsamma ingripande» i dessa frågor. Emellertid kan man ju säga, att det möjligen tillkommit en förhoppning i upprättande af ett nytt departement, som har till uppgift att särskildt egna omsorger åt landets modernäring. Åtminstone framställer sig osökt den frågan, om ej detta departement skall finna sig särskildt uppfordradt att egna de norrländska jordbruksförhållan-

dena den allvarliga och i snar handling verksamma uppmärksamhet, som de i så hög grad förtjena.

Ty om den nuvarande utvecklingen lemnas fria händer att fullfölja och avsluta sin uppgift, blir frågan dermed icke afförd, utan den kommer ständigt tillbaka i allt svårare former. Man skall nemligen aldrig glömma, huru det nittonde århundradet och dess efterföljare misshushållat med frukterna af föregående tiders förutseende och arbete. Och frågan skall ständigt sjelf göra sig påmint genom de olika yttringarne af en undertryckt befolknings stigande missnöje öfver orättvisor och öfvergrepp.

Frågan om vidmagthållandet af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne är med ett ord en inre *försvarsfråga* af högsta angelägenhet och betydelse. Och det förtjenar i dessa tider äfven erinras derom, att det icke heller är alldeles oviktigt för det yttre försvaret, huru samfundslifvet rör sig inom den landsdel, der riket har sin enda landgräns.

Hvad nu bör ske är emellertid att omedelbart vidtaga de åtgärder, som ej tåla uppskof, samt derutöfver göra en framställning om, att Kongl. Maj:t täcktes egna sin uppmärksamhet åt, hvad som derefter måste komma. Det senare är för närvarande af särskild vikt därför, att inom de norra skogsbygderna jordbruksfrågan i många afseenden står i oskiljaktigt sammanhang med skogsvårdsfrågan, hvilken senare nu, efter det skogskomitén afgifvit sitt betänkande, föreligger till Kongl. Maj:ts omedelbara pröfning.

Jag hemställer alltså vördsamt, att Riksdagen ville:

1:o för sin del antaga:

dels följande

Lag

angående begränsning i vissa fall af rätten att förvärfva fast egendom.

1 §.

Bolag eller förening för ekonomisk verksamhet må ej förvärfva fast egendom å landet inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs eller Kopparbergs län, der ej Konungen för visst fall dertill lemnat tillstånd.

Hvad sålunda är stadgadt, gälle dock ej, när fråga är allenast om tomt eller upplagsplats, hvilken erfordras för bolagets eller föreningens verksamhet, eller om vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

2 §.

För enskild person, hvilken idkar träförädlings- eller trävarurörelse, med hvars utöfvande följer skyldighet att föra handelsböcker, skall hvad i 1 § är stadgadt om bolag och förening för ekonomisk verksamhet jemväl ega tillämpning, dock ej i det fall, att fastighet genom arf eller gifterätt tillfallit sådan näringsidkare.

3 §.

Har aftal tillkommit utan Konungens samtycke, der sådant enligt denna lag erfordras, vare aftalet ogildt.

Kommer lagfart på grund af aftalet ändock till stånd, och varder ej inom ett år derefter klander å aftalet anhängiggjordt, vare så ansedt, som hade förvärfvet skett med Konungens samtycke.

Fråga, huruvida aftal må på grund af denna lag anses ogildt, ege, förutom sakegare, jemväl allmän åklagare anhängiggöra.

4 §.

Har genom testamente bortgifvits fast egendom till någon, som enligt denna lag ej må förvärfva densamma, och varder ej före gifwarens död Konungens samtycke lemnadt, vare testamentet i denna del utan verkan, der det i laga ordning klandras.

Lemnas testamentet oklandradt och kommer förty lagfart till stånd, må ändock fråga om testamentets ogiltighet enligt denna lag kunna af allmän åklagare anhängiggöras inom ett år från det lagfart beviljats.

5 §.

Bank eller annan penningeinträttning, så ock försäkringsanstalt vare ej underkastad denna lags bestämmelser.

dels — under förutsättning att ofvanstående lag antages — följande

Lag

om, ändrad lydelse af 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring.

Häri genom förordnas, att 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Från hemman, hvarifrån jordafsöndring får ske, må ock afsöndras vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet; och gälle om sådan afsöndring i tillämpliga delar hvad härofan i fråga om jordafsöndring är föreskrifvet. I Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs och Kopparbergs län må vattenfall af större betydelse ej afsöndras med mindre Konungen dertill gifvit lof; och skall förty väckt fråga om afsöndring af något inom nämnda län beläget vattenfall af Konungens Befallningshafvande underställas Konungens pröfning, derest Konungens Befallningshafvande efter verkställd utredning finner vattenfallet vara af sagda beskaffenhet.

Hvad sålunda är stadgadt kommer dock icke att göra någon ändring uti det, som rörande strömfall å kronohemmans område är särskildt förordnadt».*

2:o för sin del antaga följande

Lag

angående inskränkning af egostyckningsförfarandets tillämpning.

Häri genom förordnas, att hvad lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 stadgar i afseende å egostyckning, tills vidare ej skall ega tillämpning inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands och Gefleborgs län; dock skola redan påbörjade egostyckningsförrättningar i enlighet med lagen fullföljas.

3:o för sin del besluta:

att vid afvittringarne ofvan odlingsgränsen inom Dorotea och Vilhelmina socknar skall den andel af hvardera socknens skogsanslag, som

* Denna lag står ej i något omedelbart sammanhang med den under punkt 1:o föreslagna lagen.

öfverstiger nödigt husbehof, afsättas till en eller flera allmänningar i enlighet med de bestämmelser, Kongl. Maj:t kan närmare meddela.

4:o i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla:

att Kongl. Maj:t tacktes, till fullföljande af afvittringarnes syfte, egna särskild uppmärksamhet åt angelägenheten att vidmagthålla jordbruket på de afvittrade hemmanen och i synnerhet dem, som egas af sågverksbolag, samt i öfrigt taga initiativ till befrämjande af jordbruket inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.»

Det under punkten 4 i denna motion framställda yrkande har på grund af stadgandet i 55 § 3 mom. riksdagsordningen upprepats i en särskild motion, N:o 143, hvilken, afvenledes hänskjuten till lagutskottet, handlagts gemensamt med förenämnda motion.

I sammanhang med dessa motioner har utskottet till behandling förehaft jemväl en af herr A. Wiklund inom Andra Kammaren väckt motion, N:o 101, hvari yrkats, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till ändring i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 afvensom de författningar, som deraf kunna beröras, i syfte att vid styckning af inegor från skogsmarken inom de nordliga delarne af vårt land nödig hänsyn tages till skogsbehof och betesrätt för hvarje egolott, som är afsedd för sjelfständigt jordbruk.

Till stöd för detta förslag har motionären anført följande:

»Vid föregående års riksdag väcktes af undertecknad följande motion, hvilken jag, uppmuntrad af det understöd den erhöi såväl inom lagutskottet som i Andra Kammaren, nu vågar förnya.

»Genom lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring torde beträffande egostyckning ytterst hafva åsyftats dels åtgärders vidtagande till beredande af eget jordbruk åt mindre bemedlade, dels möjlighet att kunna afyttra eller förvärfa större eller mindre områden af till skattehemman hörande skogsmark, dels äfven att bolagen skulle blifva i tillfälle att från sina hemman afyttra den odlade och odlingsbara jorden tillika med nödig husbehofsskog, hvarigenom möjlighet skulle öppnas för afskaffande af det förlamande åbo- och arrendesystemet och i stället uppstå en sjelfegande jordbrukareklass. De verkningar, som lagen om egostyckning redan visat sig medföra, äro dock af helt annan beskaffenhet. Endast till obetydlig del torde den kunna anses fylla det med densamma ursprungligen afsedda ändamålet. Deremot tyckes dess hufvudsakligaste

verkan sträfvä i riktning till främjande af de stora industriegarnes med de mindre bemedlades stridiga intressen. Att åsyftade resultat understundom icke uppnås får man väl finna sig uti, men när man märker, att på något område yttringar af motsatta verkningar med hvad åsyftats upprepade ganger gifva sig till känna, då tyder ett sådant förhållande på, att saken kräver den allra största uppmärksamhet.

Hvad den norrländska skogs- och jordbruksfrågan besräffar, har visserligen Riksdagen vid flera tillfällen sökt komma den sjelfegande jordbrukarebefolkningen till hjälp, men motsatta yttringar mot de ändamål, som med de vidtagna åtgärderna åsyftats, hafva gång efter annan framträdt. Så till exempel medförde inskränkningen af tiden för afverkningsrättens bestånd från 50 till 20 år endast, att bolagen allmänt började förvärfva eganderätten till hemmanen, och när Riksdagen icke ansett sig kunna vara med om någon inskränkning i bolagens rätt att förvärfva och besitta fast egendom, trodde man sig hafva funnit ett verksamt korrektiv mot missförhållandena uti den nya egostyckningslagen. Ett af de önskemål, som dermed skulle vinnas, var, att hemman skulle så styckas, att till den odlade jorden äfven komme att läggas nödig husbehofsskog, men emellertid blef detta önskemåls uppnående ingalunda garanteradt af någon föreskrift i lagen. Man hoppades, att detta förhållande skulle reglera sig sjelft. Det har dock visat sig, att så icke är fallet. Hvarpå detta beror, kan ju vara svårt att säga, men måhända kan anledningen sökas uti den beroende ställning, som den jordbrukande befolkningen lätt kan iråka i förhållande till ett bolag, som drifver en stor och omfattande verksamhet.

Med begagnande af den brist, som i lagen finnes, och med den fullständiga aftalsfrihet, den tillåter, börja nu bolagen på att stycka sina hemman, men dervid ske styckningarna på sådant sätt, att egaren af den eller de utstyckade delarne af hemmanet ingalunda kan i framtiden på desamma blifva besuten. Oftast utstyckas endast åkerjorden, hvaremot rättighet till ängar, skog och bete tillförsäkras genom servitutsaftal, och beträffande skogen eller rätt till byggnadsvirke — om någon sådan rätt erhållits — samt vedbrand göras dessa rättigheters tillgodogörande vanligen beroende af bolagstjenstemännens anvisning eller utstämpling. Uti egostyckningslagen meddelas visserligen den bestämmelsen, att besvär eller last må, i den mån sådant är vid laga skifte tillåtet, läggas å en egolott till förmån för viss annan egolott. Men huruvida en sådan nyttjanderätt till husbehofsvirke, byggnadsvirke, vedbrand, ängslägenheter och bete på ett för köparen af den utstyckade egolotten betryggande sätt kan genom ett dylikt servitutsaftal tillförsäkras honom, lär vara ganska osäkert. Det torde i allt fall ej vara lagens mening, och säkerligen skall

egaren af den sålunda belastade fastigheten fort nog söka göra sig fri från dylika besvär. Tillfälle till en dylik frigörelse erbjuder sig, om ej förr, vid utlöpandet af tiden för de särskilda nyttjanderätterna efter respektive 50 och 20 år. De, som göra ett försök att på dessa villkor bebo sådana egolotter och der tro sig kunna blifva besutna, skola snart nog inse det lönlösa i sina sträfvanen, och den enda fördel, som vinnes med styckning på detta sätt, blir, att bolaget på ett behagligt sätt kommit ifrån besväret med åbyggnaders och jordens underhåll.

Ej ens vid de nyförvärf, som af bolagen göras med hjälp af ego-styckningslagen, ställer sig saken bättre, då desamma vanligen tillgå på sådant sätt, att bolaget först förvärfvar hela hemmanet, hvarefter utstyckning af inegorna sker på samma sätt som vid styckning af sådana hemman, hvilka af bolaget egts före lagens tillkomst. Får det emellertida fortfara på sätt, som nu tillgår, kommer otvifvelaktigt snart nog att uppstå dels en betänklig rättsosäkerhet genom bristande bestämmelser rörande servitutsaftalen, dels fara för den sjelfegande jordbrukareklassens bestånd och dels uppstående i stor omfattning af ödehemman.

Om till afhjelpande af här ofvan påpekade missförhållanden stadgandet af vissa proportioner mellan inegor och skogsmark, som vid ego-styckningar skulle vidtagas, måhända af flera anledningar kunde finnas mindre lämpligt, torde en bestämmelserätt i detta afseende kunna och böra inrymmas åt förrättningsmannen, i detta fall då biträdd och stödd af gode män. Åt dessas bedömande synes mig ock kunna öfverlemnas, huruvida för något särskildt fall egolott kunde utstyckas utan husbehofsskog.»

Att staten med sådan frikostig hand tilldelade jordbruket i Norrland så stora skogsområden, lär väl endast hafva berott derpå, att det ansetts nödigt bereda jordbruket ett välbehöfligt stöd i skogen. Det är också fortfarande allmänt erkänt att, med få undantag, jordbruket i Norrland ej lönar sig utan stöd och hjälp af skogen. Särskildt gäller detta under missväxtår, hvilka till följd af klimatiska förhållanden allt för ofta inträffa. Att saken ställer sig ännu sämre, om ej ens husbehofsskog finnes att tillgå för jordbruket, ligger i öppen dag.

Genom den lagstiftning, som nu finnes och sådan den i de flesta fall tillämpas, har dock beredts tillfälle att så öfverföra dessa skogsområden från jordbruket till sågverksnäringen, att ej ens husbehofsskog finnes kvar till de utstyckade inegolotterna.

Ett annat förhållande, som icke heller torde få anses alldeles utan betydelse, är sommarbetet för de kreatur, hvilka på de utstyckade inegolotterna kunna vinterfödas. På de flesta ställen inom Norrland finnas nem-

ligen goda beten i skogarne, men med skogsmarkens öfverförande till sågverksbolagen minskas, ja, i många fall rent af förloras rätten till bete för de kreatur, som jordegaren kan vinterföda. Någon gång händer väl vid egostyckningen, att egaren af den utstyckade inegolotten erhåller rätt under 20 å 50 år till bränsle och bete — en högst tvifvelaktig förman, men ofta sker styckningen utan att något aftal om sådana rättigheter förekommer. Boskapsskötseln har dock för Norrland så stor betydelse, att lagstiftningen ej borde tillåta, att ett så värdefullt stöd som sommarbetet, hvilket på de flesta skogstrakter finnes att tillgå, undan drages jordbruket genom att skogsmarken öfverföres till sågverksnäringen.

Bevarandet af såväl husbehofsskog som betesrätt för jordbruket i Norrland synes mig därför vara af så stor vikt, att det bör mana lagstiftaren att råda bot på de antydda missförhållandena och detta innan det blir för sent. Det är i sådant afseende som jag vill ifrågasätta sådan ändring i egostyckningslagen och andra författningar, hvilka deraf kunna beröras, att vid styckningar af inegor från skogsmarken antingen nödig husbehofsskog måtte afsättas i form af särskildt skogsområde eller ock nyttjanderätt till skog jemte bete, hvilken bör gälla för all framtid, må lemnas. Uti egostyckningslagen bör inrymmas den föreskrift, att frågan om rätt till skog och bete bör företagas och afgöras vid förrättnings början och att, innan dessa frågor blifvit slutligen afgjorda, förrättningen ej må afslutas. Pröfningsrätt härutinnan synes mig ock böra lemnas åt förrättningsmannen, i detta fall då biträdd och stödd af gode män».

I syftet af motionen n:o 142 hafva 31 af Andra Kammarens ledamöter instämt, hvarjemte 9 andra ledamöter af samma kammare äfven instämt i motionens syfte, men dock velat hafva uttalat, att de påpekade stora bristerna i egostyckningslagen syntes dem möjligen hafva större utsigter att blifva afhjelpa, derest yrkandet under punkten 2 i motionen allenast på det sätt bifölles, att Riksdagen antingen nu sjelf antoge de för detta ändamål erforderliga ändringar i lagen eller ock i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle om skyndsamt förslag till sådana ändringar, i hvilket afseende hänvisades till motionen n:o 101. Af dessa 40 ledamöter äro 32 representanter för Norrland och Dalarne.

I motionen n:o 101 hafva 11 af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Då utskottet nu går att afgifva utlåtande i föreliggande ämnen, vill utskottet till en början erinra om, att desamma förut i skiftande gestalt

vid flere tillfällen varit föremål för Riksdagens behandling. Frågan om vidmagthållande af jordbruksnäringen är af så djupt ingripande ekonomisk och social innebörd, att densamma mer eller mindre beröres af eller själf utöfvar inflytande på ett flertal andra ekonomiska och sociala spörsmål. Särskildt är sålunda på grund af det nära samband, hvori jordbruk och skogsbruk å vissa orter stå till hvarandra, alla lagstiftningsåtgärder i syfte af skogens bevarande och vård i någon mån af betydelse äfven för jordbrukets bestånd och utveckling derstädes. Att fullständigt redogöra för de tillfällen, då Riksdagen haft under pröfning förslag, hvilka helt eller delvis gått i samma rigtning som de af motionärerna nu ifrågasatta åtgärder, skulle med hänsyn härtill föra utskottet för långt, och utskottet vill inskränka sig till att i största korthet lemna en öfverblick af de under senare årens riksdagar behandlade ärenden, hvilka mera direkt och omedelbart stå i samband med hvad i förevarande motioner anförts och yrkats. I sådant afseende torde till en början förtjena nämnas, på sätt äfven herr Lindhagen omförmäler, huru som 1894 års Riksdag i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhöll, att Kongl. Maj:t ville låta infordra och för Riksdagen framlägga uppgift på den jordbruksfastighet, som af bolag eges i de delar af vårt land, der skogsafverkning i mer betydande utsträckning förekommer, äfvensom statistiska uppgifter, utvisande tillväxten af denna bolagsegendom och den sjelfegande jordbrukareklassens deraf orsakade förminskning, samt att Kongl. Maj:t ville, för såvidt de inhemtade uppgifterna sådant föranledde, för Riksdagen föreslå de åtgärder, som för bibehållande af en sjelfegande jordbrukarebefolkning i samma trakter kunde anses af förhållandena påkallade. Vid 1898 års Riksdag väcktes motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lagbestämmelser, hvarigenom sågverksbolag i Norrland måtte blifva ålagdt att, på sätt om kronohemman vore stadgadt, så till byggnad som egornas häfd uppehålla bolagen tillhörande jordbruksfastigheter. Motionen afstyrktes emellertid af lagutskotet och afslogs i båda kamrarna. Vid samma riksdag framställdes af enskild motionär förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t, i samband med ofvan omförmälda utredning, särskildt ville taga i öfvervägande, huruvida icke inskränkning uti aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom på vår landsbygd funnes erforderlig. Lagutskottet afstyrkte förslaget och Första Kammaren biföll utskottets hemställan, hvar emot Andra Kammaren biträdde motionärens förslag. I anledning af samme motionärs framställning hafva derefter såväl 1899 som 1900 årens lagutskott tillstyrkt Riksdagen att i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga under öfvervägande, huruvida icke till tryggande af vårt lands sunda utveckling och vårt oberoende af främmande inflytande inskränkning uti

aktiebolags rätt till förvärf af fast egendom å vår landsbygd funnes erforderlig, och, derest Kongl. Maj:t pröfvade så vara fallet, låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag härför. Denna hemställan har vid båda Riksdagarne bifallits af Andra Kammaren, men på grund af Första Kammarens motstånd har frågan förfallit. Till något kamrarnes sammanstämande beslut ledde ej heller en af herr Wiklund vid nästlidet års Riksdag afgifven motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det tacktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändring i lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896, i syfte att vid egostyckning nödig hänsyn måtte komma att tagas till skogsbehof för hvarje egolott, som skulle brukas såsom sjelfständigt hemman.

Det enda positiva resultatet af hvad hittills i dessa frågor förekommit hos Riksdagen föreligger alltså i 1894 års Riksdags omförmälda skrifvelse till Konungen. Den häri begärda utredningen finnes, som bekant, så tillvida verkställd, som på Kongl. Maj:ts förordnande statistiska centralbyrån utarbetat redogörelse för bolags förvärf af jordegendom i Norrland och Dalarne under åren 1885—1895. Efter denna tid finnes ingen officiel redogörelse i ämnet. Som emellertid för bedömande af frågan, i hvad mån bolagens fastighetsförvärf i dessa landsdelar innebär fara för jordbrukets och den sjelfegande jordbrukande befolkningens bestånd och utveckling, det syns utskottet vara af vigt att erhålla kännedom om den omfattning, i hvilken dylikt förvärf sedermera intill den sista tiden fortgått, har utskottet för sådant ändamål låtit med ledning af de hos Svea hofrätt förvarade, renoverade exemplaren af underrätternas lagfartsprotokoll anskaffa uppgift om taxeringsvärdet å, eller, då sådant ej funnits, köpeskillingen för de fastigheter i Dalarne och de norrländska länen, hvarå lagfart beviljats sågverksaktiebolag under tiden från och med år 1896 till och med förra hälften af nästlidet år. Dessa uppgifter innehålla visserligen icke någon exakt upplysning om tillväxten under nämnda tid af sågverksaktiebolagens jordegendom, i det att sålunda t. ex. under tiden inköpta fastigheter, å hvilka lagfart icke blifvit före tidens utgång sökt, ej finnas omförmälda i desamma, medan å andra sidan något undantag icke gjorts för fastigheter, som sågverksaktiebolag inköpt från andra sådana bolag, och ej heller de fastigheter, som sågverksaktiebolag under tiden till andra bolag eller enskilda personer försålt, blifvit från summan af sågverksbolagens egendom undantagna, men uppgifterna hafva syns utskottet i allt fall kunna lemna en i hufvudsak riktig bild af utvecklingens fortgång och alltså tjena till ledning för omdömet i frågan.

För beredande af ökad öfverskådlighet upptager utskottet, till jämförelse med de på sådant sätt erhållna siffrorna, från ofvannämnda redo-

görelse hemtade uppgifter rörande taxeringsvärdet å aktiebolagens jordegendom åren 1885 och 1895:

Det sålunda funna värdet å ifrågavarande jordegendom i nedannämnda län utgjorde följande belopp i kronor:

	1885	1895	1900
Kopparbergs län	2,115,200	8,142,500	11,679,823
Gefleborgs »	3,571,100	9,498,300	12,672,023
Vesternorrlands »	6,408,750	12,847,800	17,082,965
Jemtlands »	1,885,100	6,671,750	8,628,670
Vesterbottens »	1,101,650	5,894,580	8,727,500
Norrbottnens »	3,167,700	3,953,300	4,536,988
Summa	18,249,500	47,008,230	63,327,969

Den behandling utskottet underkastat föreliggande fråga har skett under djup känsla af dess stora betydelse för vårt land. Utskottet ansluter sig nemligen till motionärernas uppfattning derom, att det för vårt lands sunda och lyckliga utveckling i ekonomiskt och socialt afseende är af synnerlig vikt, såväl att jordbruket, modernäringen för de södra och inellersta delarne af landet, måtte äfven i de nordligare delarne, långt ifrån att undanträngas, ega bestånd och vinna förkofran, så långt naturliga förutsättningar finnas för detsamma, som ock att eganderättsförhållandena beträffande jordbruksfastighet måtte komma att i Dalarne och Norrland gestalta sig så, att jordbruket och dermed följande boskapsskötsel kan skänka näring och bergning åt en talrik klass af sjelfständiga jordegare.

Derest omständigheter träda i dagen, som innebära en fara för den utveckling utskottet sålunda anser önskvärd, torde ett sådant förhållande vara väl förtjent af Riksdagens uppmärksamhet och böra leda till åtgärder egnade att återföra berörda utveckling i rätt riktning. Herr Lindhagen har i mycket mörka färger skildrat de missförhållanden, som redan skulle inträdt och de än värre vådor, som för framtiden syntes hota i anledning af bolags, i synnerhet sågverksaktiebolags, förvärf af jordegendom i förenämnda delar af vårt land, och, ehuru utskottet icke kan i alla delar instämma i hans framställning, finner utskottet likväl i likhet med honom, att förhållandena i berörda hänseende från flere synpunkter gifva anledning till uppmärksamhet och kanske oro.

Oförnekligt synes det sålunda utskottet, att sågverksbolagens allt mer öfverhandtagande fastighetsförvärf kunna medföra olägenheter af såväl ekonomisk som social natur.

Det intresse, som förknippas vid egande af en fastighet, är helt naturligt för sågverksbolaget ett annat än för den enskilde jordegaren. Medan den senare i de flesta fall, äfven der fastighetens skogstillgångar lemna möjlighet till afsalu, icke eger kapital eller insigter tillräckligt för skogsdrift i större skala för egen räkning, utan af den odlade marken söker sin stadigaste och bästa inkomst samt på densamma nedlägger omtanke och arbete, förvaltas deremot bolagens fastigheter oftast helt och hållet eller väsentligen med hänsyn till skogsdriftens behof och fördelar. Jordbruket blir för sågverksbolaget en bisak och öfverlåtes i regel på arrendatorer eller s. k. landbönder, hvilka vanligen ega hvarken intresse eller möjlighet att skänka jorden samma omvårdnad som en sjelfegande jordbrukarebefolkning bereder densamma. Med fastigheters öfvergång i sågverksbolagens ego följer därför ej sällan jordbrukets förfall. Till och med i de fall, då jordbruket på bolagsfastigheter skötes väl, verkar bolagsväldet dock så till vida hämmande å jordbruksnäringen, som något utbredande af odlingen till förut oodlad mark, något brytande af ny bygd i hufvudsak icke kan antagas komma till stånd å fastigheter, som egas af sågverksbolag.

Från social synpunkt skulle det i utskottets tanke vara en olycka, om den utveckling jemväl i vårt lands nordliga skogsbygder af en sjelfständig jordegande befolkning, hvilken sedan århundraden tillbaka långsamt men säkert fortgått, skulle afbrytas eller omintetgöras. Tydligt är emellertid, att bolagens omfattande jordförvärf måste i viss mån verka i sådan rigtning. På de egendomar, öfver hvilka bolagen utsträcka sitt välde, försvinner hemmansegareståndet, och de forna jordegarna samt deras efterkommande blifva daglönare eller arrendatorer hos bolagen.

En annan fara af ännu större social innebörd ser utskottet i det förhållandet, att under den opersonliga formen af aktiebolags jordförvärf eganderätten till svensk jord obehindradt kan i huru stor utsträckning som helst, åtminstone medelbart, öfvergå i utländska händer.

En närings utveckling till storindustri, på sätt under de senare årtiondena skett med trävarurörelsen i vårt lands nordligare delar, kräfver såsom förutsättning en kapitaltillgång, hvilken i vårt land svårligen kan avvägbringas, utan att utländskt kapital i någon mån anlitas. Att dylik medverkan står att ernå, må från vissa synpunkter vara lyckligt, men denna medverkan innebär dock på samma gång synnerlig våda, särskildt då den sker i sådan form, att utländska kapitalister blifva innehafvare af aktier i svenska fastighetsegande bolag och sålunda faktiskt egare af svensk jord. För de utländska aktieegarna blir nemligen sjelfklart det ekonomiska intresset det hufvudsakligen afgörande; den hänsyn dertill, att vårt lands naturliga rikedomar må komma att förvaltas på ett för landet i dess

helhet nyttigt och för framtiden betryggande sätt, hvilken hänsyn en svensk aktieegare dock icke gerna sätter alldeles å sido, är för utlåndingen mera främmande, och det medelbara inflytande han såsom egare af eller delegare i svensk jord sättes i tillfälle att utöfva å afgörandet af vårt lands kommunala och politiska angelägenheter kan icke gerna lända till landets bästa. Som bekant, är genom en kongl. kungörelse den 3 oktober 1829 föreskrifvet, att utländsk undersäte, som icke erhållit svensk medborgarrätt, icke är berättigad att i riket förvärfva och besitta fast egendom utan att han dertill undfått Kongl. Maj:ts tillstånd. Att intet sådant hinder finnes stadgad beträffande det medelbara fastighetsförvärf, som sker derigenom, att utlåndingar blifva innehafvare af aktier i fastighetsegande aktiebolag, lär desto mera böra anses vara en inkonsequens, som frågan här i hufvudsak gäller det utländska storkapitalet. Dettas kosmopolitiska karakter och utomordentligt inflytelserika ställning gör det för vår nationella sjelfbestämningsrätt synnerligen äfventyrligt, om detsamma på sådant sätt intresseras i fastighetsförvärf inom vårt land. I hvilken omfattning utlåndingar redan nu innehafva aktier i svenska fastighetsegande bolag, är icke utskottet närmare bekant. Allmänt känt är emellertid, att aktierna i vissa stora bolag äro, om icke helt och hållet, dock till väsentlig del i utländska händer. Faran för en utveckling i ofvan angifven riktning förefinnes i allt fall städse och torde vara af den art, att den icke får lemnas obeaktad af de lagstiftande myndigheterna.

Då det alltså icke låter sig förneka, att missförhållanden föreligga, vänder sig tanken helt naturligt till att söka efter botemedel mot desamma. Motionärerna hafva i detta afseende framlagt flera förslag. Sålunda har herr Lindhagen hufvudsakligen ifrågasatt dels förbud mot skogsspekulanter förvärf af fastigheter i Dalarne och Norrland, dels upphäfvande tills vidare af tillämpligheten för dessa landsdelar af gällande bestämmelser angående egostyckning samt dels uttrycklig föreskrift derom, att skogsallmänningar skola afsättas i de orter, der afvittring ännu pågår. Herr Wiklund, som äfvenledes i nuvarande stadganden angående egostyckningsförfarandet ser en af anledningarna till den sjelfegande jordbrukareklassens aftagande i förberörda delar af landet, har hemställt om viss förändring af dessa bestämmelser.

Bland nämnda förslag fäster sig intresset i första rummet vid herr Lindhagens framställning derom, att bolag eller förening för ekonomisk verksamhet äfvensom i regel enskild person, hvilken idkar träförädlings- eller trävarurörelse, med hvars utöfvande följer skyldighet att föra handelsböcker, ej må ega rätt att förvärfva fast egendom å landet inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs eller

Kopparbergs län, annat än der Konungen för visst fall lemnat tillstånd eller eljest i några särskildt angifna undantagsfall.

Enligt hvad motionären anfört, borde förbudet att förvärfva skogshemman i Norrland och Dalarne egentligen gälla bolag och enskilda, hvilka drefve träförädlings- och annan trävarurörelse såsom sjelfständig näring och sålunda hade skyldighet att föra handelsböcker. Emellertid måste enligt motionärens framställning derutöfver tillses, att dylika näringsidkare ej erhöles tillfälle att i stället genom mellanhänder åtkomma fastigheter med varaktig förfoganderätt öfver desamma. Detta kunde nemligen ske genom bildandet af särskilda bolag eller föreningar, hvilka såsom förlags-gifvare inköpte fastigheter för att sedan allenast afyttra skogsafkastningen till sågverken. Dylika sammanslutningar måste således inbegripas under förbudet. Under sådana förhållanden blefve det enklast att låta lagen gälla bolag och föreningar i allmänhet samt derutöfver de enskilda personer, som idkade näring, hvarom ofvan sagts; hvarvid dock undantag i sjelfva lagen borde göras för den egentliga förädlingsindustriens behof af tomter m. m. samt derjemte åt Konungen förbehållas rätt att gifva dispens för alla skäligen fall.

Det är en synnerligen genomgripande förändring i en vigtig del af vår civillagstiftning, som motionären sålunda föreslår, en förändring, hvilken utskottet anser stå i bestämd strid med vår lagstiftnings principer och gällande rättsuppfattning. Den grundåskädning, hvarpå den svenska lagstiftningen i förevarande ämne är byggd, lär nemligen fortfarande vara den i kongl. kungörelsen den 6 april 1810 uttalade, att »hvarje svensk man, till hvilken klass af medborgare han räknas må, är berättigad att förvärfva och besitta fast egendom och jord inom Svea rike, å land och i stad, af hvad natur som helst», och de få fall, i hvilka inskränkningar stadgats i rätten att förvärfva och besitta sådan egendom, utgöra allenast undantagsbestämmelser, till innebörd och betydelse helt olika med de af motionären nu ifrågakända. Motionären har beträffande de afvittrade hemmanen, hvilka med hans framställning främst afses, sökt en särskild rättsgrund till de föreslagna åtgärderna i det ändamål, som skolat vara med afvittringarne asyftadt. Som bekant, hafva afvittringarne i hufvudsak inneburit ett afskiljande från kronans marker af egor, som ansetts böra tilldelas enskilda jordegare eller åbor; och har i afvittringsförfattningarne såsom motiv för afvittringarne åberopats vigten af, att anstalter måtte vidtagas för befrämjande af odlingen och befolkningens utveckling i rikets norra delar, der stora ödemarker ännu låge utan nytta. Hvad man med afvittringarne velat vinna har alltså varit odlingens utbredande samt befolkningens tillväxt. Otvifvelaktigt torde ock vara, att man, såsom mo-

tionären framhållit, i jordbruksnäringens utveckling sett det egentliga medlet för ernående af dessa önskningsmal. Sådant lär framgå redan deraf, att de flesta afvittringsförfattningarne leda sitt ursprung från tider, då skogen hade föga värde och de öfriga hjälpkällor, som förefinnas i vårt lands nordliga delar, ännu icke voro kända eller åtminstone icke behörigen uppskattade samt jordbruket och dermed följande boskapsskötsel alltså sannolikt ansågs vara den enda näring, på hvilken nämnda landsdelars framtid kunde byggas. Senare tiders erfarenhet har emellertid häröfver burit annat vittnesbörd och i dessa karga trakter uppenbarat naturliga rikedomar af utomordentlig betydelse för hela vårt land. Det torde med hänsyn härtill kunna antagas, att uppmuntran jemväl till sådana näringsgrenar, som afse tillgodogörande af dessa rikedomar, må anses ingå under syftet af odlingens utbredande och befolkningens tillväxt. På det hela taget synes detta syfte, derest man jemför förhållandena nu och förhållandena vid tiden för afvittringarnes början, vara ganska väl vunnet, äfven om man frånser den opåräknade utveckling, som alstrats genom den af de afvittrade skogarne uppkomna trävarurörelsen. Härmed må nu vara huru som helst, det uttalande, som i samband med förordnande om afvittringar gjorts angående ändamålet med desamma, innefattar i allt fall icke något vilkor, som bundits vid den genom afvittringarne erhållna enskilda jordeganderätten, utan egaren af afvittrad mark har, då särskildt förbehåll icke annorledes gjorts, till densamma en lika ovilkorlig och oinskränkt eganderätt, som förefinnes i fråga om annan fastighet. Någon särskild befogenhet för staten att i fråga om afvittrade hemman vidtaga åtgärder, hvilka skulle sakna berättigande med hänsyn till andra hemman, kan sålunda enligt utskottets uppfattning icke med skäl göras gällande.

Utskottet vill emellertid icke påstå, att hvad sålunda anmärkts mot herr Lindhagens förevarande förslag i och för sig är af beskaffenhet att ovilkorligen böra föranleda till förkastande af detsamma eller något liknande. Svåra missförhållanden kunna kräfvat starka botemedel, hvilka icke fullt passa in under vanliga regler. Men helt naturligt finner utskottet, att medel af sådan art icke böra tillgripas, med mindre det klart och tydligt visas, ej mindre att åberopade missförhållanden verkligen äro af den beskaffenhet, att en dylik åtgärd kan finnas berättigad, än äfven att dessa medel med säkerhet kunna leda till det åsyftade målet.

Af synnerlig betydelse är det härvid att jemväl tillse, att den nytta, som förväntas på ett håll, icke uppväges af skada på ett annat, att sålunda det uppsving, jordbruket i Norrland och Dalarne möjligen komme att erhålla under skyddet utaf den af herr Lindhagen ifrågasatta lagstiftning, icke komme att vinnas på bekostnad af andra viktiga och berättigade in-

tressen. Hvad då egentligen kommer i betraktande är intresset af, att skogarne i samma nordliga delar af vårt land må komma att bevaras och tillgodogöras på det för nutid och framtid mest fördelaktiga sätt; och gäller frågan alltså, huruvida detta intresse kräver eller tillåter framtvingandet af någon förändring i den hittills pågående utveckling, enligt hvilken de under enskild eganderätt varande skogarne i allt större omfattning blifva bolagsegendom.

Utskottet kan då för sin del icke annat än finna den uppfattningen fortfarande ovederlagd, att skogens sammanförande till stora komplexer, som besittas af kapitalstarka egare, är förmånligt för dess bevarande och rätta vård samt ekonomiska tillgodogörande. All industri sträfvat i våra dagar att koncentrera sig till storindustri och kan i regel endast i denna gestalt göra sig gällande på världsmarknaden. Otvifvelaktigt torde vara, att enskilda jordegare aldrig kunnat drifva upp vårt lands trävaruindustri till den höjd, dit densamma lyftats genom kapitalstarka bolag.

Det synes nu visserligen kunna sägas, att trävarurörelsens nödiga koncentration icke skulle uteslutas derigenom, att sågverksegarne icke vore egare till skogsmarkerna, utan hänvisade till att på andras marker köpa det virke de behöfva. Huruvida en sådan beroende ställning är förenlig med sågverksrörelsens bestånd och utveckling, utgör ett spörsmål, som för den icke sakkunnige är svårt att med visshet afgöra. Sannolikt förefaller emellertid, såsom ock uppfattningen lär vara inom sakkunniga kretsar, att för trävarurörelsens bedrifvande i stor skala innehafvet af egen skogsmark utgör en viktig förutsättning, särskildt med hänsyn till möjligheten att i de kritiska perioder, som på grund af vexlingarne å världsmarknaden städse återkomma med kortare eller längre mellanrum, hålla rörelsen uppe utan alltför stora förluster. Derest ett sådant förbud mot förvärf af jord som det af herr Lindhagen föreslagna tidigare funnits, hade sålunda säkerligen trävaruindustrien aldrig nått något större uppsving. Nu ifrågasättes visserligen ej heller af motionären annat, än att sågverksegarne skulle få behålla den jord de redan förvärfvat, fastän något ytterligare förvärf icke skulle vara medgifvet. Emellertid lära meningarne vara ganska delade derom, huruvida icke äfven en sådan begränsning skulle inverka menligt på förevarande viktiga närings fortbestånd och förkofran, en möjlig påföljd, hvilken synes utskottet vara egnad att åtminstone väsentligt förringa de ekonomiska fördelarne af den reform, motionären förordat.

Från synpunkten af skogarnes bevarande för framtiden lär den ifrågasatta lagändringen, derest den ej åtföljes af erforderliga bestämmelser angående hushållningen med skogen, vara snarare farlig än betryggande.

Äfven mot sågverksbolagen hafva rigtats anklagelser för skogssköfving, men det synes utskottet ligga i sakens natur, att det egna intresset för dem i regel skall utgöra en hämsko, som förhindrar dem att genom skogens alltför starka anlitande och försummelse att sörja för återväxt rubba den enda säkra grundvalen för deras eget framtida bestånd. Annorlunda förhåller det sig med de skogar, som tillhöra enskilda jordegare. Sjelfva urstånd-satta att täfla med sågverksbolagen i fråga om skogsdrift, måste desse i de flesta fall för att ur sina skogar erhålla skälig vinst till bolagen upplåta afverkningsrätt å desamma. I dessa fall ligger för sågverksegarne frestelsen mycket närmare till hands att utan hänsyn till skogens bevarande ur densamma taga allt hvad kontrakt och lag tillåta.

Frågan om skogarnes fortbestånd, hvilken för alla skogbärande trakter i vårt land är af stor vikt, har särskild betydelse, då det gäller skogar i öfre Norrland. Utom det ekonomiska värde, dessa i öfrigt ega, spela de nemligen för landets klimmat och växtlighetsförhållanden en synnerligen viktig roll, och deras försvinnande skulle medföra svåra rubbningar i dessa hänseenden. Denna synpunkt, hvilken förefaller utskottet mycket afsevärd, utgör en ytterligare anledning, hvarför utskottet tvekar att biträda ett förslag, hvarigenom skogarnes bestånd äfventyras i högre man än nu är fallet.

Härtill kommer, att den ifrågasatta lagstiftningen synes utskottet äfven i det afseendet bristfällig, att det mål, man genom densamma ville nå, sannolikt icke skulle på denna väg stå att vinna. Till en början torde lagens efterlefnad svårigen kunna framtvingas. Många möjligheter att kringgå densamma äro tänkbara, och med hänsyn till de viktiga enskilda intressen, som genom lagen sattes på spel, lär man ega anledning antaga, att desamma komme att i stor utsträckning anlitas. Dessutom är det utskottets öfvertygelse, att man skulle göra det norrländska jordbruket en dålig tjänst genom att lägga hinder i vägen för Norrlands utveckling till ett industriland. Det synes utskottet, som om jordbrukets förkofran tvärtom skulle stå i nära samband dermed, att en blomstrande industri beredde ökade utsigter till en lätt och fördelaktig afsättning af jordbrukets produkter. I den mån jordbruket sålunda blefve mera lönande, komme det säkerligen att vinna nya krafter, att sprida sig och tillväxa.

I tillämpningen skulle för öfrigt en sådan lagstiftning som den föreslagna sannolikt ofta framkalla ganska beklagliga påföljder. Såsom vid behandlingen af frågan förut mer än en gång från skilda håll påpekats, skulle ett förbud för sågverksegarne att köpa jord mången gång faktiskt komma att verka såsom ett förbud för den enskilde jordegaren att sälja, i det att de spekulanter, som bäst äro i stand att bjuda en nöjaktig köpe-

skilling, vore utestängda från täflan; och redan det att af sådan grund behöfva nöja sig med en lägre köpesumma, än eljest skulle stå att erhålla, innebure för den enskilde jordegaren en svår olägenhet. Ännu egendomligare framträder förhållandet, om man tänker sig t. ex., att egaren af en för trävaruindustri afsedd och använd fastighet komme i konkurs. Att då finna köpare till fastigheten skulle uppenbarligen blifva hardt när omöjligt, enär öfriga sågbruksidkare vore utestängda från rätten att uppträda såsom spekulanter och andra personer väl icke i regel skulle kunna med fördel köpa, åtminstone icke under annan förutsättning, än att de derefter sjelfva öfverginge till att drifva sågverksrörelse, för hvilket fall ju också lagens syfte blefve förfeladt.

Utskottet kan sålunda icke tillstyrka Riksdagen att bifalla det af herr Lindhagen framlagda lagförslag i förevarande ämne. Endast för det fall, att genom en allsidig och genomgående undersökning af frågan ådagaläggas, att inga andra botemedel finnas för de missförhållanden, man önskar aflägsna, och möjligen äfven de antydda betänkligheterna till någon del undanröddas, synes det skäligen kunna förordas att antaga en mot rättsuppfattningen så stridande och med så svåra olägenheter förbunden lagstiftning.

I fråga om en ringa del af det område, som faller inom ramen af motionärens förenämnda framställning, synes emellertid befogenheten af begränsning i rätten att förvärfva fastighet vara så otvifvelaktig, att Riksdagen redan nu bör uttala sig till förmån för dylik begränsning. Såsom ofvan antydts, hafva både 1899 och 1900 årens lagutskott förordat åtgärd i syfte, att utländingars rätt att blifva delegare i fastighetsegande aktiebolag må upphöra eller inskränkas, och innevarande års lagutskott ansluter sig i allo till den af de föregående årens lagutskott uttalade uppfattning såväl om önskvärdheten häraf som ock i hufvudsak rörande det medel, hvarigenom berörda syftemål lämpligast torde stå att vinna. Enligt 4 § af lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 skola, som bekant, aktier ställas till viss man, der ej Konungen för visst fall medgifver, att aktiebriefven må ställas till innehafvaren. I de flesta händelser synes följaktligen tillräcklig garanti mot utländings förvärf på sådant sätt af medelbar eganderätt till svensk jord ligga deri, att öfverlåtelse utan Kongl. Maj:ts tillstånd till utländing af aktie i fastighetsegande aktiebolag förklarades ogiltig. Beträffande de bolag, hvilkas aktier äro ställda till innehafvaren, torde åter förbud mot förvärf af fastighet, intill dess de ändrat sin bolagsordning derhän, att aktierna ställas å viss man, förtjena att tagas under öfvervägande.

Hvad angår de öfriga missförhållanden, hvilka ofvan framhållits såsom utgörande följder af sågverksindustriens tilltagande jordförvärf i de nordliga delarne af vårt land, hyser utskottet den förhoppningen, att mildare åtgärder skola visa sig vara tillräckliga att motverka desamma.

I sådant afseende torde förtjena framhållas den inverkan till jordbrukets förkofran, som sannolikt kan vara att förvänta genom ett tillfredsställande ordnande af skogslagstiftningen, en fråga, som för närvarande på grund af skogskomiténs år 1899 afgifna förslag är under Kongl. Maj:ts pröfning. Spörsmålet om skogshushållningens ändamålsenliga anordning — deri inbegripet frågan om ökande af kronoparkerna och allmänningars bildande — står så nära spörsmålet om utvecklingen af jordbruket i skogsbygderna, att de lämpligen lösas i samband.

Ett stöd för jordbruket torde äfven stå att vinna genom förändringar i skiftesstadgan, syftande till att framkalla bildandet af skogsallmänningar, i hvilket hänseende lärers kunna ifrågasättas dels inskränkning i skiftesvitsord å gemensam utskog, dels möjligen ock vitsord att i vissa fall påyrka sammanslagning af skiftad skogsmark.

Herr Lindhagen har i sin föreliggande motion sjelf framhållit, hurusom sträfvandena till förmån för upprätthållandet af en sjelfständig jordbruksbefolkning ej få låta saken bero vid lagstiftningsåtgärder, utan det först och sist fordras upplysning och undervisning om jordbruket och villkoren för dess rätta skötsel. Allt hvad i denna rigtning kan åstadkommas är för visso synnerligen önskvärdt. Äfven åtgärder sådana som billiga odlingslån, jordbrukspremier och anslag till myrmarkernas utdikning torde kunna antagas vara af ganska stort värde för ifrågavarande syftemål, liksom ock sannolikt vid en noggrann undersökning af hit hörande ämnen andra utvägar skola stå att finna till befrämjande af detsamma.

I punkten 4:o af motionen n:o 142 samt motionen n:o 143, särskildt om dessa förslag sammanställas med syftet af ofvan omförmälda, under punkten 1 framlagda lagförslag, synes herr Lindhagen hafva begärt en sådan allmän undersökning, en hemställan, hvilken utskottet vill i hufvudsak biträda. Utskottet har emellertid ansett anledning saknas att inskränka den ifrågasatta undersökningen till de afvittrade hemmanen, och äfvenledes har utskottet funnit ändamålet af undersökningen tydligare framgå, om densamma icke, på sätt motionären föreslagit, sammanställas med det måhända icke fullt otvifvelaktiga syftet för afvittringarne.

Beträffande det under punkten 1:o i motionen n:o 142 äfvenledes framlagda förslag till lag om ändrad lydelse af 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, har motionären icke ifrågasatt bifall till detsamma under annan förutsättning, än

att förslaget till lag angående begränsning i vissa fall af rätten att förvärfa fast egendom blefve af Riksdagen antaget, och torde alltså, efter hvad ofvan anförts, något särskildt yttrande öfver förstberörda lagförslag icke från utskottets sida erfordras.

Genom det yrkande, som framstälts under andra punkten af motionen n:o 142, och hvad till stöd för detsamma anförts har herr Lindhagen berört spørgsmålet om det nuvarande egostyckningsförfarandets inverkan på fortbeståndet och utvecklingen i de norrländska skogsbygderna af en sjelfständig jordbrukande befolkning. Detta spörsmål, hvilket för nu föreliggande motioners syfte är synnerligen beaktansvärdt, har jemväl upptagits af herr Wiklund i den af honom framlagda motionen.

Bekant är, hurusom, då gällande författning angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring tillkom, man vid densamma fäste den förhoppningen, att egostyckningen skulle erhålla en särskild betydelse för de norrländska skogsbygderna genom det tillfälle, som densamma erbjöde att kunna dela skatten å ett hemman mellan den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde å ena och den hufvudsakliga skogsmarken å andra sidan. Härigenom skulle hemmansegaren efter skogens försäljning kunna qvarsitta med eganderätt å jorden, medan han deremot förut alltför ofta förvandlats till arrendator eller torpare under skogsegaren och den sjelfständiga jordbrukande befolkningen i många skogssocknar sålunda allt mer förminskats.

Den förhoppning, man alltså knutit vid förevarande lag, synes emellertid icke förverkligas, och lär det förhållande anses ega sin hufvudsakliga förklaring deri, att man vid egostyckningar i allmänhet icke, såsom vid tillkomsten af lagen förutsattes, låtit den till jordbruk afsedda marken åtföljas af nödig skog eller motsvarande skogsrättigheter. I dessa nordliga bygder, der åkerbrukets afkastning i de flesta fall af naturliga skäl icke kan uppdrifvas till någon synnerlig höjd och klimatets omildhet innebär fara för skördens omintetgörande, lär i många fall sjelfständigt jordbruk icke kunna på längden ega bestånd, med mindre detsamma har något stöd af skogen. En utstyckning af den odlade marken utan tillägg af rätt till skog kan därför stundom leda till jordbrukets förfall eller undergång.

Herr Lindhagen har häri funnit anledning föreslå, att egostyckningsförfarandet skulle tills vidare helt och hållet sättas ur tillämpning inom de norrländska länen, hvaremot herr Wiklund ansett uti förenämnda lag äfvensom de författningar, som deraf kunna beröras, allenast böra vidtagas sådan förändring, att vid styckning af inegor från skogsmarken inom de nordliga delarne af vårt land nödig hänsyn måtte komma att tagas till skogs-

behof och betesrätt för hvarje egolott, som är afsedd för sjelfständigt jordbruk.

Utskottet hyser för sin del den uppfattningen, att bestämmelserna angående egostyckningsförfarandet hvila på riktig grund, om än någon jemkning af desamma med ledning af den erfarenhet, som vunnits under lagens tillämpning, torde vara behöflig. Att för vissa delar af vårt land tills vidare upphäfva dessa stadganden kan utskottet därför icke tillstyrka, så mycket mindre som härigenom möjligheten att vinna egostyckning inom dessa landsdelar skulle omintetgöras äfven för sådana fall, då egostyckningsförfarandet skulle innebära otvifvelaktiga fördelar.

Deremot anser utskottet, i anslutning till den uppfattning, hvaråt redan nästlidet års lagutskott gaf uttryck, en lagändring i det syfte, som innehålles i herr Wiklunds föreliggande motion, hafva goda skäl för sig. Utskottet har emellertid icke förbisett de svårigheter, som äro förenade med denna frågas lösning, men anser dock att, derest ej tillräcklig skogsmark tillägges den utstyckade inegolotten, föreskrift kan, på sätt herr Wiklund jemväl ifrågasatt, meddelas derom att egostyckning icke må ske, utan att dervid rätt till nödig skogsfångst och betesrätt för de jordbrukslägenheter, som skola utstyckas, läggas såsom ett ständigt fortvarande servitut å de före egostyckningen till dem hörande skogstrakter. I allt fall torde frågan vara af den vikt att böra öfverlemnas till Kongl. Maj:ts bedömande. En lycklig lösning af densamma skulle enligt utskottets uppfattning sannolikt komma att utföra en mycket välgörande inverkan på de norrländska jordbruksförhållandena.

Ytterligare har herr Lindhagen i punkten 3:o af motionen n:o 142 påkallat Riksdagens åtgärd i syfte att afvittringarne i de trakter af Norrland, der desamma ännu icke afslutats, måtte komma att fullföljas efter i viss mån andra grunder än de hittills tillämpade, i det att nemligen bestämmelser skulle meddelas derom, att större delen af den skog, som till socknarne anslås, måtte komma att afsättas till en eller flera allmänningar i enlighet med de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde meddela. Utskottet, som redan förut uttalat sin åsigt om önskvärdheten deraf, att skogsallmänningar komme till stånd, delar i allo motionärens uppfattning att det varit synnerligen lyckligt, om detta önskningsmål mera tagits i betraktande vid afvittringarnes genomförande. Förslag om bestämmelser i sådan rigtning har ock, på sätt motionären omnämnt, förut varit å bane, men frågan ansågs då böra lösas på frivillighetens väg. Enskilda bemödanden hafva ej heller saknats, men de hafva visat sig icke på långt när göra till fyllest, och det torde därför vara af behofvet påkalladt, att statsmagterna nu inskrida med en bestämd föreskrift i ämnet. För att ett

sådant stadgande, hvilket synes lämpligast böra tillkomma i formen af Konungs och Riksdags gemensamma beslut, skall blifva af någon betydelse, fordras emellertid, att de ännu pågående afvittringarne icke fullföljas längre, än att stadgandet må kunna blifva på den tillämpligt. Det är i allt fall endast i en ytterst ringa del af de väldiga vidder afvittringarne omfattat, som tillgodoseendet af ifrågavarande, för jordbruket liksom för skogshushållningen betydelsefulla önskningsmål numera kan framtvingas. Motionären har i sin framställning upptagit allenast trakterna ofvan odlingsgränsen i Dorotea och Vilhelmina socknar af Vesterbottens läns lappmarker. Enligt hvad för utskottet blifvit uppgifvet, lära emellertid afvittringarne ej heller inom Stensele, Tärna och Sorsele socknar af samma lappmarker hafva fortskridit längre, än att der fortfarande finnes möjlighet till allmänningars bildande, och utskottet tager med hänsyn härtill för gifvet, att de åtgärder i förevarande syfte, som möjligen må komma att vidtagas, skola, derest så ske kan, utsträckas till äfven sistnämnda socknar. Huru stor andel af skogsanslaget, allmänningarne skola omfatta, derom synes i frågans nuvarande outredda skick något uttalande icke lämpligen böra göras.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

1:o) att Riksdagen, med afslag å de under punkten 1 i motionen n:o 142 framlagda lagförslag, måtte, i anledning af samma motion samt motionen n:o 143, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, huruvida det kan befinnas behöfligt och lämpligt att vidtaga särskilda åtgärder, egnade dels att vidmagthålla och stärka den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne, dels ock att befrämja jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar, samt, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag härutinnan, hvartill förhållandena kunna anses föranleda;

2:o) att Riksdagen, med afslag å den under punkten 2 i motionen n:o 142 gjorda framställning, måtte, i anledning af motionen n:o 101, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga under ompröfning, i hvilken omfattning och på hvad sätt vid egostyckning i Norrland och Dalarne inegolott, som genom styckning skiljes från skogsmark, må kunna tillförsäkras rätt till bete och skogsfång å sådan mark, samt snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till den lagändring, som för vinnande af dylikt syfte kan vara erforderlig; samt

3:o) att Riksdagen, i anledning af den under punkten 3 i motionen n:o 142 gjorda hemställan, måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes ej mindre tillse, på hvad sätt och i hvad omfång vid afvittringarna ofvan odlingsgränsen inom Dorotea och Vilhelmina socknar det socknarne tillkommande skogsanslag må kunna afsättas till bildande af en eller flere allmänningar, samt för Riksdagen framlägga förslag till dylika bestämmelser, än äfven föreskrifva vidtagande af sådana åtgärder, att arbetet med dessa afvittringar ej må fullföljas längre än att hinder derigenom ej må möta för sådana allmänningars bildande.

Stockholm den 12 maj 1901.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservationer:

beträffande punkten 1:o i utskottets hemställan:

af herrar *Sandqvist* och *Sörensson*, som ansett utskottets hemställan i berörda punkt hafva bort erhålla denna lydelse: »att Riksdagen, med afslag å de under punkten 1 i motionen n:o 142 framlagda förslag, måtte i anledning af samma motion samt motionen n:o 143 i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, hvilka åtgärder kunna finnas behöfliga och lämpliga för vidmagthållande af den jordegande befolkningen i Norrland och Dalarne och för bevarande af möjligheten till jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar, samt, så snart ske kan, för Riksdagen framlägga de förslag härutinnan, hvartill förhållandena kunna anses föranleda;

af herr *Almqvist*, som jemväl varit skiljaktig i fråga om vissa delar af motiveringen; samt

af herrar *Zetterstrand*, *N. Nilsson*, *F. Andersson*, *Lindhagen*, *Redelius*, *Sjöberg*, *M. Andersson* och *Wiklund*, hvilka ansett utskottets hemställan

under denna punkt hafva bort erhålla den lydelse, som finnes angifven i följande yttrande, hvarom bemålde ledamöter i allt hufvudsakligt förenat sig:

»Utöfver utskottets utredning rörande aktiebolagens fastighetsförvärf, hvilken synes visa, att dessa under de senaste åren fortgått till och med i ännu större omfattning än under årsperioden 1885—1895, vilja vi till en början lemna några ytterligare upplysningar och erinringar. Af naturliga skäl hafva ifrågavarande förvärf försiggått i vida större utsträckning i de egentliga skogsbygderna än i Norrlands kustland och södra Dalarne. Under det dessa bolag sålunda *redan år 1895* egde i medeltal 11,3 % af mantalet i hela Norrland och Dalarne — andra sågverksegare egde 1,8 % och bruksegare 5,1 % — så innehade de nämnda år öfver 50 % i 20 socknar i skogsbygderna samt exempelvis 23,9 % i Vesterbottens läns lappmark, 31,3 % i Norrbottens läns lappmark, 37,6 % i Södra Ångermanlands öfre fögderi, 31,8 % i Jemtlands södra fögderi o. s. v. Sedan dess böra siffrorna hafva ökat högst betydligt, såsom framgår af utskottets uppgifter. Om jämförelse sker efter egornas areal anses procenttalet ställa sig vida högre, då de hemman, som äro mest begärliga för bolagen, hafva jämförelsevis ringa mantal men mycket ansevliga egovidder. Slutligen bör ihågkommas, att bolagen härutöfver innehafva afverkningsrätt på lång tid till skogen på en mängd hemman, hvilka de i följd häraf till stor del äfven hafva så godt som i sin hand.

Såsom nu i motionen framhålles, ha svenska statens åtgöranden i afseende å skogsbygderna i Norrland och Dalarne bestått i ständiga bemödanden att der bereda rum för en själfständig befolkning. För detta ändamål har staten under tidernas lopp gjort de största uppoffringar genom mångahanda bevillningar åt nybyggare och anslag till jordbrukets befrämjande, men framför allt derigenom, att staten på egen bekostnad medelst afvittringarne utskiftade till hemman och nybyggen sina flesta och bästa skogar.

De förmåner, som man genom dessa skogstilldelningar först trodde sig bereda befolkningen, bestodo i ett öfverflöd af husbehovsvirke samt rikliga tillgångar till nya odlingslägenheter jemte mulbete. Och när skogarne började erhålla äfven ett bytesvärde, togs vid afvittringen jemväl detta förhållande i betraktande, och särskildt i afvittringsstadgan för lappmarkerna framträder såsom en hufvudsak angelägenheten att bereda den jordbrukande befolkningen ett varaktigt stöd i inkomst af saluvirke.

Det är påfallande, huruledes den stora tanke, som dock i viss mån låg till grund för afvittringarne, kunnat på det mest framstående sätt ytterligare främjas just genom de skänkta skogarnes alltjemt stigande värde. Missväxtårens försakelser hade derigenom blifvit lätt öfverkomliga, fattig-

domen i de kargaste fjelltrakterna mindre skriande, möjligheterna för kulturella framsteg väsentligen ökade, och öfver hufvud taget hade eu vida större befolkning än eljest kunnat vinna trefnad inom ifrågavarande skogsbygder. Och sågverksindustrien skulle såsom mellanhand mellan säljare och köpare af dessa skogstillgångar fått en synnerligen stor och betydelsefull uppgift att fylla.

Emellertid underlät man, till och med sedan behofvet tydligt framträdde, att vid afvittringarne träffa betryggande bestämmelser för att leda utvecklingen in på dessa löftesrika vägar. Den naturliga följden häraf blef, att i stället trävaruindustrien gått öfver sina råmärken samt börjat inköpa de afvittrade hemmanen med tillhörande skog för att använda dessa fastigheter uteslutande och ensidigt för sina egna ändamål. Klart är, hvilka väldiga kulturintressen härigenom stå på spel och hvilka ovissa framtidsöden här hota att tillskapas för riket och dess norrländska befolkning.

Den första faran af denna nya planlösa utveckling ligger i de *sociala* missförhållanden, som åtfölja den. Dessa bestå i alla de följder af beroende och yttringar af godtycke, som pläga uppstå, när jorden allt för mycket samlas i några få enskildes händer. Men sågverksbolagens fastighetsförvärf hafva derutöfver alldeles särskilda skuggsidor. De äro nemligen i synnerlig grad omfattande och genom dem undandragas fastigheterna mer än i något annat fall från personlighetsförhållanden. Särskildt kan ej nog betonas, hurusom dessa bolag icke alls idka någon industri i skogsbygderna, utan inköpen ske allenast för att bolagen må på egna marker hafva tillgång till råvaran och derigenom befrias från konkurrens om densamma. Följden häraf är å ena sidan, att afkastningen af skogarne går väsentligen bort från skogsbygderna, hvilka derigenom undandragas det ekonomiska stöd, skogstillgångarne skulle bereda dem. Och å andra sidan uppstår i dylika trakter en hemlös befolkning, hvilken utan lefnadsmål får släpa ut sig i skogarne åt bolagen. Erfarenheten visar också, att i samma mån sågverksbolag blifva hemmansegare i en skogssocken ökas oftast fattigvården, sjunker det allmänna välståndet och upplösas samfundsbanden.

En annan betänkelig sak är de *politiska* vådor, som uppkomma genom detta sakernas tillstånd. Det ligger i förhållandenas natur, att icke blott malmfyndigheterna utan äfven de norrländska skogarna äro just sådana nyttigheter, som förr eller senare blifva begärliga för världskapitalet. Denna utveckling är redan i god början. Hvilken hänsynsfullhet desse utländingar i bruket af sina länderier skola visa svenska lifsintressen, kan man lätt föreställa sig. Och om svensk lagstiftning behöfver ingripa för att afhjelpa svåra missförhållanden, kan det lätt inträffa, att de tillkalla

sina egna regeringars mellankomst. Man har redan haft förnimmelser om både det ena och det andra. Dessa faror förebyggas ej väsentligen genom lagföreskrifter om aktiebrevens affattning utan blott genom att gällande förbud för utländsk man att ega fastighet, utsträckes, såvidt det rör de trakter hvarom nu är fråga, äfven till sågverksbolag.

I detta sammanhang förtjenar äfven erinras derom, att ett Norrland, hvars enskilda mark till hufvudsaklig del eges af sågverksbolag, skall i afsevärd mån förlora den värnkraft, som så väl behöfves i de vidsträckta trakter, der riket har sin enda landgräns. Icke en befolkning, som be-sjålas af kärlek till ett eget hem och har materiella resurser bakom sig, men fattiga bolagsarrendatorer och jordtorpare utan något att värna skola till en afsevärd del bilda det lefvande försvar, hvarpå rikets trygghet i första hand beror.

Vidare påkallar *statsekonomisk* hänsyn i flera afseenden ett ingripande inför utsigterna, att sågverksbolagen skola förvärfva all enskild jord inom Norrlands och Dalarnes skogsbygder.

Det är sålunda till en början oomtvistligt och af erfarenheten bekräftadt, att de Norrländska skogsbolagen ej tillika kunna i erforderlig omfattning vara landtbrukare, helst jordbruket i Norrland icke är en sak för affärsmän utan blott en utväg, hvarpå många människor genom sträfsamt arbete kunna bereda sig sitt nödiga uppehälle. När afvittrade hemman komma i bolagsego blir därför följden den, att de stora obrukade odlingslägenheterna å hemmanens skogsmarker icke, såsom med afvittringen afsetts, skola under en öfverskådlig framtid komma under kultur. Några försäljningar i jordbruksändamål af sådan mark från bolagshemman ifrågakomma också nästan aldrig. Deremot råkar den redan uppodlade jorden ofta i vanhäfd eller öfvergår alldeles i ödesmål. Denna sista regel upphäfves ej deraf, att understundom derifrån gifvas undantag särskildt för de hemman i mer bebyggda trakter, som brukas af bolagen sjelfva eller deras tjenstemän. Det sakförhållandet, att hemmanens öfvergång i bolagsego i stort sedt utgör en nationalförlust från jordbrukssynpunkt, kommer man icke heller ifrån genom statistiska siffror, som skola utvisa att jordbruket under senare tiden gått framåt i Norrland såsom ett helt betraktadt. Dessa framsteg hänföra sig företrädesvis till de hemman, som fortfarande varit i den jordbrukande befolkningens besittning. Det framträder tvärtom härigenom så mycket hjertare, hvilka förluster uppstå af att samma utveckling ej får ega rum på bolagshemmanen, och hvilken fara ett fortsatt bolagsförvärf kan medföra för att denna utveckling afstannar och äfven vunna resultat omintetgöras.

En annan statsekonomisk fara ligger deri, att sågverksindustrien på de vägar, den nu beträddt, skall oundvikligen allt mer öka sin ekonomiska magt genom sammanslutningar. Från större sågverksegare har visserligen på sista tiden framförts den uppfattningen, att en inskränkning i sågverkens rätt att vidare förvärfva hemman vore orättvis och ödeläggande för de mindre sågverken, som ej ega hemman. Det ligger nu redan i och för sig något uppenbarligen orimligt i att hvar och en, som bestämmer sig för att idka sågverksrörelse, skall derigenom få ett af staten särskildt skyddadt anspråk på att med eganderätt förvärfva afvittrade hemman, hvilka med stora uppoffringar från statens sida tillskapats för helt andra ändamål. Men oafsedt detta är det klart, att det framdeles liksom förut i främsta rummet äro de större bolagen, som komma att köpa hemmanen, och att därför just åtgärder, som förhindra detta, äro egnade att till någon tid åt de mindre sågverken bevara tillgången på köptimmer, som utgör förutsättningen för deras existens. Förr eller senare komma i alla händelser de stora affärerna att uppsluka de mindre samt förena sig i karteller för att beherrska marknaden, och ju större jordområden de dervid förfoga öfver ju mäktigare blifva deras sammanslutningar. Här ligger en bestämd fara för framtiden för en fördelaktig afyttring af virket från kronoparkerna och de vid afvittringarna bildade skogsallmänningarne. Redan nu har man exempel på mångahanda, ofta med framgång krönta försök från sågverksegare att nedpressa priset på kronans virke.

Vidare tränger sig alltmer allvarligt fram det viktiga spørsmålet, huruvida det ej för sågverksnäringen själf och de statsintressen, som anknytas till densamma, är af största betydelse, att den någon gång får en anledning att börja något ordna sig efter sin verkliga uppgift. Särskildt ledes uppmärksamheten på denna angelägenhet genom framkomna uttalanden om, att ett förhinder af vidare hemmansförvärf skulle »döda» sågverksindustrien. Det är som om medelst en dylik åtgärd, hvilken ju dock endast vill upprätthålla den nuvarande egendomsfördelningen, alla naturtillgångar, hvarpå sågverksindustrien nu bygger sin verksamhet, skulle i ett slag upphöra att finnas till. Med enahanda bevisföring kunde sågverksindustrien göra gällande inköpsrätt äfven till kronoparkerna. Då det emellertid allmänt erkännes hafva varit rigtigast att vid afvittringen i större mängd afsatts skogsallmänningar, så innebär ju redan detta, att sågverksindustrien ansetts kunna uteslutas från möjligheten att ega större delen af den skogsmark, hvarpå den nu gör anspråk såsom ett oundgängligt lifsvilkor. Lagutskottet skyndar sig själf att biträda förslaget om allmänningars afsättande i oafvittrade trakter för att förhindra dessa skogsmarkers hemfallande under bolagens omedelbara eganderätt samt bibehålla dem såsom ett stöd för befolkningen i de orter,

der skogarne finnas. Den egna fördel, som sågverksindustrien må vinna af obehindrad rätt till de afvittrade hemmanens exploitering, måste vägas mot statens derigenom bortkastade uppoffringar samt de sociala, politiska och ekonomiska missförhållanden, hvilka på sätt ofvan angifvits deraf blifva en följd. Ett allt för ensidigt och långt gånget framhållande af denna fördel bör dessutom föranleda till att rigta uppmärksamheten äfven på en annan sak. Storindustrien har nemligen i synnerhet såsom nybörjare en oafvislig benägenhet att af sitt eget expansionsbegär förledas att draga vexlar på en framtid, som ej kan infria dem. En påfallande uppblomstring har därför ofta till förutsättning våldsamma kriser och svår ekonomisk tillbakagång i framtiden. Visserligen vill man nu i det längsta omfatta den förhoppningen, att den norrländska sågverksindustrien dock i hufvudsak är byggd på sunda grundvalar samt endast räknat med gifna och naturliga förutsättningar. Men vore det ej så, utan ligger det något under de angifna, öfverdrifna anspråken, så måste man blifva betänksam, huruvida det ej är skäl att något lyssna äfven till de allt talrikare röster, hvilka såsom det förlösande ordet framhålla, att industrien i Norrland med eller mot sin vilja artat sig till att i mångt och mycket vara en stort anlagd sköfving af naturtillgångarne. Och en sådan uppfattning jäfvas ingalunda af det ostridiga förhållandet, att i det nuvarande en liflig verksamhet och omsättning eger rum i ändamål att föra bort ur landet dess guld och gröna skogar.

En alldeles särskild uppmärksamhet kräfva slutligen från nationalekonomisk synpunkt förhållandena i det vidsträckta landskapet Lappland. Genom 1873 års afvittringsstadga för lappmarken bestämdes, att skog till afsalu endast skulle lemnas hemmansegarne efter utsyning. Denna bestämmelse vidtogs särskildt för att i dessa aflägsna trakter med visserligen rika odlingstillfällen men kargt klimat bereda befolkningen ett varaktigt stöd i kampen för tillvaron. Denna anordning har också visat sig kunna blifvit synnerligen egnad utbreda odling i dessa trakter. De bönder som behållit sina hemman med tillhörande skogsutsyningar stå sig ganska bra, ofta utmärkt. De egna sig med intresse åt uppodlingen af sina egor och äro i följd af den kontanta årliga inkomsten af utstämplingen obörörda af inträffande svagår. Nu hafva emellertid sågverksbolagen allenast för att åtkomma utsyningsrätten i synnerlig stor utsträckning lagt under sig lappmarkshegman, som de sedan dåligt bruka genom landbönder, hvilka efter slitsamt arbete åt bolagen ofta falla socknarnas fattigvård till last. Det gifves nu ingen förnuftig anledning, hvarför staten skall tillåta en sådan utveckling, hvarigenom lappmarken enligt befolkningens enstämmiga uppfattning måste återgå till ödemarker. Redan år 1893 begärde ju Vester-

bottens läns landsting Kongl. Maj:ts nådiga, kraftiga och skyndsamma ingripande mot denna fara, »innan all utsigt till räddning vore slut». Men ännu i dag har till obotlig riksskada en så vigtig och kraftig skrifvelse ej föranledt ens en vänlig tanke åt det angelägna ärendet.

På grund af dessa utredda förhållanden måste det betecknas såsom en af de största olyckor, som kunna drabba rikets norra provinser, om all enskild skogsmark derstädes råkar i några aktiebolags händer. I fall den misräkning detta innebär för kronan, som i sådan händelse likafullt kunde sjelf behållit skogarna, icke anses innefatta tillräcklig anledning för ett ingripande, så böra dock de anmärkta ödesdigra följderna föranleda dertill.

Utskottet synes nu företrädesvis vilja ifrågasätta, att staten tilläfvens borde underkasta sig både förödmjukelsen och vådorna af de obegränsade bolagsförvärfven af hänsyn till den framstående skötsel, som skogarne derigenom kunde antagas erhålla. Detta är väl dock att bygga afgörandet af de viktigaste angelägenheter på de lösaste antaganden, ty det finnes väl knappast något så omstridt, för att ej säga bestridt, som förträffligheten af den skogsvård, som i allmänhet kan påräknas från den norrländska sågverksrörelsens sida. Det innefattar också ett åsidosättande och underskattande af alla andra viktiga intressen, som här äfven i så hög grad spela in. Och det ligger slutligen ett uppgifvande af framtiden och en stor misstro till landets lagstiftning i att sålunda för alltid beröfva sig utsigterna att leda in skogens rikedomar till en mångsidigare och för befolkningen lyckosammare användning. En början dertill är ju för öfrigt gjord i de två nordligaste länen genom särskild skogslagstiftning; och utskottet lemnar obesvaradt spörsmålet, hvarför utskottet ej för dessa län och i all synnerhet för lappmarkerna vill redan nu obetingadt förorda ett förbud för vidare bolagsförvärf. Under första hälften af förra århundradet gjorde sig gällande den uppfattningen, att staten ej kunde vårda sina skogar och öfriga fastigheter lika väl som den enskilde och derföre borde ingenting ega. Härom skref för femtio år sedan en af våra förnämste statskonomer, att »kronogodsen kastades bort blott för att följa *en af dessa allmänna satser, med hvilka man så ofta bedrager folken, när de enskilda kunna vinna på deras antagande*». Sådana allmänna satser äro nog det nu gängse påståendet om de norrländska sågverksbolagens skogsvårdsuppgift och förutsägelsen om dessa bolags undergång, derest de ej få ega alla norrländska skogshemman.

Enligt vår uppfattning innebär det sålunda ett bestämdt och ansvarsfullt åsidosättande af landets välförstädda lifsintressen, om man fortfarande töfvar att öfvergå från ord till handling samt söker komma ifrån frågan

allvar genom att förhåla saken, till dess det är för sent att göra något. Det bör nu vara tillräckligt beklagligt, att under den långa tid, som förflutit sedan Riksdagen år 1894 aflät en skrifvelse i ämnet, ingenting alls uträttats i frågan.

Vid bedömande af de *åtgärder*, som böra vidtagas, måste först erinras att i en så omfattande och under långa tider vanvårdad angelägenhet, det ej kan ifrågakomma att utfinna ett medel, som på en gång ställer allt till rätta. Ingen uppgift är lättare än att här ensidigt påvisa hinder och svårigheter. Dermed föres saken icke framåt utan blott genom god vilja att börja göra något i en möjlig och rätt riktning. Sedan gäller det att kanske under generationer lägga sten vid sten till det sålunda grundlagda arbetet.

Då det nu är sågverksindustriens hemmansköp, som äro den yttre och påtagliga anledningen till de öfverklagade missförhållandena, framställer sig för hvar och en, som erkänner dessa missförhållanden och vill afhjelpa dem, såsom den enda och naturliga utgångspunkten, att förbjuda dessa förvärf. Enligt vår uppfattning bör därför första uppgiften för en lagstiftning vara att förhindra vidare köp af hemman med tillhörande skogsmark. Detta har också af den norrländska befolkningen sedan långt tillbaka uppfattats såsom den enda farbara utvägen, hvarföre ett sådant förslag nu af dem allmänt gillats.

Visserligen gifvas åtskilliga personer, som anse, att man bör välja någon annan utväg, och af de få, som dervid äfven framkomma med förslag, finnas knappast två som hafva samma mening. Redan detta visar, att man här ej är inne på någon praktisk väg, som kan medan tid är tänkas af förhållandenas magt leda fram mot en lösning. Dessa förslag höra obestriddligen oftast hemma någonstädes ganska långt bort i framtiden. De hvilat därför också på den tysta förutsättningen, att utvecklingen nu skall få fortgå såsom hittills. Men icke lättar detta just uppgiften att först skapa ytterligare missförhållanden, för att sedan få afhjelpa jemväl dessa. Med detta tillvägagångssätt ställer man sig i sina tillämnade åtgöranden äfven uti ännu skarpere strid mot det allmänna formella åskådningssättet. Hvad detta praktiskt betyder framgår bäst af Riksdagens beslut år 1898 i anledning af väckt motion om skyldighet för sågverksbolag att hafda sina hemman. I enlighet med lagutskottets hemställan afslog Riksdagen nemligen motionen på det anförda skälet, att botemedlen mot de obestriddliga sociala vådorna af sågverksbolagens fastighetsförvärf torde böra bestå »uti inskränkning af bolagens rätt att förvärfva jordbruksfastighet och ingalunda uti ingrepp i lagligen redan förvärfvade rättigheter».

En och annan synes ännu trots vunna erfarenheter vidhålla de forna förhoppningarna om egostyckningslagens betydelse för lösningen af det norrländska problemet. Visserligen skall denna lag efter den nu ifrågasatta omarbetningen möjligen i vissa trakter kunna bereda bolagens landbönder en i någon mån mera oberoende ställning. Men någon räddning för de orter, der sjelfständig befolkning ännu finnes kvar, medför den dock icke. Dess tillämpning vid bolagsförvärf i dessa orter förändrar ej väsentligen det sakförhållande, att genom förvärfven en förr fri och oberoende befolkning erhåller den osäkra och osjelfständiga ställning af bolagsunderlydande, om hvilken 1894 års Riksdag yttrade, att dess skadliga inflytande i sedligt, rättsligt, politiskt och ekonomiskt afseende låge i öppen dag.

Hvad härefter angår sjelfva den lagstiftning, som erfordras för att genomföra ett sådant förbud, så har motionären med hänsyn till den synnerliga faran i dröjsmål ifrågasatt, att Riksdagen redan nu skulle antaga ett definitivt förslag i ämnet. Motionären medgifver emellertid sjelf, att man måste förutsätta, att ändringar i denna lagstiftning kunde behöfvas samt att densamma helst bör efterföljas af andra åtgärder, om hvilkas rätta innebörd man ej redan nu kan vara fullt på det klara. Den af motionären ifrågasatta förbudets utsträckning att gälla äfven enskild näringsidkare, likasom de mer detaljerade lagbestämmelser som föranledts deraf, torde också vara af beskaffenhet att särskildt föranleda stridiga meningar. Vid sådant förhållande och då ifrågavarande lagstiftning sannolikt skulle vinna på, om den komme under öfvervägande i sammanhang med tillämnade förbättringar i skogslagstiftningen, synes det oss vara lämpligast, att Riksdagen redan nu hos Kongl. Maj:t direkt begär utarbetandet af en fullständig och definitiv lagstiftning rörande sågverksindustriens fastighetsförvärf och de frågor, som dermed kunna visa sig ega sammanband.

Oafsedt detta kvarstår emellertid den oafvisliga angelägenheten att något genast göres för att hindra de fortgående förvärfven, såvida ej ändamålet med den blifvande lagstiftningen skall väsentligen förfelas och nya stora sträckor af rikets dock begränsade territorium komma i sågverksbolags besittning. Öfverallt från Norrland ljuder ropet om nödvändigheten att något göres ofördröjligen redan vid denna riksdag. Man vet också att inköpen fortgått med oförminskad fart samt att särskildt nu genom upptagandet af lån och på annat sätt stora ansträngningar göras för inköp af byar och hemman.

För hvar och en, som verkligen behjertar denna frågas djupa innebörd, bör det derför enligt vår uppfattning stå klart, att i afvaktan på den sålunda begärda lagstiftningens ävägbringande bör redan nu antagas en provisorisk lag, som hejdar den utveckling man vill förekomma. En

i viss mån liknande åtgärd vidtogs också genom kungörelsen den 19 augusti 1889, hvarigenom grufstadgans föreskrifter om inmutning såvidt den rörde fyndighet å kronojord upphäfdes i syfte att åt en blifvande af Riksdagen begärd lagändring bereda större verksamhet.

Denna provisoriska lag synes oss böra inskränkas närmast till sågverksbolag, från hvilka den egentliga faran föreligger. En sådan lagstiftning förenklas ock mycket genom att domstolarne här lätt blifva i stånd att afvisa alla obehöriga lagfartsansökningar. Af motionärens lagförslag skulle i en sådan lag ingå allenast § 1, § 3 mom. 1 samt § 5, rörande hvilka bestämmelsers innehåll i tillämpliga delar hänvisas till motionärens motivering. Den egentliga förädlingsindustrien är alldeles undantagen från lagen genom bestämmelserna i § 1 mom. 2 och likaså enligt sista § alla låneinrättningar, hos hvilka heimansegarne kunna antagas pläga upptaga lån. Och genom Konungens dispensrätt har lemnats utväg till undantag för alla skäligen fall och medel att vinna trygghet i händelse af tvékan om lagens tillämplighet.

Lämpligen borde lagen gälla tills vidare och intill dess annorledes kan varda förordnad. Men för att ej stöta bort dem, som väl önska ett förbud men ändock ogerna vilja beröfvas handlingsfrihet i framtiden, kan det ju vara lämpligt att låta lagen tillsvidare gälla endast i exempelvis tre år för att sedan i händelse af behof ytterligare förnyas för viss tid, till dess att den slutliga lagstiftningen kommit till stånd.

Tillräckliga skäl för en sådan lagstiftning har man allena i det ofvan påvisade förhållandet, att den påkallas af rikets sannskyldiga nytta. För en sådan angelägenhet hafva i alla tider ensidiga enskilda intressen ansetts böra vika. Att tala om lika lagstiftning för alla är ofta, såsom motionären på ett ställe riktigt anmärker, att förorda olikhet. Ty det blir lätt olikhet, när man vill tillämpa samma lag på vidt skilda sakförhållanden.

Hvad nu särskildt angår sågverksbolag, hvilka ju ej äro att anse såsom någon samhällsklass i egentlig bemärkelse, så bör äfven inför en formel uppfattning uppställandet af särskilda villkor för deras verksamhet ej framstå såsom något synnerligen främmande. Bolagslagstiftningen afser ej att värna om några allmänt menliga rättigheter utan är en speciallagstiftning, som för bolagens rätt att verka för sina ändamål uppställer olika villkor allt efter deras verksamhets beskaffenhet. Tanken att i sådant afseende af hänsyn till statsintresset begränsa vissa bolags eller dermed likställda korporationers rätt att besitta fast egendom är hos oss ej heller ny. Sålunda blefvo genom resolutionen den 5 november 1664 borgare, hammarpatroner och bruksförvaltare förbjudna att utan Bergskollegii tillstånd un-

der sina bruk uppköpa bergsmanshemman, tågter och skogar, hvarför ock domhafvandena förmanades att icke konfirmera dylika köp och gifva fasta derå, »med mindre det vare ogilt». Anledningen till förbudet var, att de inköpta smågårdarne allt mer förföllo och blefvo tillhåll för en lös och onyttig befolkning. År 1686 upprepades liknande förbud, »ty eljest skulle bergsmännen med tiden bortnista all deras lilla egendom och således hela bergslagen råka uti främmande händer». Ett annat exempel utgör den i 1847 års civillagsförslag upptagna bestämmelsen, att eganderätt till fast egendom ej fick öfverlätas till allmän eller enskild inrättning eller till aktiebolag; och en sådan lagstiftning har, såvidt rör aktiebolag, under de senare åren upprepade gånger blifvit af lagutskottet förordad. Enligt nu gällande bestämmelser få vidare enskilda banker, bankaktiebolag och sparbanker ej ega annan fastighet än som för deras inrymmande är afsedd. Och slutligen må erinras hurusom, såsom ofvan anförts, 1898 års Riksdag förklarade, att botemedlen mot de verkliga sociala vådorna af sågverksbolagens fastighetsförvärf borde bestå uti inskränkning af bolagens rätt att förvärfva jordbruksfastighet, hvilket uttalande på framställt yrkande särskildt fastslogs af Första Kammaren.

Härtill kommer nu, att staten på grund af afvittringarna och deras ändamål att befrämja landets uppodling och bebyggande har en synnerligen bjudande anledning att genom sin lagstiftning ingripa för upprätthållandet af detta ändamål och afvärja de sociala, politiska och ekonomiska faror, som uppstått genom dess åsidosättande. Och är man angelägen om att tillse, huru med denna utgångspunkt saken ställer sig från den formella följdriktighetens synpunkt, bör det vara tydligt, att genom förbud för sågverksbolag att med eganderätt besitta afvittrade hemman afhåller man från förvärfven just dem, om hvilka man på förhand vet, att de såsom hemmansegare ej skola bruka hemmanen för det syfte, som afsågs med afvittringen.

Beträffande åter de nuvarande hemmansegarnes förmenta enskilda rätt, så gäller i detta fall om den liksom om sågverksbolagens anspråk, att allmänt väl går förut. Särskildt bör här erinras om, att ett köpeförbud i en mängd fall äfven bereder hemmansegarne ett skydd mot mångahanda tryckande inflytelser, som förr eller senare tvinga dem emot deras vilja att sälja sina fastigheter. I öfrigt hänvisas i denna punkt till hvad i motionen derom yttras äfvensom till hemmansegarnes egen uttalade opinion, om att i stort sedt den ifrågasatta lagstiftningen nu och i framtiden är till största gagn för den norrländska hemmansegareklassen.

Vid sakligt bedömande af den ifrågasatta lagstiftningen hafva, såsom förut är nämnt, påståenden framkommit om, att den skulle döda såg-

verksindustrien. När man åter kommer in på den formella granskningen säges ofta från samma håll, att lagstiftningen är verkningsslös, enär den lätt kan kringgås. Redan det starka bifall eller motstånd, som saken rönt från olika läger, visar emellertid, att man allmänt har en förnimmelse af, att bestämmelserna sannolikt skulle få en ganska kraftig verkan i åsyftad riktning. Man vinner ju också för det första en princip, på hvilken mycket kan byggas för framtiden. Och i tillämpningen ernås redan i början, att sågverksbolagen, hvilkas inköp utgöra den egentliga faran, blifva afskurna derifrån, samt att sålunda fastigheterna ej skola för all framtid blifva till nytta endast för dessa korporationsintressen. Äfven om köp genom mellanhänder eger rum måste dock sådana köp af skäl motionären närmare angifvit, antagas blifva väsentligen färre. Och blott fastigheterna befinna sig i enskild mans ego, skall tiden eller lagstiftningen alltid kunna afhjelpa missförhållandena och hemmanen ej undgå att tjena en verklig samfundsordning. I sådana fall är äfven den politiska faran undanskjuten.

Enligt lagförslaget hafva uttryckligen undantagits läneinrättningar, för att ej hemmansegarne skulle beredas svårigheter erhålla nödiga penninglån. Sådana bolag, som falla under lagen, hafva deremot ej tillagts rätt att inköpa fastigheter af ifrågavarande slag å exekutiv auktion. Derigenom skulle nemligen lagens verkan efter enskild öfverenskommelse med största lätthet kunna upphäfvas. Undantag för bevakande af rättigheter, som förvärfvats före lagens trädande i kraft, böra icke heller ifrågakomma, då det möter svårigheter att här uppdraga en gräns och ett sådant medgifvande äfven lemnar utrymme för hvarjehanda kringgående. Något sådant undantag kan ej heller påstås vara behöfligt, enär det ju alltid står ett bolag öppet att i sådana sällsynta fall genom den intecknade handlingens öfverlåtande på någon delegare eller annan bolaget närstående person bevaka sin rätt. Särskildt för den, som anser att lagen lätt kan kringgås genom anlitan det af mellanhänder, bör en sådan anordning förefalla tillfredsställande.

Redan förvärfvade fastigheter skulle enligt förslaget ej kunna säljas af ett bolag till ett annat. Detta kan möjligen hafva någon betydelse för angelägenheten att bibehålla konkurrensen och förhindra uppkomsten af monopoliserade bolag. Derest i följd af obestånd eller annan anledning ett köpeaftal mellan bolag anses önskligt, står i alla händelser öppen den utvägen att åstadkomma köpet genom öfverlåtelse af aktierna.

Hvad angår den i motionen n:o 143 ifrågasatta skrifvelse så behjerta vi i likhet med motionären angelägenheten af jordbrukets befrämjande inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne och anse, att särskild uppmärksamhet bör egnas åt de öfverklagade missförhållanden, som förefinnas i afseende å hemman, hvilka egas af sågverksbolag.

På grund af hvad sålunda anförts och då den föreslagna ändringen af 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring vid ofvan tillstyrkta utgång af ärendet icke lämpligen bör i sakens nuvarande skick föranleda någon Riksdagens omedelbara åtgärd, anse vi utskottet hafva bort hemställa,

a) att Riksdagen med anledning af punkten 1 i motionen n:o 142 samt motionen n:o 143 måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes *dels* så snart ske kan låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftningsåtgärder egnade att vidmagthålla och stärka den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne, *dels* i öfrigt egna uppmärksamhet åt angelägenheten att befrämja jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar samt för Riksdagen framlägga de förslag i detta afseende, hvartill förhållandena kunna anses föranleda; samt

b) att Riksdagen måtte, i afvaktan på åstadkommandet af den i förenämnda skrifvelses första punkt begärda lagstiftning, för sin del antaga följande

Lag

angående begränsning i vissa fall af rätten att förvärfva fast egendom.

1 §.

Bolag eller förening för ekonomisk verksamhet må ej förvärfva fast egendom å landet inom Norrbottens, Vesterbottens, Vesternorrlands, Jemtlands, Gefleborgs eller Kopparbergs län, der ej Konungen för visst fall dertill lemnat tillstånd.

Hvad sålunda är stadgadt, gälle dock ej, när fråga är allenast om tomt eller upplagsplats, hvilken erfordras för bolagets eller föreningens verksamhet, eller om vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

2 §.

Har aftal tillkommit utan Konungens samtycke, der sådant enligt denna lag erfordras, vare aftalet ogildt.

3 §.

Bank eller annan penningeinrättning, så ock försäkringsanstalt vare ej underkastad denna lags bestämmelser.

Denna lag skall gälla tills vidare intill den 1 september 1904.»

beträffande punkten 2:o i utskottets hemställan:

af herr *Lindhagen*, som anförde:

»Enligt motiverna i det komitébetänkande, hvari föreslogs införandet af egostyckningsinstitutet, förklarades, att egostyckningen torde erhålla en särskild betydelse för de norrländska skogsbygderna genom det tillfälle den erbjöd att kunna dela skatten å ett hemman mellan den för jordbruk lämpliga arealen jemte ett mindre skogsområde å ena sidan och den hufvudsakliga skogsmarken å den andra. Egostyckningslagen kom emellertid, sasom jag i min motion närmare utvecklat, ej att innehålla några närmare bestämmelser om denna sålunda tillämnade egostyckning. Följden blef också att i allmänhet blott den odlade inegojorden utstyckas, utan att innehafvaren beredes något stöd af skogen eller tillfälle till nyodlingar. »Styckningsändamålet», yttrade vid 1900 års allmänna landtmäterimöte förste landtmätaren i Vesterbottens län, »är här öfver hufvud att fränskilja inegorna från skogsmarken utan att fråga efter, om någon befolkning på dem skall kunna existera. Ja meningen är väl sällan eller aldrig att så skall ske.»

För att i någon mån afhjelpa detta missförhållande har lagutskottet nu ifrågasatt en lagändring i syfte att vid egostyckning i Norrland inegolott, som skiljes från skogsmark, må tillförsäkras rätt till bete och skogsfång å sådan mark. Deremot har utskottet afslagit min framställning om att egostyckningslagen skall upphöra att gälla derstädes i afbidan på en lagändring.

Enligt hvad landtmätarna i Vesterbottens län meddelat, har der egostyckningslagen gifvit anledning till inemot 500 egostyckningsförrättningar, och af dessa hafva minst 90 procent stått i direkt sammanhang med trävarubolagens hemmansförvärf. Och äfven i det öfriga Norrland lärers lagens tillämpning hufvudsakligen afsett så beskaffade egostyckningar.

Klart är, att medan man väntar på en ny lag, skola dessa förrättningar obehindradt fortgå. Det kan också befaras, att skogsbolagen skola skynda sig att under tiden låta egostycka sina hemman för att derigenom blifva oberoende af de nya förbindelser, som den ifrågasatta lagstiftningen kan medföra. Under tiden komma sålunda ytterligare en mängd norrländska hemman att för all framtid, såsom man säger, »förstöras». Och då dessas antal dock är begränsadt, synes mig nämnda förhållande vara en bjudande anledning att upphäfva lagens tillämpning i ändamål att göra den tillämnade lagstiftningen mera verksam. De jemförelsevis få utstyckningarne af skogsmark för ett verkligt jordbruksändamål blifva härigenom ej omintetgjorda utan endast uppskjutna och kunna i brådskande fall under tiden tillgodoses genom jordafsöndring.

När man såsom utskottet ej vill redan nu förorda antagandet af en lag, som förbjuder vidare bolagsförvärf, borde detta vara ett ytterligare tungt vägande skäl att tills vidare upphäfva egostyckningslagen, som visat sig på många orter synnerligen verksam för befrämjandet af sådana förvärf.

Utskottet har vidare endast delvis velat infria de ursprungliga löfena. Den nya lagstiftningen anser utskottet göra till fyllest, om den tillgodoser behovet af virke och bete. Jag befarar emellertid, att man här hängifver sig åt samma falska förhoppningar och origtiga föreställningar som vid lagens tillkomst. I tätt bebyggda trakter i närheten af kommunikationsleder kan möjligen dessa tillagda nyttigheter hjälpa under något. Men i sjelfva skogsbygderna får nog denna anordning ej synnerligen större betydelse än den nuvarande i ändamål att åt bolagens landbönder bereda en något sjelfständigare och bekymmerfriare ställning. Af dessa skäl och då egostyckningsinstitutet från början angifvits afse att i någon mån återskapa jordbruksmöjligheter å sågverksbolagens hemman, synes mig åtminstone komitébetänkandets löften härutinnan böra fullt infrias samt följaktligen tillses, att afven odlingslägenheter afskiljas från den egentliga skogsmarken. En sådan förbättrad egostyckning skulle kunna framtingas exempelvis derigenom att sågverksbolagen, såsom i min motion ifrågasatts, åläggas häfde- och nyodlingsskyldighet, men medgifvas befrielse derifrån, derest egostyckning af antydd beskaffenhet åvägbringas.

På grund häraf får jag — jente det jag i detta sammanhang vill för min mening beträffande punkten 1 i utskottets yttrande särskildt åberopa bifogade till mig inkomna uttalanden — hemställa:

- a) att Riksdagen måtte aflåta den i punkt 2 af utskottets betänkande angifna skrifvelse med tillägg, att utom bete och skogsfång afven odlingslägenheter böra så vidt möjligt tilläggas inegolott, som skiljes från skogsmark;

b) att Riksdagen ville, i afvaktan på åstadkommandet af den i berörda skrifvelse begärda lagstiftning, för sin del antaga den under andra punkten i min motion föreslagna lag angående inskränkning af egostyckningsförfarandets tillämpning.

samt beträffande punkten 3:o i utskottets hemställan:

af herrar Zetterstrand, N. Nilsson, F. Andersson, Lindhagen, Redelius, Sjöberg, M. Andersson och Wiklund, hvilka i motiverna för utskottets hemställan under denna punkt velat hafva anfördt äfven följande:

»Beträffande den tillstyrkta afsättningen till allmänningar i oafvittrade delar af lappmarken anse vi att Riksdagen bör redan nu uttala, att skog ej synes böra omedelbart tilläggas hemmanen annat än för tillgodoseende af det nödiga husbehofvet. Och ehuru ej uttryckligt yrkande derom föreligger, synes Riksdagen derjemte böra begagna detta tillfälle att framhålla till öfvervägande, huruvida ej afvittringen såväl inom oafvittrade trakter som äfven i orter, der påbörjad afvittring ej afslutats, kan och bör tillsvidare, medan kronan ännu har förhållandena i sin hand, alldeles inställas, så att man blir i tillfälle närmare undersöka lämpligaste användningen för kronans skogar i dessa trakter. Särskildt synes till ett sådant öfvervägande föranleda det uppgifna förhållandet, att sågverksbolag redan lära inköpt alla hemman ofvan odlingsgränsen inom Dorotea socken, innan afvittring der ännu kommit till stånd. Afvittringen skulle nemligen här få den egendomliga uppgiften att på kronans bekostnad från dess mark för landets bebyggande och uppodling gifva bort skog till hemman, om hvilka man redan vet, att de skola för aktieegarnes räkning användas till helt andra ändamål».

Bilaga

till herr Lindhagens särskilda yttrande.

Vesterbottens län.¹⁾

Utdrag af protokoll, fördt vid sammanträde med Vesterbottens läns kongl. hushållningssällskaps förvaltningsutskott å chefsbostället Böle i Umeå socken den 9 april 1901. Närvarande: v. ordföranden, öfversten och kommandören Ludv. Schöning, skattmästaren, häradsskrifvaren och ridd. O. Th. Bergström samt utskottets samtliga ledamöter herrar direktören och ridd. L. Kjellén, förste landtmätaren H. J. Norrman, kommissionslandtmätarne H. R. Linder och F. O. Sjöström, kronolänsman Joh. Broman, skiftesgodemännen P. Sandström och Aug. Lundberg äfvensom undertecknad sekreterare.

§ 10. Föredrogs frågan, huruvida förvaltningsutskottet borde uttala sin mening rörande den af revisionssekreteraren C. A. Lindhagen väckta motionen ang. lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne, och beslöt utskottet enhälligt, att, med uttalande af de varmaste sympatier för motionen, såsom sin bestämda åsigt förklara, att det vore för länet af högsta vigt, att motionen i sin helhet redan vid denna riksdag vunne den sammas bifall; och skulle denna § genast uppsättas och af hr v. ordföranden justeras samt derefter till herr L. öfversändas.

Justeradt, dag som ofvan
Ludv. Schöning.

In fidem
E. O. Mångberg.

Till — — —

Efter det Ni uti Eder vid innevarande års riksdag väckta motion n:o 142, ang. lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen i Norrland och

¹⁾ Jemf. landstingets redan år 1893 till Konungen gjorda framställning.

Dalarne och dermed i sammanhang stående förhållanden, framhållit de uttalanden, som vid de hållna landtmätaremötena förekommit angående den ifrågasatta och der- efter den 27 juni 1896 utfärdade s. k. »egostyckningslagen» och derjemte anhållit, att *Vesterbottens läns landtmätareförening* ville uttala de erfarenheter landtmätarne vunnit vid lagens tillämpning och om egostyckningsförfarandets verkningar i öfrigt på jordbruksnäringen, få vi härmed meddela:

att berörda lag inom detta län gifvit anledning till inemot 500 egostycknings- förrättningar;

att af dessa minst 90 % stått i direkt sammanhang med trävarubolagens hem- mansförvärf;

att dessa af lagen främjats;

att de vid styckningen utlagda skiftena, som, med hänsigt till det s. k. »styck- ningsändamålet», ensamt bestämmas af sakegaren, i den mån de gällt den för jord- bruk afsedda delen af hemmanet, ofta varit oformliga och för jordbruksändamål olämpliga;

att dessa dessutom ofta enligt köpeaftalet besväräs af servituter för virkes- upplag å stränder, för dämmningsrätt m. m. till förmån för den endast för skogs- ändamål afsedda lotten;

att betesrätt inom skogsområdet ofta förvägras den för jordbruk afsedda lotten eller ock medgifves under vissa villkor, med straffpåföljd af skadeersättning vid öfverträdelse;

att skog till för jordbruket erforderliga byggnaders underhåll och nybyggnad i regel saknas;

att den redan odlade jorden å de s. k. bolagshemmanen ofta försummas; samt

att nyodlingar å desamma ej förekomma;

då häraf torde få framgå, att egostyckningslagen härstädes icke afser något jordbruksändamål, utan endast skogsförvärf, och då den utesluter jordbruksområdet från det stöd detta förut haft och måste hafva af skogsområdet och dessutom af- skär det förra från möjligheten att svälla ut inom det senare, så är vår öfvertygelse, att egostyckningslagen och trävarubolagens hemmansförvärf för närvarande äro till skada för jordbruket och till afgjort hinder för dess vidare utveckling i dessa bygder — synnerligast som någon arrendelag till skydd för de s. k. landböndernas rätt och intressen ej finnes.

Hvad angår det från visst vetenskapligt håll framkomna påståendet, att Norr- lands jord ej lämpar sig för jordbruk, så få vi deremot inlägga en bestämd gensaga.

Jordbruk har sedan uråldrig tid bedrifvits inom Norrland och inom vårt län utgjort grundvalen för dess hittillsvarande utveckling. Ut i en senare tid, efter det foderodlingen börjat mera bedrifvas, utvecklade sig en förbättrad ladugårdsskötsel med deraf föranledd mejerihandtering. »Vesterbottens ost» blef ett slagord, och allt tydde på en löftesrik framtid för jordbruket, intill dess detsamma på grund af de höga, af skogshandteringen vållade arbetsprisen började att visa någon afmatt- ning, ett missförhållande, som dock bör vara af öfvergående art.

Länets utvecklingsmöjligheter inom jordbrukets område äro så långt ifrån små, såsom från det »vetenskapliga» hållet blifvit påstådt, att de tvärtom äro obe- gränsade för en mycket lång framtid, då dess odlingsbara, hittills helt och hållet obrutna starrmyrar — jemförliga med södra och mellersta Sveriges »mader» — samt öfrig odlingsbar såväl fastmark som myrjord tages med i räkningen; och med visshet och kännedom om dessa förhållanden göres därför härmed det påståendet,

att af den till odling dugliga jorden hitintills inom nedre landet högst $\frac{1}{5}$ och inom lappmarken högst $\frac{1}{20}$ tagits i anspråk.

Hvad angår denna jords värde, så torde vi landtmätare få anses framför allt behörige att derom afgifva ett omdöme, satte som vi äro att så att säga spadtag för spadtag, borrhål vid borrhål undersöka och gradera densamma för att finna det relativa värdet mellan den gamla odaljorden och de nya områden, dit, ur de sammanbyggda byarne, flere eller färre delegare utflyttas, för att på dessa nya områden jemngod återfå sin rätt och behöriga andel af det förut gemensamma eller på annat sätt förut disponerade området — och visst är, att den nya jord, som för dessa utflyttningar tagits i anspråk, varit fullt jemförlig med den äldre samt att tillgång finnes att på samma grunder som hittills genom skiften och klyfningar under en oöfverskådligt lång framtid inom Norrland bilda nya egna hem, der en idog befolkning kan hafva sin nödortfiga bergning.

Vi instämma därför i motionens syfte och tillönska densamma framgång i Riksdagen, förvissade, som vi äro, att bibehållandet och utvecklingen af en talrik sjelfegande jordbrukarebefolkning är fosterlandets bästa värn mot såväl yttre som inre fara. Umeå den 18 mars 1901.

H. J. Norrman.

Förste landtmätare.

Frans Sjöström.

Kommissionslandtmätare.

V. Th. Stein.

Kommissionslandtmätare.

Knut Köhler.

v. Kommissionslandtmätare.

Magnus Bergstedt.

v. Kommissionslandtmätare.

Tycho Bergman.

v. Kommissionslandtmätare.

S. J. Johanson.

Landtmäterianskultant.

Carl Aug. Petersson.

Landtmäterianskultant.

J. F. Johansson.

Kommissionslandtmätare.

I. A. Nydahl.

Kommissionslandtmätare.

I. A. Lindahl.

Kommissionslandtmätare.

J. Gezelius.

Kommissionslandtmätare.

P. V. Gawell.

v. kommissionslandtmätare.

H. Hampusson Huldt.

v. Afvittringslandtmätare.

Knut Widmark.

Landtmäterianskultant.

Axel Skarin.

Landtmäterianskultant.

K. W. Zetterström.

Landtmäterianskultant.

J. O. A. Sohlberg.

Kommissionslandtmätare.

Axel Sandqvist.

Kommissionslandtmätare.

S. F. Norberg.

Kommissionslandtmätare.

Bertil Lagerqvist.

v. kommissionslandtmätare.

Fritiof Andersson.

Landtmäterianskultant.

J. E. Linder.

Kommissionslandtmätare.

Knut A. R. Lidblom.

t. f. Afvittringslandtmätare.

Harald Lidman.

Landtmäterianskultant.

H. R. Linder.

Kommissionslandtmätare.

G. E. John Hedman.

Kommissionslandtmätare.

Att förestående är underskrifvet af alla på eget ansvar arbetande landtmätare inom länet utom två, af hvilka en vistas på främmande ort och en förklarar sig sakna erforderlig erfarenhet för sakens bedömande — betygas; som ofvan.

H. J. Norrman.

Att jordbruk, särskildt foderväxtodling med deraf följande ladugårdsskötsel, af ålder bedrifvits och utgjort grundvalen för länets utveckling samt fortfarande tillika med mejerihandtering kan bedrivas inom *alla* trakter af detta vidsträckta län, synnerligast då ännu icke tagits i anspråk mera än omkring $\frac{1}{8}$ på nedre landet och inom lappmarkerna högst $\frac{1}{40}$ af den härför tjenliga jorden, men att en stor del af denna jord kommit allt mera i sågverksbolagens ego, hvilka, enligt hvad erfarenheten visat, i allmänhet icke ens häfda den odling, som vid eganderättens förvärfvande till äfventyrs finnes å de egendomar, som af dem förvärfvats, utan äfven förqväfva redan derå verkställt odlingsarbete, hvars understöd och utveckling varit ändamålet med det rika, genom afvittringarne öfverlemnade skogsanslaget. För afhjelpande af dessa missförhållanden synes mig den af revisionssekreteraren Lindhagen — — — vid innevarande års riksdag väckta motion innefatta en kraftig och välbetäckt åtgärd för jordbrukets främjande och för bibehållande af befolkningens ekonomiska och moraliska bestånd inom de vidsträckta norrländska bygderna. Umeå den 17 april 1901.

Sixten Kempff.

Statens landbruksingenjör.

— — — Jag instämmer i allo uti det slut, hvartill herr Lindhagen i sin motion om inskränkning i sågverksegarnes rätt att förvärfva fast egendom kommit, med det synes mig, som om några ytterligare motiv för motionen kunna och böra framhållas. Herr L. har nemligen i det hela hållit sig till de rent ekonomiska skäl, som tala för motionens antagande, men det finnes äfven rent rättsliga sådana, visserligen kanske ej fullt juridiskt bindande, men dock af så tungt vägande beskaffenhet, att de, enligt mitt förmenande, böra vid frågans behandling framhållas såsom häfdande statens rätt att lagstifta i ämnet. Jag syftar på sättet för uppkomsten af nybyggen i Norrland, hvilka så småningom utvecklats till byar och skifteslag.

Åf gammalt tillgick dervid så, att, sedan en nybyggessökande hos vederbörande länstysrelse gjort ansökning om rätt att få anlägga ett nybygge, länstysrelsen förordnade vederbörande länsman att i sökandens närvaro å uppgifven trakt insynas de till odling tjenliga lägenheter, sökanden kunde uppgifva, hvarefter länstysrelsen med bifall till ansökningen beviljade det ifrågakomna nybyggets anläggning och dervid tillika föreskref vissa frihetsår samt förunnade anläggaren bidrag till nybyggets odling och bebyggande, hvartill på en senare tid tillkom för de nybyggare, som hade barn, understöd och bidrag till dessas uppföstran.

De bidrag staten på sådant sätt dels genom frihet från skatt efterskänkt, dels utbetalt, hafva ingalunda varit obetydliga, och har afsigten med desamma helt naturligt varit den, att få jord under odling. Då sedermera den af staten själf påkostade afvittring öfvergick de byar, som så småningom uppstått af dylika nybyggen, öfverlät staten till de blifna hemmansegarne afsevärda skogsområden till understöd för ett fortsatt brukande af jorden. Så har åtminstone inom Vesterbottens läns lappmark varit händelsen.

Det har, kan man säga, varit en ren gåfva dessa hemman erhållit, och bör naturligtvis denna gåfva användas i öfverensstämmelse med dess ändamål eller att stödja jordens brukande. Detta ändamål kan icke vinnas, derest icke jord och skog fortfarande finnas hos en, hvilken vill lefva för och på att bruka jorden, och förloras helt och hållet, om skogen eller det hela försäljes till sågverken.

Brukas nu ej gåfvan i öfverensstämmelse med dess ändamål, synes det mig, som om staten, lika väl som en enskild, hade rätt att taga gåfvan åter, eller, derest den ej vill använda sig af denna sin magt, gifva ytterligare och skärpta bestämmelser för att gåfvan må för det afsedda ändamålet brukas. I förevarande fall bör staten sålunda ega rätt stadga sådana lagbestämmelser, som afse att skydda och upprätta det ändamål, hvartill staten åt forna nybyggen öfverlätit staten förut tillhörig skog. Från denna synpunkt tyckes det mig alltså, som om staten äfven hade en rent rättslig utgångspunkt att lagstifta i den riktning herr L. i sin motion föreslagit.

På det lifligaste önskar jag bifall till motionen och att det må ske på det snaraste, ty får det fortgå såsom hitintills, torde det snart vara en saga blott, att det annorstädes inom Norrland annat än efter kustlandet funnits en jordbrukande befolkning. Ty hejdlöst fortgå nu bolagsförvärven, undandragande jorden från odling och kultur. Så torde åtminstone inom Bjurholms och Degerfors socknar alla de hemman, hvartill finnes någon skog, kommit i bolags ego, och å alla dessa hemman, utgörande en afsevärd del af dessa socknar, torde väl näppeligen någon vidare odling förekomma, utan blifva de väl snart alldeles beväxta med skog. De medel staten förut utbetalt i odlings- och nybyggnadshjelp hafva således, kan man säga, blifvit bortkastade.

En utredning borde i denna del af ämnet göras, och komme det nog att visa sig, att de allra flesta hemman varit understödda nybyggen. Umeå den 9 april 1901.

Alfr. Ährling,

Häradshöfding i Vesterbottens Södra domsaga.

Protokoll, hållet i den s. k. kyrksalen i Lycksele skolehus den 14 mars 1901.

S. D. För öfverläggning om vigten och värdet för orten af herr revisionssekreteraren Carl Lindhagens motion vid innevarande års riksdag om skydd för jordbruksnäringens framtid inom de norrländska länen hade utgått inbjudning, som under nu pågående marknad härstädes anslagits å lämpliga ställen inom marknadsplatsen, att de härför intresserade skulle denna dag klockan tolf på dagen sammanträda härstädes.

Sedan klockan slagit tolf och en stor menighet tillstädeskommit, framträdde kronofogden Nils Kruse och förklarade å inbjudarnes vägnar mötet öppnadt, hvar efter han i ett inledande föredrag redogjorde för hufvudsakliga innehållet i motionen och dess syfte.

Till att leda förhandlingarne utsågs derefter ordföranden i Lycksele sockens kommunalstämma herr Gustaf Molin och till mötets sekreterare kronofogden Kruse.

En delvis liflig diskussion uppstod nu, dervid kraftigt framhölls nyttan och nödvändigheten af att de idéer motionären framburit förverkligades. Skedde icke det, vore fara för den sjelfgande jordbruksbefolkningens bestånd. I synnerhet fälles bittra ord öfver egostyckningslagen, som genom sin ensidighet ansågs vara till skada och motverka det ändamål, hvarför den tillkommit.

Diskussionen sammanfattades till sist i en resolution af följande innehåll:

A talrikt församladt möte för öfverläggning om herr Carl Lindhagens motion vid innevarande års riksdag rörande sågverks- och jordbruksintressena i Norrland och Dalarne hafva invånare från Lycksele lappmarks tingslag beslutat att till honom genom mötets ordförande herr G. Molin frambära deras tacksamhet för det intresse, han genom motionen visat för dess jordbrukande befolkning, och en anhållan, att han, om motionen nu vid riksdagen helt eller delvis faller, fortfarande ville arbeta på förverkligande af de idéer, som i motionen uttryckas.

Till justeringsmän af protokollet utsågos jägmästaren A. F. Berselius och sågverksegaren P. A. Fahlberg. Är och dag som ofvan.

Gustaf Molin.

Nils Kruse.

Justeras:

P. A. Fahlberg.

A. F. Berselius.

Undertecknade allmogemän, samlade till öfverläggning angående vid årets riksdag af hr Carl Lindhagen väckta lagförslagen till hämmande af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter samt till inställande af egostyckningslagens tillämpning inom de norrländska länen, uttala härmed sin bestämda uppfattning, att förslagens antagande icke blott är önskvärdt utan af trängande behof påkalladt, såvida man icke vill riskera en återgång af jordbruksnäringen i Norrland. Hornmyr den 25 mars 1901.

(15 underskrifter.)

Undertecknade allmogemän, samlade till öfverläggning angående vid årets riksdag af hr Carl Lindhagen väckta lagförslagen till hämmande af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter samt till inställande af egostyckningslagens tillämpning inom de norrländska länen, uttala härmed sin bestämda uppfattning, att förslagens

antagande icke blott är önskvärdt, utan af trängande behof påkalladt, såvida man icke vill riskera en återgång af jordbruksnäringen inom Norrland. Vinliden i Lycksele den 20 mars 1901.

(6 underskrifter.)

Undertecknade allmogemän, samlade till öfverläggning angående vid årets riksdag af hr Carl Lindhagen väckta lagförslagen till hämmande af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter samt till inställande af egostyckningslagens tillämpning inom de norrländska länen, uttala härmed sin bestämda uppfattning, att förslagens antagande icke blott är önskvärdt utan af trängande behof påkallas, såvida man icke vill riskera en återgång af jordbruksnäringen inom Norrland. Vägsele by den 23 mars 1901.

(11 underskrifter.)

Utdrag af protokoll, hållet vid behörigen kungjord ordinarie kommunalstämma med Stensele socknemän i sockenstugan i Stensele by den 31 mars 1901.

§ 3. S. D. Härefter företogs till behandling den på flere kommunens medlemmars begäran till denna stämma jemväl utsatta frågan om yttrande öfver herr revisionssekreteraren Lindhagens motion vid innevarande års riksdag, åsyftande ändringar i nu gällande lagstiftning i syfte att bereda återstoden af Norrlands sjelfegande bonde- eller jordbrukareklass af lag värnadt skydd mot trävarubolagens allt mer tilltagande fastighetsförvärf och den derigenom för bondeståndet sig mer och mer närmande faran att från sjelfegande förvandlas till landbönder eller i alla afseenden osjelfständiga bolagsarrendatorer. Och beslöto socknemännen, hvilka, i anseende till frågans stora vikt och af allmänna tidningarne, synnerligast tidningen »Umebladet», underrättade om motionens innebörd, talrikt infuunnit sig, enhälligt uttala instämmande med herr L.

De ville ock framhålla, att Riksdagens bifall till herr L:s motion är af trängande behof påkalladt, derest ej allmogeklassen i en värderik del af fosterlandet skall gå sin snara och säkra undergång till mötes. Ty allt hvad i motionen blifvit sagdt om trävarurörelsen är tyvärr sant. Denna har urartat och, i stället för att som hvarje annan fosterlandsnyttig industri gagna, snedvridits derhän, att den med undergång hotar odlingen inom en dyrbar del af fosterlandet och just den del, som

ligger närmast, hvarifrån yttre fara rimligen kan hota. Genom bevilningstaxeringens införande och dermed följande förmåner förespeglades lappmarksbefolkningen skydd mot alla faror i ekonomiskt och socialt hänseende. Privilegierna upphäfdes ock i sammanhang dermed, och vederlaget blef ekonomisk och moralisk ruin. Ekonomisk ruin genom trävarubolagens öfverhandtagande förvärf af såväl fastighet som skog, moralisk genom den i följd af den stegrade trävaruafverkningen från alla kanter såväl in- som utrikes sig här samlande lösa arbetarebefolkningen. Det har gått derhän, att det jordbruk, som ej kan skötas af familjen, får förfalla. Till och med staten har dertill bidragit genom forcerade afverkningar af hundratusentals träd per år inom socknen.

Hur allt kan och skall sluta, är ej svårt att förutse, derest icke regering och riksdag genom i tid vidtagna kraftiga åtgärder sätta en hämsko för det onda.

Och ehuru väl kommunen är för medellös att vare sig genom deputationer eller på annat mera ostentativt sätt än genom detta uttala sin — — — — —, dristar den dock vådja till uttalandet af en bland Sveriges störste konungar, att »detta Sverige och dess folk är väl värdt, att man därför offrar lif och blod och allt hvad man kärt hafver».

§ 4. Det beslöts, att ett utdrag af detta protokoll och underskrifvet af undertecknad, ordförande, samt handlanden J. E. Sjöberg och kyrkovärden J. A. Stenvall, genom ordförandens försorg skyndsammast skulle tillsändas herr L. Som ofvan.

G. Lindahl.

Justeradt:

J. E. Sjöberg.

J. A. Stenvall.

Byamännen i Barsele, Stensele socken, Vesterbottens län, samlade till möte den 17 mars 1901, vilja härmed på det lifligaste instämna i de uttalanden, som herr C. A. Lindhagen gjort i den af honom innevarande år i riksdagen till förmån för den norrländska jordbruksnäringen väckta motion, samt uttala sitt bifall till de deri framställda lagförslagen.

A de på mötet närvarande byamännens vägnar

Joh. Öberg,
folkskolelärare.

Protokoll, hållet med byamännen i Bastuträsk by, Stensele socken den 18 mars 1901 rörande den af Revisionssekreteraren C. Lindhagen väckta motionen om inskränkning i bolags rätt till förvärf af fast egendom i Lappmarken m. m.

S. D. Till Ordf. valdes S. A. Blomqvist.

Efter det några uttalat, med öfrigas instämmande, sin anslutning till herr Lindhagens motion — — — — —

Det är visst, att här blir missväxt genom frostska gång efter annan, men det blir missväxt då och då på andra orter inom riket, ja, äfven i sydliga länder, så att man har icke skäl till att bränna upp kornladan för några svagar, ty här finnas byar, der det varit en nybyggare att börja med. Så har det blifvit 2, 3, 10, 20 hemmansegare och deröfver med en befolkning på omkring 250 personer, hvilka hittills gjort reda för sig både till stat och kommun, oaktadt skogsbolagen för om 30 år sedan för om 2 öre träd på sätt som skedde blefvo egare af skogen för ett halft sekel. Men fjellets befolkning har icke blott bildat byalag utan äfven större och mindre socknar, som variera mellan några hundra och 3—6 tusen personer och deröfver. En kommun på om 3 tusen personer har kunnat deltaga med staten att bygga många mil landsväg, som af kommunen kräfde mellan 30—40, kyrka öfver 60 tusen, prästgård 5 tusen, skolor flera tusen och åter landsväg och brobyggnad, som redan slukat mot 30 tusen kr. samt till råga på bördan laga skiften, som kräft om 200,000 kronor, och sådana kommuner skulle icke vara värda att upprätthållas och skyddas då de gjort sådana meriter, under det skogsafkastningen utom de 2 örena per träd hamnat och hamnar i bolagens fickor?

Vi vilja härmed icke kasta skugga på bolagen, i hvilkas intresse det ligger att för minsta möjliga pris öfverkomma skogsprodukter, utan vi förmena, att det i lagstiftningen finnes luckor och brister, som böra rättas till jordbrukets och den jordbrukande befolkningens stöd för framtiden. Bastuträsk som ofvan.

S. A. Blomqvist.

Joh. Löfdahl. A. F. Johanson. Per Christen Persson. J. F. Johansson.

Protokoll, hållet vid utlyst sammanträde med Sorsele socknemän i sockenstugan i Sorsele den 24 mars 1901.

S. D. I sammanhang med till denna dag utlyst ordinarie kommunalstämma hade Sorsele socknemän kallats till sammanträde för att höras och afgifva utlåtande i anledning af en af Revisionssekreteraren C. A. Lindhagen vid innevarande riksdag väckt motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

Sockenmännen, som talrikt infunnit sig till detta sammanträde, valde under-tecknad Lindberg till ordförande.

Sedan ordföranden redogjort för innehållet i berörda motion, vidtogs en liflig diskussion, dervid alla talare uttryckte sina sympatier för de lagstiftningsåtgärder, som af motionären föreslagits.

Efter det diskussionen förklarats afslutad, förenade sig socknemännen enhälligt om följande utlåtande:

Sorsele socknemän anse nuvarande lagstiftning innefatta en fara för den jordbrukande klassens bestånd i synnerhet inom lappmarkerna och tariffva snar förändring. Den af revisionssekreteraren C. A. Lindhagen vid detta års riksmöte väckta motion synes vara af den beskaffenhet, att dess antagande skulle medföra ökad säkerhet för fortvaron af en sjelfegande jordbrukareklass inom lappmarken och de norrländska bygderna och på sådant sätt låta de naturliga tillgångarne befordra enskildt och allmänt väl. Ett antagande af de i motionen framställda lagförslagen vore därför högst önskvärdt.

I sammanhang härmed beslöts, att till motionären — — — — —
Är och dag som ofvan.

J. G. Lindberg.

Uppläst och justerad:

C. G. Fjellström. P. O. Bäckström. B. Åström. P. J. Harr. Isak Sjögren.

För att afgifva yttrande öfver en af revisionssekreteraren C. A. Lindhagen vid innevarande års riksdag väckt motion om skydd för jordbruksnäringens framtid och förbättrande inom de norrländska länen hade den jordbrukande befolkningen i Gargnäs och trakten deromkring blifvit inbjuden till ett möte i Gargnäs skola den 17 mars 1901. Inbjudningen hade hörsammats, och ett rätt stort antal jordbrukare infunnit sig. Sedan inbjudaren i korthet redogjort för motionens innehåll och syftemål, förklarade alla utan undantag, att de ville instämma deruti.

Alla voro således fullt eniga uti den åsigten, att, om motionen blefve antagen, så att det blefve lag i samma syfte som framhålles i motionen, så skulle den blifva ett godt beskydd för jordbruksnäringens bestånd och komma vårt län till stor nytta för framtiden. Man önskade därför motionen all den framgång den så väl är förtjent af, så att den (fastän mycket för sent) måtte blifva lag så fort som möjligt.

Vid sammanträde i Åsele antogs en så lydande resolution:

Lifligt instämmande i motionärens uttalande angående de öfverhängande faror för den sjelfegande jordbruksklassens bestånd och kultur samt odling i Norrland, speciellt lappmarken, som af gällande lagstiftning betingas, vill mötet på det varmaste tillstyrka motionens antagande med det af reservanterna gjorda tillägget.

Protokoll, hållet vid allmänt möte uti kommunalrummet
i Fredrika socken den 25 mars 1901.

§ 1. Vid förut hållet enskildt förberedande sammanträde för öfverläggning om den nytta, som för ortens befolkning blefve en följd, om lagändring kunde åstadkommas i enlighet med af herr Lindhagen väckt motion rörande skydd för jordbruksnäringen i Norrland, hade beslut fattats att inbjuda därför intresserade till allmänt möte härstädes denna dag och valdes nu till ordförande undertecknad Bjurberg.

§ 2. Efter det sju bland tillstädeskomna yttrat sig uti detta ärende, enades samtliga om en så lydande

Resolution:

Fredrika sockens intresserade för den sjelfegande jordbrukareklassens bestånd, sammankallade till allmänt möte å kommunalrummet till öfverläggning efter den nu talrikt besökta ordinarie kommunalstämman — öfverlade om nyttan af de förändringar, som skulle komma att blifva en följd, om herr L:s motion vid nu pågående riksdag blefve antagen, och stannade uti det enhälliga beslut, att det uttalande skulle göras, att samtliga här från tio af socknens byar tillstädeskomna önskade på det lifligaste att Lindhagens motion vid denna riksdag måtte blifva bifallen. —

§ 4. Att justera protokollet valdes handlapden M. E. Nordenstedt och v. ordföranden i kommunalnämnden D. J. Wiklund. År och dag som ofvan.

J. U. Bjurberg.

Justeradt betyga: *M. E. Nordenstedt. D. J. Wiklund.*¹⁾

Hemmansegare och andra för frågan intresserade i Vilhelmina, Vesterbottens län, samlade i sockenstugan den 28 mars 1901, vilja på det lifligaste instämma i de uttalanden, herr revisionsskreteraren Lindhagen gjort i sin vid nu pågående riksdag väckta motion till förmån för den norrländska jordbruksnäringen, samt uttala sitt

¹⁾ Från Fredrika skrives: »Denna kommun består af något öfver 100 hemman, hvaraf ungefär 40 äro bolagens i sin helhet, och å ungefär 40 hafva bolagen arrenderat skogen för en tid sedan, i de flesta fall enligt kontrakt gällande på 50 år. De sjelfegande bönder, som ega skogen kvar, äro endast 17; dessa hafva i årlig inkomst af den stämpling de få mellan 300 och 1000 kr., varierande efter hemmanens storlek och skogens godhet, och hos dem råder välmåga afvensom slit och skötsamhet. Tänk om alla bönder här haft kvar sin skog, hvilken välmåga, och tänk om ifrågavarande motion skulle kunna gå igenom nu, då skulle inom 30 år mer än hälften af kommunen befinna sig i välmåga!»

lifliga bifall till de deri framställda lagförslagen, i all synnerhet med fäst afseende vid punkt 3:o angående skogsallmänningars afsättande vid afvittringen ofvan odlingsgränsen.

På mötets vägnar:

E. P. Sundquist.

Bertil Helleberg.

E. Aug. Lundberg.

L. Bäcksell.

Utdrag af protokollet, hållet vid extra kommunalstämma med Dorotea socknemän i sockenstugan den 24 mars 1901.

§ 3. På framställt förslag, att socknemännen skulle göra ett uttalande rörande C. A. Lindhagens motion till innevarande riksdag i syfte att genom lagstiftningsåtgärder bereda skydd för jordbruksnäringens framtid och förbättrande inom de norrländska länen, beslöto socknemännen att instämma i Lycksele sockenbors resolution i ärendet, med tillägg att, då inom socknen finnes oafvittradt område, vid blifvande afvittring en sockenallmänning afsattes.

§ 4. Att justera dagens protokoll utsågos hemmansegaren Z. Olofsson och handlanden herr Jonas Gustafsson. Är och dag som ofvan.

Ernst Stenberg,

v. ordförande.

Justeradt: Z. Olofsson. J. Gustafsson.¹⁾

Protokoll hållet vid sammanträde uti Malåträsk by af Malå lappmarksförsamling den 16 mars 1901.

Sedan herr revisionssekreteraren C. A. Lindhagens motion till innevarande års riksdag angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen

¹⁾ Kyrkoherden i Dorotea skriver: — — — Nog är det väl så, att hjälpen, om den nu kunde lemnas, för tusenden komme för sent, sedan bolagen slagit under sig den största delen af lappmarkens hemman — här i socknen ega bolagen omkring $\frac{2}{3}$ af både jord och skog — men gäller »bättre sent än aldrig» vid något enda tillfälle, eger det en alldeles särskild tillämpning i föreliggande fråga. Behöfver jordbruket någonstädes i vårt land skogen till ryggstöd, gäller det i alldeles särskild mening Norrland och allra mest Lappland. Denna sockens själfegare, den tredjedel, som ännu finnes kvar, äro alla burgna och välmående. — — — Men våra f. d. hemmansegare drifvas ju ej bort från den gamla gården. Nej då; nog få de blifva bolagets landbönder, de få afverka och till vattendragen nedforsla egarens, bolagets, timmermassor. Och detta går ju, så länge landbonden orkar släpa och lägga manken till. Men en dag upphör arbetskraften och då måste fattigvården anlitas och ny landbonde gå under samma ok. Det är nemligen regel här uppe, att fattigvårdens största kontingent består af afsigkomna, utslitna landbönder. — — —

inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne blifvit af undertecknad, kronolänsman, föredragen, uttalade sig mötet, som var besökt af 76 jordbruksidkare från skilda orter af socken, enhälligt för den meningen, att enda och bästa medlet att rädda Norrlands jordbrukskultur samt värna dess jordbrukarestams framtid och tillväxt vore bifall till motionen, och önskade de närvarande, att detta uttalande härifrån skulle komma till herr landshöfdingen och kommandören A. Askers samt riksdagsmännen C. A. Lindhagens och J. A. Lundstöms kännedom.

Att justera protokollet valdes kyrkoherden A. Björzén och fjerdingssmannen E. Holmlund. Är och dag som ofvan.

In fidem.

C. Gust. Sparrman.

Riktigheten häraf bestyrkes af:

A. Björzén.

E. Holmlund.

Protokoll vid sammanträde inför kommunalstyrelsens ordförande med Bjurholms socknemän för dessas hörande angående hr revisionssekreteraren Lindhagens motion om inskränkning i bolags rätt till jordförvärf m. m. Bjurholm den 24 mars 1901.

§ 1. Vid sammanträdet, som hölls omedelbart efter årets 1:a ordinarie kommunalstämma, uttalades ett enhälligt gillande af motionen i fråga, och antogs följande resolutionsförslag:

Då erfarenheten uppenbart visar, att det är nödvändigt att genom lagbestämmelser åtskilliga gränser till landets båtnad uppdragas emellan jordbrukshandteringen och trävaruindustrien,

då den af hr L. vid årets riksdag framburna motionen vill genom lagstiftningsåtgärder lemna trygghet för att den förra ej hämmas i sin framtida utveckling af den senare och då motionen vidare vill skydda det sjelfbesutna bondeståndets fortvaro och oberoende, beslöt sammanträdet, utan att ingå i pröfning af de föreslagna särskilda lagbestämmelserna, uttala sin anslutning till den förenämnda motionens syfte.

§ 2. Att å socknemännens vägnar jemte ordföranden underteckna protokollet utsågos fjerdingssmannen N. Belander och skräddaren G. Forsell, begge i Bjurholm. Som ofvan.

W. Bäckström.

Stämmans ordf.

N. Belander.

E. G. Forsell.

Protokoll fördt vid sammanträde i Grannäs för afgifvande af uttalande rörande den af hr revisionssekreteraren Lindhagen vid årets riksdag väckta motionen om jordbruksnäringens i Norrland skydd m. m. den 27 mars 1901.

§ 1. Vid sammanträdet närvaro ett trettiotal jordbruksidkare.

§ 2. Sammanträdet ansåg, att, då Norrlands framtid måste byggas på jordbruket och dess utveckling och då trävaruindustrien på grund af sin egen natur måste i första rummet och hufvudsakligen tänka på vinst från skogarna och dermed en fara är gifven för odlingens utveckling och det sjelfsutna bondeståndets fortvaro och oberoende, något ovillkorligen med det snaraste måste göras för jordbruksnäringens skyddande, och ville därför uttala sin anslutning till syftet i hr revisionssekreteraren Lindhagens ofvan nämnda motion. Som ofvan.

N. Joh. Johnsson.

Justeradt:

Joh. Abramson, Jonas Abramson, Olof Johansson, J. Strandberg, O. J. Strandberg.

Utdrag af protokoll, hållet i kommunalhuset å Backen, Umeå socken, den 17 mars 1901.

S. D. För att komma i tillfälle att uttala sig uti en af herr C. A. Lindhagen m. fl. vid innevarande års riksdag väckt motion, ang. lagstiftningsåtgärder för vidmakthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne hade, efter i dag hållen kommunalstämma med Umeå socknemän, sammanträde blifvit utsatt att ega rum, dervid af de ganska allmänt tillstädeskomne socknemännen till en början utsågs att leda sammanträdet förhandlingar kronolänsmannen Johan Broman samt att föra protokollet undertecknad Rönneberg.

Sedan motiven till den behjertansvärda motionen likasom de olika förslagen, dels om ändrad lydelse af 23 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring och dels angående inskränkning af egostyckningsförfarandets tillämpning, som skulle blifva en följd, förutsatt att Riksdagen skulle antaga förslaget till lag angående begränsning i vissa fall af rätten att förvärfva fast egendom, i hufvudsakliga delar blifvit för de närvarande upplästa och kännedom jemväl tagits om de skäl, som af representanterna i Riksdagens Andra Kammare från Vester- och Norrbottens län för sin del anført för uppnående af det med motionen afsedda syftmålet, uppstod en mycket liflig öfverläggning, utmynnande i den åsigten att antagandet af egostyckningslagen den 23 juni 1896, churu måhända af behovet påkallad i södra delen af riket, beträffande förhållandena i Norrland och Dalarne, måste, i betraktande af de skadliga verkningar densammas tillämpning redan åstadkommit, anses vara den största olycka som under de sista decennierna drabbat jordbruksnäringen i Norrland.

Socknemännen, — — — — —

hvar efter de närvarande enhälligt för sin del enade sig om följande:

Resolution:

Mötet, utsatt i samband med allmän kommunalstämma med Umeå landsförsamling, anser nuvarande lagstiftningen innefatta en fara för den bestående odlingen och tariffva snar förändring. Den af herr L. vid detta års riksdag väckta motionen synes emellertid vara af den beskaffenhet, att dess antagande skulle medföra ökad säkerhet för fortvaron af en sjelfegande jordbrukareklass inom de norrländska bygderna och på sådant sätt låta de naturliga tillgångarne befordra enskildt och allmänt välförstånd. Ett antagande af de i motionen framställda lagförslagen vore därför högst önskvärd.

In fidem

M. A. Rönnberg.

Kronolänsman.

Justeradt:

Johan Petterson.

A. H. Kallberg.

Utdrag ur protokoll vid möte för diskussion af härordningsförslaget och revisionssekreterare Lindhagens motion om aktiebolagens jordförvärf hållet i Nyby folkskola i Vännäs den 8 april 1901.

§ 3. Sedan ordföranden i korthet redogjort för de vid årets riksdag framlagda motionerna angående aktiebolagens jordförvärf och dervid särskildt uppehållit sig vid den till diskussion upptagna motionen af hr L., beslöt mötet på förslag af regementsintendenten Schürer von Waldheim antaga följande resolution:

»Mötet, som saknar förmåga att juridiskt bedöma detaljerna i föreliggande motioner, vill dock såsom sin åsigt hafva uttalat, att regering och Riksdag böra göra allt hvad på dem ankommer för att inskränka aktiebolagens för den fria svenska allmogen förderfliga rättighet att inköpa och besitta fastighet å landet.»

Nyby som ofvan.

P. A. Lindholm.

Mötets sekreterare.

Hemmansegare i byarne Buberget, Vännäs, Änåset och Lillträsk af Degerfors socken hafva vid sammanträde för rådplägnings rörande den af herr Carl Lindhagen väckta motion om lagstiftning till skydd för jordbruksnäringen i Norrland och Dalarne uttalat såsom sin uppfattning,

att motionen skulle medföra ökad säkerhet för fortvaron af en sjelfegande jordbrukareklass inom de norrländska bygderna och på sådant sätt låta de naturliga tillgångarna befordra enskildt och allmänt välbefinnande,

att antagandet af de i motionen framställda lagförslagen därför vore högst önskvärdt, hvarjämte

de församlade byamännen velat uttala — — — — —

(17 underskrifter.)

Undertecknade allmogemän, samlade till öfverläggning angående vid årets riksdag af herr C. A. Lindhagen väckta lagförslagen till hämmande af sågverksbolagens förvärf af jordbruksfastigheter inom de norrländska länen, uttala härmed såsom sin bestämda åsigt, att förslagens antagande icke blott är önskvärdt utan af trängande behof, ja rent af ett lifsvilkor, såvida man icke vill, att den sjelfegande bondeklassen i dessa orter inom en mycket nära framtid skall försvinna samt all jord, som förmår gifva skog, skall uppslukas af de kapitalstarka bolagen, hvars aktieegare till stor del äro utländske män och således »förlora vi Norrland», och det går så tyst men dock så säkert. Granön den 14 april 1901.

(20 underskrifter.)¹

Protokoll hållet vid möte i Jörns sockenstuga den 6 april 1901.

§ 1. Omedelbart efter dagens kommunalstämma hölls möte för uttalande om den af herr Lindhagen väckta motion, som åsyftar att genom lagstiftningsåtgärder bereda skydd för jordbruksnäringens framtid inom de norrländska länen.

Sedan undertecknad Walter blifvit utsedd till mötets ordförande, upplästes först en af signaturen R. M. författad och i Vårt Land för den 7 febr. 1901 intagen uppsats med öfverskriften »Huru vi komma att förlora Norrland», hvarefter redogjordes för innehållet i herr L:s motion.

¹ Från 212 hemmansegare i olika byar af Degerfors socken och 11 hemmansegare i Botsmark af Säfvars socken hafva dessutom till riksdagsman Wiklund insänts petitioner med hemställan att han ville på det kraftigaste understödja motionen.

Efter en stunds samtal i frågan beslöto de närvarande enhälligt att uttala sig för nödvändigheten af lagstiftningsåtgärder till hämmande af bolagens sträfvan att underlägga sig den norrländska jorden till förfång för den sjelfegande bondeklassens bestånd och utveckling; och ansåg man, att den af herr L. vid innevarande riksdag väckta motionen anvisar den riktning, i hvilken lagstiftningen bör gå för att vinna det önskade målet, och att alltså Riksdagens bifall till denna motion skulle vara till landets båtnad.

§ 2. Kommissarien Alfr. Nordell och folkskoleläraren G. Grundström utsågos att jemte ordföranden underskrifva detta protokoll. År och dag som ofvan.

Ludv. Walter,
Kyrkoherde.

Alfr. Nordell.

G. Grundström.

Utdrag af protokollet fördt vid allmän kommunalstämma
i Nysätra den 24 mars 1901.

§ 4. Stämman instämde med liflig tacksamhet i herr revisionssekreteraren Carl Lindhagens motion vid innevarande års riksdag, om ändring af 1896 års egostyckningslag, till skydd för jordbruksnäringens framtid i Norrland; finge denna lag fortfarande gälla, blefve jordbruket för den sjelfegande jordbruksbefolkningen för framtiden tillintetgjord; i denna lilla kommun finnas redan flera talande bevis här för, ity att de större sågverksegarne här i orten redan hunnit inköpa och afverka skogen å åtskilliga hemmansdelar, hvarigenom dessa nu äro nära värdelösa och ej lemna besutenhet eller existens för någon åbo och således hemfalla åt förintelsen.

Med skogens bibehållande såsom skydd och regulator af atmosfären har jordbruket häruppe en god framtid att motse, ty jorden är, synnerligast för foderodling, lämplig och lemnar i allmänhet goda skördar, som gifva tillfälle till ladugårds-skötselns befrämjande och bereder Norrlands jordbrukares framtid; låtom oss därför få egostyckningslagen upphäfd och derigenom Norrlands jordbruk för framtiden betryggadt.

§ 5. Att justera detta protokoll utsågos J. O. Rydin och C. O. Larsson, Anäset. År och dag som ofvan.

Carl. Lancén.

Justeradt:

J. O. Rydin.

C. O. Larsson.

Protokoll hållet vid sammanträde i skolhuset å Nordmalings kyrkovall den 26 april 1901.

Sammanträdet öppnades af kontraktsprosten G. R. Edström, som helsade de närvarande välkomna och förklarade syftet med mötet vara att öfverlägga och afgifva uttalande angående bolagens jordförvärf och verkningarne af egostyckningslagen. Härpå valdes herr prosten Edström enhälligt att vara mötets ordförande och skolläraren I. Edv. Dahlström att föra protokollet.

§ 1. Ordföranden uppläste den s. k. »klämmen» uti den af revisionssekreteraren C. A. Lindhagen vid årets riksdag framburna motionen. Härpå vidtog en liflig öfverläggning, som öppnades af disponenten G. Thorsen, hvilken förklarade såsom sin mening, att ifrågavarande förslag innebär det våldigaste ingrepp uti eganderätten, som någonsin förekommit uti vårt land, och skulle antagandet deraf verka ödesdigert för Norrlands utveckling. Vidare framhöll, att det vore nog för betryggande af jordbruksnäringen, om bestämmelser antoges om nödig husbehofsskog för hvarje hemmansdel. — Ordföranden erinrade om och uppläste Vesterbottens landstings skrifvelse äfvensom länsstyrelsens utlåtande derom till konungen år 1895, hvaraf framgått, att fara för jordbruksnäringen redan då ansetts förefinnas inom detta län genom bolagens jordförvärf. Vidare lemnades uppgifter om, huru bolagen under senare åren förvärfvat en stor del jordbruksfastigheter inom olika delar af Norrland. Så framhölls af flera talare faran af bolagsväldet i socialt och ekonomiskt afseende för flertalet af vårt folk samt den skada, detta bolagssystem måste medföra för landet genom skogssköfving och för folket genom det beroende af bolagen, till hvilket detta system måste leda.

§ 2. På framställd proposition förklarades enhälligt den nuvarande egostyckningslagen medföra fara för jordbruksnäringen.

§ 3. Sedan öfverläggningen förklarats afslutad, framlemnade disponenten G. Thorsen följande förslag till resolution: Mötet anser, att, då sågverksrörelsen å denna ort ej visat sig inverka skadligt utan tvärtom gagnande för alla samhällsklasser, ett antagande af herr Lindhagens föreslagna lag skulle vara i högsta grad farligt samt utgöra ett enastående ingrepp i den fria eganderätten, men vill dock, då något bör göras för bevarande af den sjelfegande bondeklassen, gifva sin tillslutning till ett lagförslag, som, med ändring af nuvarande egostyckningslag, tillförser hvarje för jordbruk afsedd egolott nödig husbehofsskog; och hemställer mötet således att ortens riksdagsman anmodas verka derhän, att riksdagen i skrifvelse till konungen ville anhänga om skyndsamt utarbetande af förslag till ändring af egostyckningslagen i angifvet syfte.» — Härpå uppläste ordföranden följande, af honom sjelf affattade, förslag till resolution: »Mötet, som vitsordar och beklagar det menliga inflytande, som såväl sågverksbolagens jordförvärf som ock 1896 års egostyckningslag utöfva å jordbruksnäringen i Norrland, vill, utan att ingå i pröfning af detaljerna i det lagförslag, hvarigenom revisionssekreteraren C. A. Lindhagen i sin motion velat råda bot derför, instämma uti motionens syfte och lifligt tillönska densamma den framgång hos Riksdag och regering, som den så väl förtjenar och vidmagthållandet af Norrlands jordbruksnäring kräver.»

Efter framställda propositioner å båda dessa förslag förklarades det senare antaget, hvarvid dock disponenten G. Thorsen begärde votering; och skedde denna på det sätt, att de olika meningsgrupperna gingo till hvar sin sida af salen. Härvid visade sig ordförandens förslag hafva stor majoritet.

§ 4. Sedan herrar W. Turdfjäll och V. Tirén blifvit utsedda att justera detta protokoll, förklarades sammanträdet upplöst. Ort och tid som ofvan;

vid protokollet:

I. Edv. Dahlström.

Justeradt:

V. Tirén.

W. Turdfjäll.

Norrbottnens län.

Sedan ledamoten af Riksdagens Andra Kammare m. m. C. A. Lindhagen gjort framställning derom, att Norrbottens läns landtmäterikår ville uttala sig rörande den af honom vid innevarande års riksdag under n:o 142 väckta och af ett flertal norrlandsrepresentanter understödda motion, angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne och dermed i sammanhang stående förhållanden, samt ett flertal af länets landtmätare sammanträdt för öfverläggning i ämnet, förenade sig samtliga om följande uttalande:

Utan att vilja vare sig förneka eller förringa trävaruindustriens eller andra industrigrenars betydelse för länets utveckling såväl i ekonomiskt som kulturelt afseende, måste dock framhållas nödvändigheten af att kraftiga åtgärder vidtagas för främjande af jordbruket inom länet i ändamål att bringa de olika näringsgrenarne i jemnvigt med hvarandra och sätta jordbruket i förmåga att i största möjliga utsträckning motsvara de kraf, som en förestående ytterligare utveckling af industrien kan komma att ställa på detsamma.

Då emellertid trävaruindustriens förvärf af fastigheter inom länet redan har skett i en utsträckning, som innebär en fara såväl för jordbrukets bestånd och framtida utveckling som andra industriens uppkomst och fortvaro, anse länets landtmätare sig — med framhållande af de obegränsade utvecklingsmöjligheter, som en efter särskilda orters förhållanden lämpad landthushållning onekligen har inom länet — böra uttala sig för en begränsning af trävaruindustridkares rätt att ytterligare förvärfva fastigheter.

Beträffande lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 framhålles, att missbruk af densamma inom länet visserligen försports och att anledning icke saknas att antaga, det densamma i dess nuvarande form för framtiden, i mån som laga skiften verkställas, kommer att få sin största betydelse i ökad lätthet för trävaruindustrien vid fortsatt förvärf af fastigheter, men likväl kan icke förnekas, att behof af ett jorddelningsinstitut, utöfver afsöndringsförfarandet, i

form af en förbättrad egostyckningslag gjort sig gällande, och att en sådan kunde hafva att motse en lycklig användning i rätt stor utsträckning vid industricentra och tätare bebyggda platser på landsbygden, liksom äfven hålles före, att en lag af ifrågavarande beskaffenhet å de redan nu i bolags ego befintliga jordbruksfastigheterna kunde vara egnad att i någon afsevärd utsträckning återföra lämplig mark i en jordbrukande befolknings händer.

De svårigheter af mångahanda slag, som idkare af jordbruk hittills haft och fortfarande hafva att bekämpa inom länet, och de olägenheter, som storindustrin för länets befolkning medfört dels genom stegradt pris på sådana lifsförnödenheter, som jordbruket ej framalstrar, samt dels genom framkallande af synnerligen höga arbetspriser, betinga, äfven med fästadt afseende på länets betydelse såsom gränsprovins, att utomordentliga åtgärder böra vidtagas för vidmagthållande och förökande af en jordbrukande befolkning såsom den säkraste grundvalen för en sund social utveckling.

Med framhållande af ofvan angifna synpunkter anse länets landtmätare sig sålunda böra till hufvudsakliga delar instämma uti ifrågavarande motions syfte. Luleå i länets landtmäterikontor den 22 april 1901.

På Norrbottens läns landtmäterikårs vägnar:

C. A. Sjöberg,

förste landtmätare.

Protokoll hållet i tingslokalen i Arvidsjaur den 6 april 1901.

Då äfven inom denna kommun stor uppmärksamhet fästs vid den af herr C. A. Lindhagen vid innevarande års riksdag väckta motion om skydd för jordbruksnäringen inom de norrländska länen, blef på derom gjord framställning, efter slutad kyrkstämma, den mycket behjertansvärda frågan upptagen till diskussion. Till ordförande valdes undertecknad Fjellström.

Af närvarande hemmansegare och bofaste yttrade sig ett flertal, dervid det på det kraftigaste framhölls vigten och nödvändigheten af att de idéer, motionären framburit, förverkligades. En tular, hvilken varit i tillfälle besöka flertalet af byar inom kommunen, erinrade om, att på flera ställen de mera sansade och rättänkande med bekymmer frågat sig sjelfva: hur skall det sluta, om nu rådande förhållanden om hemmansförsäljning till sågverksbolag och derpå följande egostyckning samt återförsäljning af gården och en del skoglös mark, s. k. inågor, få fortfara?

Öfver den nu gällande egostyckningslagen fälles bittra ord, då den vore en apparat, som tilläte sågverksbolagen att för all framtid förvärfva hemmansskogar utan att dermed någon som helst odlings- eller byggnadsskyldighet vore förenad,

och sålunda endast vore till för hämmande af jordbrukets utveckling och framåtskridande och skapade en af bolagen beroende, osjelfständig befolkning.

Diskussionen sammanfattades till sist i ett lifligt instämmande uti herr L:s motion, och den förhoppningen uttalades, att motionären och hans meningsfränder ej måtte förtröttnas att verka för den goda saken, äfven om motståndet till en början vore stort.

Det vid sammanträdet förda protokollet skulle genom ordförandens försorg tillsändas herr L. och ortens riksdagsman Per Svensson.

A. N. Fjellström.

Hemmansegare.

Å de närvarandes vägnar:

*M. T. Berlin.*¹

Kyrkoherde.

Klas Sundelin.

Komminister.

Z. Lidman.

Hemmansägare.

J. Hedström.

Snickare.

P. Marklund.

Hemmansegare.

Aug. Lundberg.

Hemmansegare.

Protokoll hållet vid sammanträde med Aborrträsk byamän uti Aborrträsk by af Arvidsjaurs lappmarks församling den 11 april 1901.

§ 1. I anledning af revisionssekreteraren C. A. Lindhagens vid innevarande års riksdag väckta motion, i fråga om förbättrad lagstiftning, till skydd för jordbruksnäringens idkande inom de norrländska länen, hade den jordbrukande befolkningen i Aborrträsk och trakten deromkring blifvit inbjuden till ett möte i Aborrträsk den 11 april 1901. Inbjudningen hade hörsammats och ett antal jordbrukare hade infunnit sig.

Sedan inbjudaren i korthet redogjort för motionens innehåll och syftemål, förklarade alla utan undantag att de ville instämma deruti.

¹ Kyrkoherden i Arvidsjaur har meddelat bland annat följande: »Under det sista decenniet har jordbruket här ryckt fram på ett sätt, som loftar godt för framtiden. Utom många mindre odlingsföretag å myrar och vattensjuk mark, som påbörjats och delvis fullbordats i en stor del byar dels med och dels utan statsunderstöd, hafva bönderna i fem större byar på föreskrifvet sätt och för minskande af frostländigheten låtit undersöka och utstaka större myrutdikningar, hvarå kostnadsförslagen lära variera från 15 till mellan 20 och 30 tusen kronor. Förtätlles och ökas än ytterligare — såsom ju är att hoppas — den nu vaknade ifvern hos bönderna att föröka och förbättra sin odlade jord, så synes den framtid icke vara långt aflägsen, då de skola hafva fördubblat afkastningen från sina ladugårdar.» Kyrkoherden som intygar, att bolagens hemmansförvärf ärligen fortgår och att å sådana hemman någon utveckling af jordbruket icke vidare eger rum, slutar sitt meddelande sålunda: »För min del är jag öfvertygad om, att derest ett förbud icke sättes för bolagen att genom köp förvärfva jordbruksfastigheter och i sammanhang dermed egostyckningslagen antingen upphäfves eller ändras derhän, att skogsmark icke må afsöndras från hemmanen, går jordbruksnäringen under i lappmarken och landet förvandlas småningom till en ödemark.» —

Byamännen, som talrikt infunnit sig till detta sammanträde, valde under-tecknad Marklund till ordförande.

Alla voro således fullt eniga uti den åsigten, att, om motionen blefve antagen, så att den blefve lag i samma syfte som framhålles i motionen, så skulle den blifva ett godt beskydd för jordbruksnäringens bestånd och komma vårt län till stor nytta för framtiden. Och önska byamännen på det lifligaste, att herr L:s motion vid denna riksdag måtte blifva bifallen.

§ 2. Till herr L. skulle genom mötets ordförande detta beslut framföras jemte befolkningens tacksamhet för af honom vidtagna åtgärder. Är och dag som ofvan.

Johan Engström.

Hemmansegare.

A. S. Nilsson.

Hemmansegare.

Johan Renberg j:or.

Hemmansegare.

J. A. Hägg.

Hemmansegare.

Per Marklund.

Ordförande.

Resolution antagen vid möte hållet med Glommersträsk byamän den 16 april 1901.

»Glommersträsk byamän, samlade till öfverläggning om norrländska jordbrukets skyddande genom mera effektiva lagar, vilja härmed på det allvarligaste framhålla önskvärdheten och nödvändigheten af att de i herr revisionssekreteraren C. A. Lindhagens vid årets riksdag väckta motion föreslagna lagändringar må om möjligt redan vid innevarande års riksdag varda antagna.» Glommersträsk af Norrbottens län den 16 april 1901.

J. G. G. Carly.

Mötets ordförande
e. a.

Protokoll hållet vid möte i Gellivare den 8 april 1901 för uttalande öfver hr C. A. Lindhagens vid innevarande års riksdag väckta motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

S. D. Sedan kyrkoherden O. Bergqvist till denna dag utlyst ett möte att hållas i nya skolhuset i Gellivare kyrkoby för diskussion rörande den af hr C. A.

Lindhagen vid innevarande års riksdag väckta motion om begränsning i vissa fall af rätten att förvärfva fast egendom m. m., hade ett rätt stort antal hemmansegare och andra för frågan intresserade personer från socknens olika delar infunnit sig, hvilka till mötets ordförande utsågo hemmansegaren G. L. Virén, hvarefter kyrkoherden Bergqvist redogjorde för innehållet i herr L:s motion och utvecklade några af de skäl som syntes honom tala för en lagstiftning i den af motionären föreslagna rigtningen, dervid jemväl efter K. Befallningshafvandes senaste femårsberättelse påvisande, i hviken omfattning trävarubolagen förvärfvat jord inom länet och särskildt inom Gellivare socken, ehuru nämnda berättelse, i fråga om sistnämnda socken vore föråldrad, då trävarubolagens jordegendomar, som år 1895 uppgifvas till omkring $\frac{1}{3}$ af all enskild jord inom socknen, numera faktiskt utgjorde hälften af samma jord, och hemställde talaren till mötet, att detta måtte ena sig om följande uttalande i ärendet.

Mötet, som anser, att en obegränsad frihet för industriidkande bolag att förvärfva jord innebär en hotande fara ej mindre för jordbruksnäringen i Norrland än afven för den sjelfegande bondeklassens bestånd, uttalar sin anslutning till och sitt instämmande i syftet med den af hr L. vid innevarande års riksdag väckta motion om begränsning i vissa fall af rätten till jordförvärf.

Sedan hr C. A. Sandstedt jemväl yttrat sig i motionens syfte, blef förestående förslag till uttalande af mötet enhälligt antaget.

Gellivare som ofvan.

G. L. Wirén.

Justeradt:

O. Bergqvist.

O. D. Engelmark.

På initiativ af jägmästaren P. O. Westerlund och kyrkoherden D. Ahlfort hölls i Jockmock söndagen den 14 april 1901 efter kommunalstämmans slut sammanträde för att dryfta den Lindhagenska motionen, och antogs dervid enhälligt följande af jägmästaren Westerlund framlagda förslag till resolution:

»Då sågverksbolagens förvärf af hemman i de norrländska skogsbygderna redan nått en utsträckning, som hotar att alldeles förqväfva den sjelfegande bondeklassens och dermed också det norrländska jordbrukets bestånd, anser mötet tiden vara inne att genom lagbestämmelser i någon mån begränsa industriidkande bolags rätt att förväfva jord och vill därför uttala sina sympatier för den af hr C. A. Lindhagen vid innevarande års riksdag väckta motionen i nämnda syfte.»

Utdrag af protokoll, hållet i kommunalstämma med Öfver-Luleå den 8 april 1901.

§ 2. På framställd begäran voro socknemän, isynnerhet de jordbrukande, kallade att sammanträda för att yttra sig öfver af revisionssekreteraren C. A. Lindhagen vid innevarande års riksdag väckta motion om vidtagande af lagstadgade åtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom Norrlands och Dalarnes skogsbygder medelst bland annat inskränkning af bolags rätt att förvärfva jordegendom.

Vid den diskussion, som uppstod härom, voro meningarna något delade, i det att af en del framhölls, att om motionen i fråga vunne Riksdagens bifall och blefve lag, den enskildes bestämmelserätt öfver sin egendom härigenom blefve alltför mycket begränsad, hvaremot af andra med andragande af fakta från de orter, der bolagen blifvit egare af största delen af jorden, lifligt påpekades, att der uppstått förhållanden som gjorde ett ingripande genom lagstiftning högst nödvändigt.

Sedan härom något ordats, beslöts af flertalet vid stämman närvarande att uttala sig för motionen i fråga, och antogs ett af ingenjören K. Grubbström uppsatt förslag till uttalande, så lydande:

»År 1901 den 8 april vid kommunalstämma med Öfver-Luleå socken hafva talrikt församlade socknemän efter öfverläggning om de åtgärder, som böra och kunna vidtagas för betryggande af det norrländska jordbrukets vidmagthållande och utveckling, beslutat att på det allvarligaste framhålla nödvändigheten af att de i hr L:s vid innevarande riksdag väckta motion föreslagna lagändringar må snarast möjligt af regering och Riksdag varda antagna; skolande detta uttalande tillställas förutom motionären äfven Norrbottens läns riksdagsmän med anhängan om deras kraftiga medverkan i motionens syfte till länets såväl som hela fosterlandets väl.»

Mot detta beslut anmälades reservation af hrr J. P. och N. O. Strandberg, P. A. Rutqvist och Fr. Hellgren.

§ 5. Att justera protokollet valdes disponenten Frans Jansson och sågverks-egaren Frans Hellgren i Boden. År och dag som ofvan.

N. O. Alm.

Justeradt:

Frans Hellgren.

Frans Jansson.¹⁾

¹⁾ Åtskilliga bönder i Neder-Kalix hafva låtit framföra sin förhoppning, att alla vederbörande måtte inse att motionen måste vinna skyndsamt bifall. »I annat fall står och kommer Norrlands befolkning i en förfärlig ekonomisk fara och undergång.»

Jemtlands län.

Med instämmande uti väsentligaste delar af utaf herr C. A. Lindhagen förebrogta motivering för hans motion i Riksdagens Andra Kammare, N:o 142, år 1901, vilja vi, här samlade Jemtlands läns landtmätare, härmed uttala våra sympatier för syftet af deri väckta förslag uti punkterna 1, 3 och 4. Östersund den 16 april 1901.

L. J. Filipsson.

Leo Ruuth.

Lars Tirén.

Hermes Ruuth.

O. Nordenson.

P. Jonsson.

Frey Torbjörnsson.

Kristian Aspgren.

● Protokoll, fördt vid möte med jordegare inom Henesjö socken den 27 april 1901.

§ 1. Genom kungörelse hade därför intresserade blifvit kallade till sammanträde i sockenstugan för att afgifva yttrande med anledning af herr C. A. Lindhagens motion — — — — —

Sedan undertecknad redogjort för hufvudinnehållet af motionen och en stunds diskussion öfver frågan egt rum, förenade sig de närvarande om följande

Resolution.

Inseende det förderliga för Norrland och fosterlandet i dess helhet i den sjelfegande bondeklassens förminskning och med kännedom om jordbruksnäringens behof af betydlig utegovidd för nödiga skogsbehof, beten och stötter, instämmer mötet till alla delar i herr L:s motion och hoppas, att Riksdagen utan uppskof bifaller densamma.

§ 2. Till justeringsmän af mötets protokoll valdes komministern A. E. Lindahl och hemmansegaren Sven Hellman. Dag som ofvan.

Er. G. Ericson.

Justeradt:

A. E. Lindahl.

Sv. Hellman.

Protokoll, fördt vid allmänt möte i Lockne folkskola, angående härordningsförslaget samt Lindhagens motion om bolagens jordförvärf, söndagen den 14 april 1901.

§ 1. Mötet öppnades af komminister I. P. Hörnfeldt — — — —
Sedan P. G. Edler i Ånge utsetts till ordförande och Sundvis Eriksson i Rise till sekreterare, började öfverläggningen:

§ 2. Företogs till behandling den af Lindhagen väckta motionen om bolagens jordförvärf.

Mötet instämde i motionens syfte och antog enhälligt följande uttalande i frågan:

Med klar insigt om nödvändigheten af att de lagstiftande myndigheterna snarast möjligt ingripa för stäffandet af trävarubolagens jordförvärf vill mötet i avslutning till L:s beaktansvärda motion uttala en liflig önskan, att innevarande års Riksdag måtte på bästa sätt lösa denna för jordbruksnäringens bestånd och framtida utveckling inom Norrland så ytterst viktiga fråga. Som ofvan.

P. G. Edler.

Ordförande.

Sundvis Eriksson.

Sekreterare.

Medlemmar af Näs kommun i Jemtland, samlade till möte i Näs sockenstuga den 8 april 1901 för att med anledning af C. A. Lindhagens till innevarande års Riksdag aflemnade motion angående jordbruksrörelsens vidmagthållande inom de norrländska länen öfverlägga om och i hvad mån en dylik lag skulle kunna anses behöflig, enades efter en stunds diskussion om följande

Uttalande.

Mötet, som på det högsta beklagar, att ej regering och Riksdag redan förut fattat beslut om vidtagande af åtgärder för den norrländska jordbruksnäringens vidmagthållande, enär under en längre följd af år allt sedan afvittringens avslutande inom provinsen Jemtland aktiebolagen i allt vidsträcktare mån inköpt ej allenast större delen af all växande skog, utan äfven, sedan lagen om tjugoårig rätt till skogs-köp tillkom, köpt en massa med hemman för att såmedelst komma i besittning af alla hemmanets skog, hvarefter hemmanen sedan utarrenderats till mer eller mindre viljelösa arrendatorer, hvilka helt uppenbarligen ej hafva något som helst intresse för den jord de såmedelst för i vanliga fall kort tid bruka, hvilket har och fortfarande måste hafva en menlig inverkan på sådana hemmans jordbrukskultur, som i de flesta fall måste blifva så godt som ingen.

Men om nu också aktiebolagen och andra föreningar för ekonomisk verksamhet, såsom förhållandet mångenstädes är, nöja sig med att endast förvärfva sig

utskogen eller med andra ord utegaskiftena till hemmanen, så har visserligen den säljande hemmansegaren derigenom tillfälligtvis gjort sig »en god affär», enär han då betingat sig en extra penningssumma och kunde säga sig hafva hemmanet kvar, men erfarenheten har gifvit vid handen, att sådana hemman, sedan de afhändts skogsmarken, saknat den naturliga hjälp för jordbrukets bedrivande, som tillkommit det samma före skogens afhärande. Detta har i regel varit fallet, sedan ett dylikt hemman kommit i en annans ego, hvilken i saknad af nödigt rörelsekapital för jordbrukets bedrivande dukat under ej allenast därför, att han saknade skog till afsalu, utan äfven med all säkerhet därför, att hemmanet beröfvats det varaktiga stöd af tillräckligt husbehovsvirke, som är absolut nödvändigt för en hemmansegares goda existens. Här i Jemtland, hvarest afvittringen för länge sedan är afslutad, kan antagligen ej numera blifva tal om bildandet af härads- eller sockenallmänningar, men på trakter, der nämnda afvittring ännu ej afslutats, skulle för visso bildandet af s. k. skogsallmänningar vara af allra största nytta för de orter, som deraf blefve delaktiga.

Ty om samma förhållande hädanefter får existera, nemligen att bolagen i allt vidsträcktare mån lägga under sig det ena hemmanet efter det andra, så skall för visso inom en ej allt för långt aflägsen framtid den sjelfegande bondeklassen försvinna och ersättas af arrendatorer och brukare, hvilka på ett betänkligt sätt komma att inträngas under bolagens godtycke — och hvilken skadlig inverkan detta kommer att hafva för såväl det politiska som kommunala lifvet, ligger ju i öppen dag.

Om därför jordbruket i Norrland skall kunna vidmagthållas eller med andra ord upphjelpas, så bör enl. mötets åsigt lämpliga medel ifrån statsmagternas sida snarligen tillgripas, och vill mötet i sammanhang dermed uttala sina lifligaste sympatier för herr L:s i nämnda syfte till innevarande års Riksdag aflemnade motion.

Förestående resolution godkändes enhälligt af de närvarande, uppgående till ett sextiotal, och utsågos undertecknade att jemte ordföranden underskrifva densamma. Som ofvan.

N. M. Nordén.

Mötets ordförande.

Eric Esbj:son Gardin.

f. d. Nämndeman.

N. Edström.

Kyrkoherde.

Protokoll, hållet vid sammanträde med Lits socknemän
i deras sockenstuga den 8 april 1901.

Dertill anmodad af riksdagsman herr J. Nordin, hade undertecknad samman kallat socknemännen, för att de skulle få uttala sina åsikter öfver af herr C. A. Lindhagen under innevarande riksdag väckt motion — — — — — Under den lifliga diskussionen, som i anledning deraf uppstod, framhölls, att det redan vore för långt gått med trävarubolagens jordförvärf, men för att rädda hvad som ännu återstår, staten måste skyndsamt ingripa, enär det vore en hel national-

förmögenhet, som stode på spel, på grund af att inom en stor del socknar i Jemtland jordbruket komme att gå under och som vederlag derfor man endast får en demoraliserad befolkning, hvadan sammanträdet, som var talrikt besökt, lifligt instämde i nyssnämnde motion.

Sedan åt handlanden Er. Eriksson i Sörehammarn och hemmansegaren P. O. Persson i Söre uppdragits att justera protokollet, upplöstes sammanträdet. Är och dag som ofvan.

Karl Karlsson.

Justeradt:

E. Eriksson.

P. O. Persson.

Utdrag ur protokoll vid kommunalstämman i Kyrås den 8 april 1901.

§ 1. Efter förut skedd pålysning hade socknemännen sammanträdt till kommunalstämma för öfverläggning i anledning af herr C. A. Lindhagens vid innevarande års riksdag väckta motion — — — — —

Och beslöt stämman enhälligt, sedan motionärens lagförslag blifvit genomgången och diskuteradt, afgifva följande uttalande — — — — —:

Med klar insigt om nödvändigheten af att de lagstiftande myndigheterna snarast möjligt ingripa för stäfnad af trävarubolagens jordförvärf vill kommunalstämman, i anledning till herr L:s beaktansvärda motion, uttala en liflig önskan, att innevarande års Riksdag måtte för sin del på bästa sätt lösa denna för jordbruksnäringsens bestånd inom Norrland ytterst viktiga fråga. Som ofvan.

J. Jonsson.

Justeradt:

Göran Eriksson.

Erik Eriksson.

Protokoll, hållet vid sammanträde inför undertecknad i Häggenås sockenstuga den 14 april 1901.

§ 1. Häggenås socknemän voro sammankallade för att uttala sin åsigt öfver herr Lindhagens motion. — — — — —

Sammanträdet uttalade såsom sin åsigt, att allt jordförvärf, vare sig af trävarubolag eller af enskilda, som icke bruka de inköpta hemmanens jord såsom hufvudnäring, är till stor skada för jordbruksnäringens utveckling och bestånd; därför uttalades ett allmänt gillande af motionens syfte i detta afseende, med förutsättning att norra Jemtlands socknar måtte få bli tillgodosedda af en jernvägsförbindelse i ej så aflägsen framtid, som torde vara ett utaf det väsentliga, som kunde upphjelpa ortens befolkning till att kunna existera såsom jordbrukare å sina hemman. Ar och dag som ofvan.

Joh. Eriksson.

Kommunalstämmans ordförande.

Justeradt:

N. Olander. Nils Olofsson.

Utdrag ur protokoll, fördt vid extra kommunalstämma i Hammerdals sockenstuga den 8 april 1901.

§ 2. På grund af skrifvelse från ortens riksdagsman hade till dagens stämma blifvit pålyst, huruvida socknemännen ville uttala sin åsigt om en af herr C. A. Lindhagen vid årets riksdag väckt motion angående begränsning i vissa fall för bolag och föreningar att förvärfva fast egendom.

Sedan motionen af ordf. blifvit uppläst, och de närvarande lemnats tillfälle derom yttra sig, så beslöts enhälligt, att, utan att de närvarande kunde ingå i pröfning af motionens ordalydelse, likväl på det lifligaste ville tillstyrka en lag i motionens syfte, och uttalades, att en sådan lag ju förr dess hellre borde antagas, innan bolagens välde alldeles tagit öfverhanden.

Vidare beslöts, att ett sammandrag ur innevarande års mantalslängd, upptagande det skattetal, som af bolag eges inom kommunen, äfvensom det skattetal, som eges af enskilda, skulle bifogas detta protokoll, fast ej deraf framgår, hvilket omfång bolagens egendomar omfatta, då sådana hemman, som hafva allra största areal motsvarande skattetalet företrädesvis köpas, och dessutom bolagen förvärfvat en mängd s. k. odelstorp, som ej varit lagligt utbrutna från stamhemmanen och således ej mantalsatta, samt dessutom flere skogsskiften, som förvärfvats, innan nuvarande bestämmelser för lagfarts erhållande tillkom, i hvilka fall hemmansåbon innehar inegorna och ett mindre skogsskifte, men — hela skattetalet, och bolagen således äro i besittning af den hufvudsakligaste delen af skogen. — — —

§ 3. Att justera och å stämmans vägnar underskrifva detta protokoll utsågs smeden Olof Winberg och kommunalnämndsordföranden Erik Larsson i Mo. Som ofvan.

Lars Andreasson.

Justeradt:

O. Winberg. Erik Larsson.

Protokoll, fördt vid extra kommunalstämma i skolsalen i Gåxsjö, hållen på begäran af flere af socknemännen, för beredande af tillfälle att få uttala sig rörande herr C. A. Lindhagens motion om inskränkning af bolagens jordförvärf inom Norrland, den 21 april 1901.

§ 1. Sedan ordet lemnats fritt för öfverläggning, yttrade sig flera vid stämman närvarande, af hvilkas yttranden framgick, att om på lagstiftningens väg en gräns för trävarubolagens jordförvärf inom Norrland och Dalarne icke kunde sättas, skulle inom en snar framtid den sjelfegande hemmansegareklassen blifva ett minne blott; och att denna befolkning, såsom arrendatorer på sina försälda hemman, komme att gå en sorglig framtid till mötes, då de, genom de förbindelser kontrakten innefatta, förvandlas till trålar under bolagens välde, från att hafva varit oberoende jordegare.

Stämman ansåg likväl icke erforderligt att här påpeka alla de sorgliga förhållanden, som voro en oafvislig följd af bolagens jordförvärf, helst som uti pressen behjertade män framhållit kraftiga motiv för en lagstiftning, som afser att skydda den norrländske jordbrukaren för denna fara, utan ville stämman ansluta sig till det i herr L:s motion angifna syftet, samt att till dessa uttalanden bifoga ett exemplar allmänna föreskrifter, affattadt af ett bolag, som här på orten genom köp lagt under sig en icke obetydlig del af kommunernas hemman, af hvilket nogsamnt belyses förutnämnda förhållande mellan bolag och deras arrendatorer. — — — —
Dag som ofvan.

Frans Wikberg.

Ordförande.

Justeradt:

And. Hansson. P. Eriksson d. y.

Utdrag af protokollet, hållet i allmän extra kommunalstämma med Ströms socknemän i dess sockenstuga den 8 april 1901.

S. D. Efter föregången pålysning sammanträdde stämman; efter öppnande föredrogs och handlades följande därför utsatta ärender.

§ 2. Föredrogs en af herr C. A. Lindhagen i Stockholm till Riksdagen ingifven motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne. Efter dess föredragning uppstod en stunds diskussion, hvarvid ett par talare ville framhålla motionens ogillande, men andra eller de flesta uttryckte sitt fullkomliga gillande af densamma.

Sedan öfverläggningen var slutad, förklarade sig stämman enhälligt instämma i motionens syfte.

Vidare förekom icke, utan doktor Eriksson och faktor Svedberg utsågos att justera detta protokoll. Som ofvan.

A. S. Rosenberg.

Justeradt:

J. Eriksson. P. Svedberg.

Protokoll vid sammanträdet med Alanäs sockens ledamöter inför undertecknad, kommunalstämmans ordförande i sockenstugan i Alanäset den 14 april 1901.

Sockenmännen hade sammankallats för att yttra sig öfver herr C. A. Lindhagens motion om — — — —, hvarpå, efter uppläsandet af motionen och dess betänkande, socknemännen enhälligt yttrade sitt godkännande af densamma och uttalade ett tack till motionären och de riksdagsmän, som undertecknat motionen, samt sin önskan, att motionen måtte antagas som lag, och skulle ett utdrag af Alanäs sockens mantalslängd å socknens hela skattetal och alla byar för år 1881 och år 1901 här intagas för att påvisa nödvändigheten af att rädda hvad som räddas kan.

			1881.	1901.
Alanäset	by: enskilda	ega	$\frac{2}{3}$ mantal	$\frac{5}{13}$ mantal
	trävarubolagen		—	$\frac{3}{12}$
Gabbbögen	enskilda		$\frac{1}{4}$	$\frac{3}{16}$
	trävarubolagen		—	$\frac{1}{16}$
Hafsnäset	enskilda		$1 \frac{2}{3}$	$\frac{21}{24}$
	trävarubolagen		—	$\frac{11}{24}$
Harsjön	enskilda		$\frac{2}{3}$	—
	trävarubolagen		—	$\frac{2}{3}$
Jerfsand	enskilda		$\frac{5}{12}$	$\frac{4}{12}$
	trävarubolagen		—	$\frac{1}{12}$
Lidsjöberg	enskilda		$\frac{15}{32}$	$\frac{19}{128}$
	trävarubolagen		$\frac{1}{32}$	$\frac{45}{128}$
Lillviken	enskilda		$\frac{2}{3}$	$\frac{3}{24}$
	trävarubolagen		—	$\frac{13}{24}$
Ringvattnet	enskilda		$\frac{5}{6}$	$\frac{14}{64}$
	trävarubolagen		—	$\frac{31}{64}$
Siljåsen	enskilda		$\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$
	trävarubolagen		—	$\frac{3}{4}$
Storholmen	enskilda		$\frac{1}{4}$	—
	trävarubolagen		—	$\frac{1}{4}$
Svanliden	enskilda		$\frac{1}{8}$	$\frac{9}{128}$
	trävarubolagen		—	$\frac{7}{128}$

Dessutom egas af trävarubolagen många från enskildes hemman afsöndrade skogsskiften till hundratals tunnlands areal såsom lägenhet och annan fastighet. Afverkningsrätten till skogen å alla enskildes hemman är af trävarubolagen under slutet af 1870 och i början af 1880-talet förvärfvad på 50 år.

Då intet vidare anfördes, utsågos hemmansegarne Eric Jönsson och Jöns Mickelsson att justera protokollet. Dag som ofvan.

Per Mickelsson.

Justeradt:

E. Jönsson. Jöns Mickelsson.

Utdrag af protokoll, hållet vid kommunalstämma i Aspås
den 5 april 1901.

§ 1. Föredrogs af riksdagsmannen Carl Lindhagen i Andra Kammaren väckt motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

Under öfverläggningen härom yttrades, att orsakerna till nödvändigheten af åtgärder i motionens syftemål här på orten voro så väl kända, att någon särskild motivering därför ej behöfver ifrågakomma, utan beslöt stämman enhälligt att tillstyrka motionen; dock med instämmande uti den af A. D. Wiklunds och Joh. Nilssons m. fl., i särskildt tillägg, uttalade åsigt angående egostyckningslagen. Som ofvan.

Per Persson.

Ordförande.

Justeradt:

Ante Persson. Lars Larsson.

Utdrag af protokoll, fördt vid kommunalstämma med
Ås församling i dess sockenstuga den 7 april 1901.

§ 1. På grund af skrifvelse från riksdagsmannen herr J. Nordin hade församlingens medlemmar genom förut skedd kungörelse kallats till kommunalstämma denna dag för att afgifva yttrande öfver en af herr C. A. Lindhagen vid innevarande års riksdag väckt motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

Sedan motionen i fråga föredragits, anfördes, att det numera vore allmänt känt och erkänt, att såväl trävarubolagens som enskilda trävarupatroners fastig-

hetsförvärf vore en nationalolycka, i ty att den bofasta och sjelfegande jordbruksbefolkningen derigenom blefve mer och mer undanträngd ej allenast i skogsbygderna, utan äfven i de tätare befolkade och sedan urminnes tid häflade bygderna och att den kultiverade jorden, som komme i bolagens händer, i flesta fall blefve vanhäfddad samt att närboende grannar blefve utsatta för många förut ej anade, men rätt svåra olägenheter, förorsakade just genom bolagshemmanens vanvård och egarnes oginhet, hvilket allt förtog den fasta befolkningens trefnad, ekonomi och välfärd.

Bland flera belysande exempel, som härpå anfördes, såsom att bolagen eller träpatronerna begära laga skifte allenast i afsigt att lättare komma åt att köpa flera hemman inom skifteslaget m. fl. m. fl., anhölls särskildt att få ett af dessa till protokollet antecknad, nemligen: Att Vifstavarfs bolag för åtskilliga år sedan köpte ett hemman i byn Backen af denna församling och att den arrendator bolaget antog trots flerfaldiga försök icke lyckades få något skriftligt kontrakt, utan endast ett muntligt aftal om arrendevilkoren, hvarigenom denne gifvetvis ej befitade sig om jordbrukets vidmagthållande och än mindre — hvar till han icke heller vore skyldig — om reparation af åbyggnaderna, som vid bolagets tillträde till hemmanet voro brandförsäkrade, men vid verkställd brandsyn år 1896, på grund af till ytterlighet bristfälliga tak, murar och eldstäder, blifvit från vidare försäkring uteslutna och sedermera ej försäkrade, hvarför stor eldfara derifrån föreläge för hela den tätt bebyggda byn, i all synnerhet på våren och högsommaren, då stark torka vore rådande; att framställning om reparation af tak och murar först gjordes hos bolagets inspektör och jägmästare, hvilka, efter å ort och ställe tagen kännedom om bristerna, lofvat afhjelpa dessa; att, då det oaktadt ingenting gjordes åt saken, byamännen sedermera nödgades skriftligen vända sig till bolagets disponent med förnyad anhållan om erforderliga reparationer å tak och eldstäder, eller, derest detta icke kunde bifallas, att åbyggnaderna i fråga finge stå obebodda, så att eldning derstädes ej förekomme; men att byamännen icke ens bevärdigats med svar å denna sin skrifvelse; att någon reparation hitintills icke heller verkstälts; att arrendatorn med familj fortfarande bodde qvar och att det således torde ligga nära till hands antaga, att byns invånare, till följd af den ständigt öfverhängande faran, förr eller senare skulle nödgas sälja sina hemman till bolaget för underpris, ty det förhölle sig alltid så, att då ett bolag kommit åt ett hemman i en by, så hade det nog resurser på ett eller annat sätt att åtkomma äfven byns öfriga hemman, som ansågos ega värde för trävarurörelsen. — — — — —

På grund af hvad sålunda förekommit samt de i motionen lemnade utredningar och motiveringar beslöts efter slutad öfverläggning, i enlighet med samtliga talares yrkanden, *enhälligt* att på det lifligaste instämna i motionens syfte.

§ 2. Att justera protokollet utsågos hemmansegarne Jonas Magnusson och Jöns Ohlsson i Backen. År och dag som ofvan.

Olof Persson,
ordf.

Justeradt, betyga: Jonas Magnusson, Jöns Ohlsson.

Protokoll, fördt vid offentligt möte med Bergs socknemän i sockenstugan den 14 april 1901, i och för afgifvande af yttrande öfver herr C. A. Lindhagens motion i Andra Kam-maren, angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne.

§ 1. Mötet, som tillkommit på grund af skrifvelse från riksdagsmannen P. Norberg till landstingsmannen Anders Jönsson i Skucku, hvilken skrifvelse upplästes, öppnades af den sistnämnde, som jemväl utsågs till mötets ordförande. Till sekreterare valdes undertecknad Göran Jönsson.

§ 2. Först föredrogs motionens motivering från och med »frågan om skyldighet för sågverksbolag att häfda sina hemman» till motiveringens slut samt derpå följande lagförslag. Under den diskussion, som följde härpå, framhölls först och främst i ett skriftligt anförande det beaktansvärda i motionens syfte hvad särskildt beträffade den af kronan skänkta jordens bevarande åt en sjelfegande jordbrukareklass, skogarnes betydelse såsom stöd för beståndet och utvecklingen af ett rationellt jordbruk, vådan af den sjelfegande jordbrukarebefolkningens undanträngande såsom en oundviklig följd af trävarubolagens fortgående jordförvärf m. m., hvarpå under diskussionens gång ytterligare påpekades, hurusom det redan nu vore ett gammalt klagomål, att, der den sjelfegande bondeklassen efterträdts af bolagsvälde och jordbruket öfvertagits af arrendatorer, allt intresse för hvarje slag af samhällsutveckling syntes förslappadt, för att icke säga alldeles utdödt, att enhetsandan hos befolkningen i byar och samhällen, der fastigheterna undan för undan öfvergått i bolagens våld, samtidigt mer och mer försvunnit och efterföljts af en för all god och nyttig samhällsutveckling hämmande oenighet mellan grannarne, att den obegränsade rätten för trävarubolagen att tillvälla sig skogbärande fastigheter och deraf följande lätthet till afhändning visat sig medföra det missförhållandet, att en stor del af det uppväxande släktet förlorat lusten att öfvertaga fädernas hemman, att det vore att beklaga, att åtgärder i samma syfte som ifrågavarande motions ej med framgång vidtagits för länge sedan, att det vore högst önskvärdt, om sådana lagstiftningsåtgärder kunde åstadkommas, hvarigenom den redan åt sågverksbolagen upplåtna jordens återbördande åt en sjelfegande jordbrukareklass möjliggjordes, att bibehållandet af det rådande systemet kunde vara vädligt äfven i mellanfolkligt-politiskt hänseende, i det bolagens oinskränkta jordförväfvsrättighet hölle vägen öppen äfven för utländingar att få ingå såsom intressenter i bolagen. Beträffande nya lagen om egostyckning hade densammas tillämpning åtminstone ej här på orten visat sig medföra några menliga följder; tvärtom. S. k. skogsallmänningar förordades såsom ett verksamt medel till stärfjande af skogssköfving. Mötet uttalade ett enhälligt anslutande till motionens hufvudsyfte: jordbrukets bevarande åt en sjelfegande jordbrukareklass, och skulle den förda diskussionen i öfrigt få gälla som ett uttryck för mötesdeltagarnes ståndpunkt i denna fråga.

§ 3. Att justera protokollet valdes P. More och kommunalst. ordf. Hans Hansson i Skucku. Som ofvan.

Göran Jönsson. And. Jönsson.

Justeradt: P. J. More. Hans Hansson.

Protokoll, hållet vid allmänt sammanträde med Svegs socknemän i sockenstugan den 7 april 1901.

Riksdagsmannen P. Norberg hade anhållit, att ett allmänt möte måtte hållas, der Svegs socknemän kunde blifva i tillfälle tillkännagifva sina önsksningar rörande revisionssekreteraren C. A. Lindhagens till Riksdagen aflåtna motion — — — och hade med anledning häraf undertecknad, ordförande i socknens kommunalstämma, genom kungörelse, som blifvit i kyrkan vid två särskilda tillfällen uppläst, uppmanat socknemännen att i dag efter gudstjenstens slut samlas härstädes för att rörande motionen i fråga afgifva utlåtande.

Sedan sammanträdet öppnats och de närvarande till ordförande utsett undertecknad, vidtog diskussionen, dervid yttrandena, under påpekande af den fara för jordbruksnäringen, som det nu rådande bolagsförvärfvet medförde, allmänt afgåfvos i motionens syfte; och enades mötet slutligen enhälligt och utan någon menings-skiljaktighet att såsom uttryck för sin åsigt i saken antaga följande resolution:

»Mötet uttrycker sitt förtroende till motionen och uttalar sin förhoppning, att den snarast möjligt måtte af Riksdagen antagas.»

— — — Som ofvan.

Olof Bromée.

Utdrag af protokoll, fördt vid extra kommunalstämma med Tännäs kommuns röstberättigade medlemmar i Funäsdalens skolhus den 8 april 1901.

§ 1. På derom gifven anledning hade socknemännen blifvit kallade att denna dag sammanträda härstädes för att afgifva yttrande öfver den af ledamoten i Riksdagens Andra Kammare C. A. Lindhagen till innevarande års Riksdag ingifna motion — — —; och sedan hufvuddragen af motionen blifvit delgifven socknemännen, hvilka voro ganska mangrant samlade och af hvilka största delen förut genom tidningspressen kände motionens innehåll, förklarade stämman enhälligt såsom sin åsigt, att motionens syftemål voro högst beaktansvärda, och ville stämman för sin del på det lifligaste tillstyrka bifall till samtliga de i motionen gjorda ändrings- och lagförslag, synnerligast som socknemännen af egen erfarenhet nogsamman hade sig bekant vådorna af trävarubolagens jordförvärf för vår modernäring jordbruket.

§ 2. Till att justera dagens protokoll utsågos handlanden O. Hedvall och kommunalnämndsordföranden Jon Loo, båda i Funäsdalen. Som ofvan.

M. Långström,
Stämmanns ordf.

Justeras: *O. Hedvall. Jon Loo.*

Protokoll fördt vid sammanträde med Hede socknemän för öfverläggning rörande af herr C. A. Lindhagen i Riksdagens Andra Kammare väckt motion, angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne, hållet i sockenstugan i Hede den 14 april 1901.

Efter det ett större antal sockenbor tillstädeskommit, öppnades mötet af apotekaren Ossian Hult, som utsågs till dess ordförande, hvarefter undertecknad Hedemark valdes att föra protokollet.

Efter en stunds diskussion antogs enhälligt följande resolution:

»Inseende det förderliga för Norrland och fosterlandet i sin helhet i den sjelfegande bondeklassens förminskning och med vetskap om jordbruksnäringens behof särskildt i Härjeådalens af betydlig utegomark för skogstillgång, bete och slätter, instämmer mötet till alla delar i herr Lindhagens motion samt hoppas, att densamma utan uppskof af Riksdagen bifalles.» — — — Som ofvan.

Ossian Hult.

Per Hedemark.

Justeras: *O. Hedström. L. F. Molin.*

Vesternorrlands län.

Till — — — —

Med anledning af Eder motion i Andra Kammaren, angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen i Norrland och Dalarne, få undertecknade landtmätare i Vesternorrlands län, efter tagen kännedom om motionens innebörd, härmed uttala våra sympatier för motionens fosterländska syfte och tillönska den framgång i Riksdagen. Hernösand i april 1901.

Gustaf Barkman.

Förste landtmätare.

H. A. Wallgren. A. O. Gislén. N. Th. Schönström. L. Thelning.

Kommissionslandtmätare.

O. F. Stenvall. F. Winter. J. Hj. Schönström. O. A. Nordell.

Kommissionslandtmätare.

G. R. Westin.

Vice kommissionslandtmätare, kapten,

genom G. Barkman, enligt lemnadt uppdrag.

Protokoll, fördt vid allmänt möte med hemmansegare och andra intresserade från Sidensjö och Nätra socknar, hvilka, med anledning af revisionssekreteraren Carl A. Lindhagens vid innevarande års riksdag väckta motion om inskränkning i bolags m. fl. rätt att förvärfa jordbruksfastighet, genom kungörelse inbjudits att mangrant samlas för att diskutera ifrågavarande motion, i Blåvik den 31 mars 1901.

S. D. Sedan de närvarande helsats välkomna af hemmansegaren J. Sundström Hagaris och anledningen till mötet dervid lemnats, valdes till ordförande för detsamma hemmansegaren Nils Kallen i Sehl och till sekreterare hemmansegaren P. Olsson i Blåvik.

§ 1. Redogjorde ordföranden för syftet och betydelsen af ofvannämnda motion, hvarpå framställes frågan, huruvida de närvarande ville afgifva något uttalande deröfver. Sedan flere talare haft ordet och samtliga betonat, att en lagstiftning i af herr L. föreslaget syfte vore af största betydelse, att ej säga en *lifsfråga* för den sjelfegande bondeklassens bestånd i Norrland, beslöts att som resolution i frågan ingå till motionären med en så lydande skrifvelse:

»Till — — — — —.

Vi ega ännu våra kära hemman, som vi ärft och förvärfvat af våra förfäder, och vi ämnar behålla dem så länge vi kunna, men vi se med bekymmer och ängslan, huru det ena hemmanet efter det andra faller i bolagens ego rundt omkring oss till följd af de af bolagen skapade och med full afsigt vidmagthållna förhållanden, på grund af hvilka hemmansegarne eller deras arfvingar förr eller senare blifva tvungna att öfverlåta hemmanen åt bolagen.

I samband härmed kunna vi ej underlåta att beteckna — — — — —

framförda påstående »att hemmansegareklassen långt ifrån att minskas ökats med flere tusen på de senaste tio åren» — som ett slag i ansigtet på sanningen. Med statistik kan man bevisa hvad man vill. Men när årligen öfverallt i Norrland det ena hemmanet efter det andra öfvergår i bolagens händer och dessa nästan aldrig sälja några sådana, huru är det möjligt, att den sjelfegande bondeklassen kan ökas? Möjligen torpareklassen.

Af gammalt har — till en del på grund af den fordom blomstrande, nu ödelagda linodlingsindustrien — i våra bygder ett visst välstånd herskat, till följd af hvilket vi ännu kunnat bevara vår sjelfständighet, men vi se dock, huru äfven i våra socknar bolagen allt mer och mer börja vinna insteg.

Att det ej är någon ljuf lott att blifva landtbonde (bolagsbonde), det äro vi ofta i tillfälle att se i våra skogsrika grannsocknar, som till stor del egas af bolag. Förstörda hemman, nöd och fattigdom bland befolkningen blir vanliga följden, då hemman råka i bolagens ego, ty å de flesta landtbondhemman göres ingenting för att underhålla byggnaderna eller häfda jorden, hvilket gör, att landtbönderna blifva i ständig gäld till bolagen och tvungna att arbeta för deras räkning. Då jordbruket dervid försummas, så att hemmanet ej kan producera något, utan allt måste köpas till höga pris, så äro de dagspenningar etc., som betalas och till utseendet tyckas höga, i sjelfva verket svältlöner, så att jordbrukarne blifva allt mer och mer fastslafvade vid bolaget. Nedruttna, fallfärdiga hus, skriande fattigdom, vanhäftrade, ofta för flottningens skull vattendränkta åkrar får man öfverallt se på bolagshemman.

Sådant är det framtidsöde, som väntar oss och våra efterkommande, om ej staten träder emellan.

Vi få därför — — — framburit den i Riksdagen, och vi hoppas denna skall behjerta Eder motion, som innehåller det väsentligaste af hvad som i första hand bör göras för att ropa halt åt bolagens ohejdade jordförvärf och rädda den sjelfegande och någorlunda burgna bondeklassen i Norrland från absolut undergång¹⁾ — — — — —.

§ 3. Att jemte ordföranden och sekreteraren justera detta protokoll valdes kommunalordföranden Z. Åslund, Sidensjö, och hemmansegaren O. Olsson, Vestanå, Nätra. Dag som ofvan.

Nils Kallin.

Ordförande.

P. Olsson.

Sekreterare.

Justeradt: *O. Olsson, Z. Åslund.*

Till — — — — —.

Så länge vi kunna, ämna vi behålla våra kära hemman, i flesta fall ett arf af våra föräldrar, men vi se med bekymmer och ångslan, hur det ena hemmanet efter det andra faller i bolagens våld rundt omkring oss, till följd af den af bolagen numera antagna princip att hufvudsakligen söka förvärfva hemman, deremot, om en sjelfegande för sin utkomst afverkar timmer till försäljning, ha bolagen i de flesta fall obilliga fordringar på partiets godhet, dels ock låga pris; på grund deraf bli hemmansegarne eller deras arfvingar förr eller senare tvungna att öfverlåta hemmanen till bolagen.

Ehuru socknen alltid räknats bland de fattigaste, har till en del ett visst välstånd och sjelfständighet varit rådande, och då skogen började få något värde här, syntes hopp om ytterligare förkofran och välstånd, men nu äro de största skogshemmanen, cirka hälften af socknens hela areal, hufvudsakligen i ett bolags ego. På grund af bolagens härigenom vunna magt omöjliggöres konkurrensen, och de äro således nära nog sjelfbestämmande, ett förhållande, som kanske mer än i de flesta andra kommuner här är rådande och som påskyndar den sjelfegande bondens undergång.

Att vara landtbonde är ingalunda afundsvärdt; med endast få undantag står landtbonden i gäld till bolaget, och dessutom är han genom arrendekontraktets bestämmelser så underordnad, att han i allt måste rätta sig efter och ständigt arbeta för bolaget. Jordbruket försämras och försummas på många ställen. De flesta nybyggen komma i bolagens ego, medan det var af krononatur. En yttlig odling verkställes för skattelösen, men på de flesta ställen är nu denna odling skogbeväxt. Ja, exempel finnes på, der allt jordbruk å hemmanet är ödelagdt; vanhäfdade, ofta för flottningens skull vattendränkta åkrar får man nästan öfverallt se på bolagens

¹⁾ I två särskilda, motionären tillhandakomna skrivelser hafva ytterligare 98 hemmansegare i Sidensjö socken till alla delar instämt i förestående resolution.

hemman. På grund deraf blir hemmanens afkastning ringa, i flesta fall ingen, hvadan allt måste köpas, så om än dagpenningen ibland synes hög, förslår den ej, fattigdomen tilltager och arbetaren blir mer och mer fastslafvad vid bolagen. Cirka $\frac{1}{3}$ -del af kommunens hemman innehafves här af landtbönder. Och sådant är det framtidsöde, som väntar oss och våra efterkommande, om ej staten träder emellan.

Vi vilja ej förneka vare sig jordbrukets utveckling ikring industricentra, ej heller att mycket af och i Norrlands skogsbygder är för odling otjenligt. Men det är ett för stort steg ifrån kustsocknarnas jordbruksbefolkning och den egentliga skogsbygden, sannolikt öfver hälften af Norrlands jordbruksbefolkning förbigås, från hvars egendomar de mesta trävarorna hitintills hemtats, hvarigenom såväl industrien som kring densamma liggande jordbruk haft sin största källa till framgång. Dessa trakters skogsprodukter ha dels genom hemmans förvärf och dels afverkningsrätt på längre tider, i flesta fall mot en obetydlig köpeskilling, bekommits och utdrifvits af bolagen. Har jordbruket äfven på dessa trakter utvecklats sig? Nej, tvärtom hämmats. — — — — — Skorped den 8 april 1901.

(33 underskrifter.)

Protokoll, hållet vid extra kommunalstämma med Resele kommun i dess kommunalrum den 7 april 1901.

§ 2. Med anledning af herr C. A. Lindhagens motion — — — — — hade, i öfverensstämmelse med riksdagsmannens i orten derom uttalade önskan, Resele sockens å kommunalstämma röstberättigade medlemmar blifvit kallade till sådan stämma i dag för att öfver motionen afgifva yttrande.

Sedan motionens förhistoria eller historik blifvit i hufvudsak framställd, vidtog den talrikt besökta stämman i en rätt liflig öfverläggning derom, hvarefter stämman beslöt att, i likhet med orsrepresentanten, instämma i motionens syfte; dock ville stämman på det kraftigaste påpeka: att sågverksbolagens jordförvärf inverka skadligt för samhället, om det fortgår, som hittills egt rum, i ty att inom Ångermanlands vestra domsaga, bestående af Ramsele och Resele tingslag, bolagen inom förra tingslaget ega redan cirka tre fjerdedelar af der befintlig skattlagd jord med skog och i senare cirka fem åttendedelar; att jordbruket å bolagens hemman i orten skötes genom fattiga arrendatorer, med några undantag, uselt, och detta i all synnerhet beträffande skattelösta nybyggen och fjellhemman; att bolagen helst tillskansa sig fjellhemman, som vanligen hafva låg skatt, men stora skogar; att bolagen aldrig från förvärfvade hemman afstyckat, afsöndrat eller sålt delar tjenliga för jordbruk, utan, om å förvärfvadt hemman det finnes torpare med skogsfångst, d. v. s. byggnadsvirke och vedbrand, bolagen äro mycket angelägna om att återköpa sådana torp till hemmanet; samt att gällande egostyckningslag visserligen icke ännu medfört så stor våda för samhället, men har dock ett eller annat bolag dragit nytta af densamma, hvadan det med bestämdhet motses, att denna lag, om den får ega bestånd, blir samhällsvådlig.

§ 3. Till detta protokolls justeringsmän valdes hemmansegarne P. E. Westerlund och N. A. Rosén i Rödsta. År och dag som ofvan.

A. G. Lalander,
v. ordf.

Justeradt: *P. E. Westerlund, N. A. Rosén.*

Utdrag af protokoll, fördt i extra kommunalstämma med
Ådalslidens kommun i dess sockenstuga den 7 april 1901.

§ 2. På framställning af ortens riksdagsman herr Oswald Emthén i Höfven hade församlingens medlemmar kallats till sammanträde för att — med anledning af herr C. A. Lindhagens till innevarande års Riksdag afgifna motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringar inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne — i frågan yttra sig. Mötet var ovanligt talrikt besökt. Efter föredragandet af ifrågavarande motion uttalades enhälligt den önskan, det måtte densamma vinna Riksdagens bifall. — — — — —

§ 3. Att jemte ordf. justera dagens protokoll valdes hemmansegaren E. W. Borin i Rå och kyrkovärden M. Lidmark i Vestanbäck. År och dag som ofvan.

Oskar Frisendahl.
Stämmans ordförande.

Justeradt: *E. W. Borin, M. Lidmark.*

Utdrag af protokoll vid det den 8 april 1901 å tingsstället Näsåker hållna möte, hvartill riksdagsmannen herr O. Emthén i Höfven låtit kalla domsagans invånare, dervid ett ganska stort antal, 150 å 200, från domsagans skilda orter infunnit sig.

§ 1. Att leda mötets förhandlingar valdes postföreståndaren Oskar Frisendahl i Näsåker.

§ 2. Derefter förekommo till behandling följande frågor: — — — — —
2:o) Om herr Lindhagens till innevarande års Riksdag ingifna motion — —

Äfven i denna fråga uppträdde många talare. Alla, med ett undantag, uttalade sitt gillande af motionen, då ock mötet lifligt betonade som önskan, det måtte densamma vinna nu pågående Riksdags bifall, emedan frågan fordrade en snar lös-

ning, annars blefve det kanske för sent, ty sågverksbolagens förvärf af jord framgå, under nuvarande förhållanden, med stormsteg.

§ 3. Att justera dagens protokoll valdes hemmansegaren E. W. Borin i Rå och kommunalnämndsordf. And. Sjöström i Vestanbäck. År och dag som ofvan.

Oskar Frisendahl,

mötets ordförande.

Justeradt: *A. Sjöström, E. W. Borin.*

Utdrag af protokollet, fördt vid Nätra landtmannaförenings extra sammanträde i Sehl den 14 april 1901.

§ 2. Upplästes en från revisionssekreteraren Carl Lindhagen, genom Vester-norrlands läns landtmannaföreningars förbund i afskrift hit insänd, så lydande skrivelse:

Till Vester-norrlands läns landtmannaföreningars förbund.

— — — — — hemställa, huruvida förbundet benäget ville — — — yttra sig öfver exempelvis en eller flera af följande frågor:

1) Äro ej sågverksbolagens hemmansförvärf skadliga ur jordbrukets såväl som ur allmän social synpunkt och är det ej därför angeläget, att en begränsning nu sker i dessa förvärf?

2) Hafva bolagens hemmansförvärf ej fortgått äfven efter år 1895 och hafva dessa förvärf dervid underlättats genom 1896 års egostyckningslag och den lätthet, som derigenom bereddes att skilja inegor från skogsmark?

3) Huru skötes jordbruket å bolagens hemman i orten? Verkställes af bolagen nyodlingar å de förvärfvade skogshemmanen?

4) Hafva bolagen vid hemmansköp efter 1896 års egostyckningslags tillkomst i allmänhet förvärfvat hela hemmanet eller lätit derifrån afstycka inegojorden? (jmf. punkt 2). Hafva bolagen i allmänhet utstyckat och försålt inegojorden till hemman, som de köpt före 1896? Plägar vid utstyckning af inegojord rätt till husbehovs-virke i någon form medfölja?

5) Hvilken framtid har jordbruket på dessa, såsom det synes, alla utvecklingsmöjligheter och allt stöd af skogen beröfvade inegolotter, som utstyckats från skogsmarken? Kunna dessa jordtorpare bilda stammen till hvad man kallar en jordbruksbefolkning eller blir ej deras ställning i framtiden föga bättre än landtböndernas?

6) Hvilken betydelse kan tillmätas det från bolagshåll ofta framställda påståendet, att de odlingsbara, men ouppodlade marker, som genom bolagsförvärfven och inegoutstyckningarne undandragas den jordbrukande befolkningens besittning, nog äfven skola komma under kultur, när detta någon gång »med fördel» kan ske. Pläga bolagen från sina hemman sälja ouppodlade marker, tjenliga till jordbruk?

Sedan beslut fattats, att i ofvanstående skrivelse framställda frågor skulle i den ordning, de förekommo, behandlas, enades sammanträdet efter en liflig och sakrik diskussion om följande svar:

1:o) Då, såsom nedan närmare utvecklas, jordbruket å bolagshemman i allmänhet skötes på ett högst otillfredsställande sätt, då det icke blott ligger i sakens natur, utan ock af erfarenheten bevisats, att landtbönder och arrendatorer måste, af fruktan för uppsägning och andra trakasserier, snart sagdt i allt slafviskt rätta sig efter arrendegifvares önskingar och föreskrifter, och då denna sistnämnda omständighet ovillkorligen måste menligt inverka på befolkningens såväl ekonomiska som intellektuella utveckling, så kunna vi ej annat än lifligt instämma i herr L:s vid innevarande års riksdag väckta motion om inskränkning i sågverksbolagens m. fl. rätt att förvärfva jordbruksfastigheter i Norrland och Dalarne.

2:o) Bolagens hemmansförvärf hafva, åtminstone hvad våra bygder beträffar, snarare till- än aftagit efter 1895, och är det först under de senaste åren, som hemman, i synnerhet inom Nätra socken, börjat i något större omfång öfverlätas till bolag.

3:o) Jordbruket å härvarande bolagshemman skötes ytterst dåligt. På somliga hemman försäljes grödan år efter år utan att någon gödsel tillföres, hvarigenom jorden alldeles utmattas. Andra deremot innehafvas af s. k. landtbönder, hvilka, med få undantag, hvarken ega insigt eller framför allt förmåga att egna synnerlig omtanke åt ett jordbruk, som de när som helst kunna nödgas afträda. Nyodlingar förekomma aldrig.

4:o) Hittills har endast köp af hela hemman förekommit (undantag i fråga om afverkningsrätt under vissa år), af orsak, att bönderna i allmänhet insett svårigheten, att ej säga omöjligheten, att innehafva hemman, hvarifrån all skog är afsöndrad. På alra sista tid har dock inegojorden till åtskilliga hemman af bolagen försålts, dervid endast otillräcklig husbehofsskog fått medfölja.

5:o) Norrlands i allmänhet och våra bygders i synnerhet karga natur gör det ytterst svårt att af jordbruket enbart och utan stöd af skogen förskaffa sig nödortftig bergning. Men med stöd af skogen och andra inkomstkällor har det hittills varit möjligt för den sjelfegande bonden att höja sig till ett visst välstånd och bibehålla sitt oberoende. Under sådana förhållanden kunna vi ej annat än betrakta det som den största olycka för jordbruket, då inegojorden helt afsöndras från skogen och innehafvarne till sådana jordlotter äro fullt lika så beklagansvärda som landtbönder.

I sammanhang dermed vilja vi påpeka, att, enligt vårt förmenande, 1896 års egostyckningslag varit till största skada för jordbruket som sådant, men en utomordentlig god handräckning för bolagen.

6:o) Det från bolagshåll framställda påståendet, att odlingsbara och ouppodlade marker, som finnas å bolagshemman, nog skola komma under kultur, när sådant »med fördel» kan ske, kännetecknas tillräckligt med uttrycket: »med fördel». Att egentligt jordbruk någonsin kan med fördel förenas med sågverks- och bolagsrörelse är helt enkelt omöjligt, och då bolag aldrig sälja några ouppodlade marker från sina hemman, torde påståendets betydelselöshet vara till fullo ådagalagdt.

Slutligen vilja vi såsom tillägg till ofvanstående erinra om frågans enligt vårt förmenande stora betydelse ur försvarssynpunkt.

Det torde numera få anses till fullo bevisadt, att bolagens hemmansförvärf inom Norrland under de senaste 50 åren oafbrutet och systematiskt pågått. Redan äro stora arealer af skogssocknarna i bolagens ego, och fortfarande, äfven utom de egentliga skogssocknarna, öfvergår det ena hemmanet efter det andra i bolagens händer. Det är därför högst sannolikt, att inom en ej alltför aflägsen framtid större delen af, för att ej säga hela, Norrland är bolagens egendom och dess befolkning uteslutande hvad man kallar »bolagsfolk», om ej lagstiftningen träder emellan.

Hvad skall man säga om dess söner, hvilka under sådana förhållanden icke hafva några hus och hem — i detta ords egentliga betydelse — att försvara, utan i farans stund föredraga att vända fäderneslandet ryggen i stället för att offra lif och blod för — bolagen? Tager man vidare med i räkningen, att i bolag ofta, stundom större delen, utländskt kapital är intresserad, så ligger det ju i öppen dag, att enbart denna omständighet kan komma att få den mest ödesdigra betydelse vid krigiska förvecklingar. En tillfredsställande lösning af frågan om bolagens jordförvärf anse vi därför vara lika så viktig och nödvändig som andra försvarsfrågor, och detta så mycket hellre, som lösningen icke torde kräva millioner och åter millioner, utan endast klar blick och god vilja från lagstiftningens sida. Som ofvan.

J. Sundström.

Ordförande.

P. Olsson.

Sekreterare.

Justeradt:

O. Olsson.

Jan Olofsson.

Undertecknade, hemmansegare, som å möte i Skorpeds sockenstuga i dag diskuterat de af herr C. Lindhagen till Västernorrlands läns landtmannaföreningars förbund framställda frågor, få till svar å desamma afgifva följande:

1:o Sägverksbolagens hemmansförvärf ha visat sig skadliga såväl ur jordbrukets som allmän social synpunkt, och är af stort behof, att en begränsning sker i dessa förvärf.

2:o Bolagen hafva med samma, om ej större, ifver sökt och förvärfvat hemman efter 1895; hemmanen ha köpts i sin helhet, hvadan 1896 års egostyckningslag ej tillämpats här.

3:o Jordbruket å bolagens hemman har i allmänhet försämrats, någon nyodling å desamma är ej känd; en del hemman, hvarå odling för skattelösen verkställdes, är nu till större delen beväxt med skog; en del hemman, som för 20 å 30 år sedan kom i bolagets händer, var då af den enskilde egaren upparbetad så, att en rätt god afkastning kunde fås; nu kan ett sådant hemman knappast gifva en fjerdedel.

4:o Hvarken från de hemman, bolagen förvärfvat före eller efter 1896, har egostyckning från inegor eller ouppodlad, odlingsbar mark ej förekommit.

5:o En jordbruksbefolkning utan stöd af skogen synes oss hafva och blifva i en vanskelig ställning föga bättre än landtböndernas.

6:o Ätt den ouppodlade, odlingsbara marken, som kommit i bolagens händer, äfven skall komma under kultur, kunna vi ej tillmöta någon betydelse, då äfven den odlade jorden undandrages odling för skogsväxten och skogen hellre torde förminska; när skall det då blifva tjenligt lemna sådan mark?

Enligt våra på närmare håll gjorda iakttagelser behålla bolagen nog hvad de en gång lyckats få — — —. Skorped den 8 april 1901.

(30 underskrifter.)

Protokoll, fördt vid föreningsstämma med Fröland-Häggdangers landtmannaförening den 8 april 1901.

§ 7. — — —; sedermera antogs följande resolution: Fröland-Häggdangers landtmannaförening ansluter sig till riksdagsman Carl Lindhagens motion, önskar, att regering och Riksdag böra göra allt för att inskränka aktiebolagens jordförvärf i Norrland! Säbrå, Fröland den 8 april 1901.

Joh. Saltin.

Ordförande.

Protokoll, fördt vid extra sammanträde med Säbrå-Älandsbro landtmannaförening i Själands skolhus den 8 april 1901.

§ 3. — — —. Efter en stunds öfverläggning beslöt föreningen att, i enlighet med den erfarenhet och den kännedom vi äfven hafva om högre liggande fjellbygder, afgifva följande svar på frågorna:

1) Bolagens hemmansförvärf är för vårt land skadligt och för dess sjelfegande bondeklass rent mördande och bör fortast möjligt starkt begränsas, hvilket icke kan inverka skadligt för trävaruindustrien — — —.

2) Bolagens hemmansförvärf har de senare åren tilltagit i oroväckande grad och är genom egostyckningslagen mycket underlättad, för derigenom kunna bolagen lägga under sig skogsmarkerna och som afsöndring fränskilja inegojorden, som vanligen endast är dem till tunga, der ofta den genom försäljning hemlösa bonden blir qvarsittande, ej sällsynt, om några år som ruinerad bonde.

3) Bolagens fjellhemman lemnas vanligen till en arrendator, som i hufvudsak egnar sig åt skogsdrifning och flottningsarbete, då naturligen både ladugård och jordbruk bli åsidosatta; och nyodlingar torde knappast förekomma.

4) Bolagen förvärfva vanligen hela hemman, men afsöndra och sälja gerna inegojorden, om den möjligen utan skogsmark kan säljas, men ännu hafva inne i skogsbygderna mycken husbehofsskog; lemnas vanligen ej i annan form än nödigt bränsle af affall, stängsel och möjligen några sämre träd till husunderhåll efter utsyning, men allt för knappt tilltaget.

5) Jordbruket här i Norrland med dess kalla och hårda klimat och deraf ofta förekommande frusna och felslagna skördar kommer aldrig att bära sig och underhålla en besutten jordbrukarklass, om den binäring och det understöd, de haft och måste hafva af skogen, bli den fräntagna. Deras ställning blir då visst icke bättre än landtböndernas. Dessa betala ock sällan något arrende utan tvärt om få bolagen i de flesta fall sjelfva svara för utskylderna. Deraf är klart, att bolagen söka med hjälp af egostyckningslagen befria sig från jordbruket.

6) Hvad som kan betalas för ett stycke odlingsbar oodlad mark jemte erforderligt bränsle, stängsel och härsevirke och något till husbyggnad motsvarar ej bo-

lagens skogsintressen, så nyodlingar komma knappast att tillåtas, och då all röjning och odling af kreatursbete äfven förbjudes, blir nog inom deras områden till sist jordbrukarens existens alldeles omöjlig.

och som vi äro öfvertygade, att Riksdagen i sin helhet jemte vårt lands höga styrelse i öfrigt måste erkänna, att en burgen och sjelfegande jordbrukareklass är den säkraste grund för vårt lands framtida bestånd och sunda utveckling, våga vi vördsammt anhålla, att, fast bolagen — — — motarbeta och söka, som vi sett, undanrödja och qväfva denna för vårt land och stånd så viktiga motion, den, som väckt, och de män, som understödt motionen, om den också i år faller, återkomma och icke vika förr, än de i motionen påpekade missförhållandena blifvit på ett tillfredsställande sätt lösta. Att justera dagens protokoll utsågos nämndemannen E. Eriksson och hemmansegaren P. Selander.

E. Norberg.

Justeradt:

P. Selander.

E. Eriksson.

Protokoll vid Torps sockens landtmannaförenings sammanträde i sockenstugan söndagen den 14 april 1901.

§ 1. Till att leda mötets förhandlingar utsågs landtbrukaren herr Oscar Nyberg och till protokollsförare ingenjören N. Stål. — — —

§ 3. Under den diskussion, som härefter uppkom, enades mötet att, såsom uttryck för sin mening, afgifva följande svar på de af herr Lindhagen framställda frågorna.

1) I allmänhet råkar jordbruket i förfall, då ett hemman köpes af något sågverksbolag, i synnerhet om en landbonde antages, som skall bruka jorden på arrende. Arrendet beviljas nemligen sällan på längre tid, utan i vanliga fall så, att brukaren när som helst kan uppsägas, och då finner han ej för sig fördelaktigt att göra några grundförbättringar eller skona jorden. Der hemmanet styckas och inegorna blifva bondens egendom, skötes nog jorden bättre, men någon hjälp af skogsmedel kan ej i framtiden erhållas till skatter och dylikt. Der bolagen sjelfva bruka jorden genom inspektorer eller dylika, hafva de större bolagen för sed att väl bebygga och sköta jorden, hvaremot de medelstora och smärre bolagen äfven då försumma jordbruket, låta kreatursstocken förminska och åbyggnaderna förfalla. — I socialt hänseende verka bolagsköpen derhän, att det sjelfständiga bondeståndet alltmer förminska, att fattigdom och beroende uppkommer, der förut välmåga rådde, i det att köpeskillingarne hastigt förbrukas, och att den kommunala magten öfverflyttas i bolagens händer. — Då allt detta tages i betraktande, anses det högeligen önskligt, att, om

möjligt, en gräns sättes för bolagens rätt till hemmansköp, innan hela Norrland kommit i deras ego.

2) Bolagens hemmansförvärf hafva fortgått äfven efter 1895 i ganska stor skala och synas hafva underlättats genom 1896 års egostyckningslag.

3) Med några få undantag skötes jordbruket å bolagshemmanen här i orten rent af dåligt. Några nyodlingar verkställas ej. Tvärtom tillåtas hellre aflägsna äldre odlingar att igenväxa med skog, hvarjemte brukaren af jorden ofta förmenas att begagna sig af skogsslätter, till hvilka stängselvirke ej medgifves.

4) Bolagen köpa helst hela hemmanet och afstycka sedan inegorna, när de finna köpare. (Hela egostyckningslagen synes för mången vara mera till förargelse än till verkligt gagn för den jordbrukande befolkningen, i det den leder till uppkomsten af dels löjligt små hemmansdelar, dels till dylika utan någon som helst odlingsbar jord). Redan före år 1896 sökte bolagen att genom skattläggningar å inegorna få dessa skilda från hemmanets öfriga område. — Egostyckningar hafva egt rum å hemman, förvärfvade före 1896, i den mån köpare till inegorna kunnat finnas. — Rätt till husbehofsskog erhålla köpare af inegojorden i somliga fall sålunda, att han erhåller vid egostyckningen ett eget mindre skogsskifte, hvilket dock ofta är otillräckligt, men i de flesta fall erhålles ingen som helst rätt till husbehofsvirke.

5) Jordbruket synes hvarken nu eller i en framtid kunna bära sig i våra trakter å hemman, från hvilka skogsmarken blifvit genom egostyckning fränskild, utan dessa hemmansbrukare äro mycket att beklaga. Deras ställning torde ej blifva bättre, stundom till och med sämre än landtböndernas.

6) Detta påstående från bolagshåll torde ej kunna tillmätas någon vidare betydelse, enär det ytterst sällan torde blifva fördelaktigt för bolagen att upplåta någon del af sin skogsmark till odling. Här på orten hafva bolag nekat att, vid anbud, sälja sådan mark.

§ 4. Till att justera dagens protokoll utsågos kommunalnämndsordföranden O. H. Andersson och skiftesgodmannen P. Berglund, hvarpå mötet afslutades. Fränsta den 14 april 1901

In fidem

N. E. Stål.

Justeras:

P. Berglund.

O. H. Andersson.

Protokoll, fördt vid Hässjö Söråkers landtmannaförenings sammanträde den 10 april 1901.

— — — — Frågorna diskuterades i den ordning de i skrifvelsen äro upptagna och besvarades på följande sätt:

1) Begränsning nödvändig. Bolagens jordförvärf är till stor skada för hela samhället.

2) Jordförvärf har fortgått i ännu större utsträckning sedan 1895. 1896 års egostyckningslag har mycket underlättadt sågverksbolagens jordförvärf.

3) Bolagen sköta sitt jordbruk nere vid kusten i en del fall någorlunda och i andra fall mönstergilt, men mera aflägsna hemman vanskötas till ytterlighet. Nyodlingar å bolagens skogshegman förekomma oss veterligt ingenstädes.

4) Bolagen hafva i flera fall förvärfvat hemman och afstyckat inegojorden, i de flesta fall hafva bolagen utstyckat inegojorden af hemman som de köpt före 1896. Vid utstyckningen af inegojorden följa i många fall inga skogsrättigheter och i en del fall ringa.

5) Jordbruket har ingen framtid. Jordtorparne kunna ej bilda en jordbruksbefolkning med framtid för sig, på grund af att stödet för Norrlands jordbruk — skogen — är borta; den befolkningens framtid är mycket sämre än landtböndernas.

6) Kan ej tillmätas något värde på grund af att bolagen aldrig upplåta odlingsbar mark, som möjligen bär eller i framtiden kan komma att bära skog. Hässjö Söråker (*Fjäl*) dag som ofvan vid protokollet.

Aug. Törnberg.

C. E. Linde.

S. Nordin.

Axel Fr. Kjellerstedt.

Protokoll, fördt vid sammanträde med inom Holms församling för jordbrukets förbättring intresserade, hvilka på grund af kungörelse i församlingens kyrka infunnit sig i dess kommunalrum — — — — den 9 april 1901.

§ 1. — — — — —

1. Angående den första af dessa frågor voro alla de närvarande på grund af den kunskap de egde om förhållandena i orten eniga derom, att såväl ur jordbrukets som social synpunkt sågverksbolagens hemmansförvärf vore i högsta grad skadliga, hvilket sedan närmare skulle motiveras, och borde man därför på det kraftigaste deremot ingripa.

2. Beträffande den andra frågan hade samtliga funnit, att hemmansförvärfven från bolagens sida ökats efter år 1895 och som det tyckes just därför, att de genom 1896 års egostyckningslag hade frihet att när som helst, om så funnes förmånligt, afskilja inegojorden, då den ej längre till följd af dålig häfd gäfvade vinstgifvande afkastning.

3. Till tredje frågan upplystes, att bolagens hemman i regel sköttes af arrendatorer, hvilka sökte genom höförsäljning och skogskörslor, hvarvid en mängd foder uppställdes i skogarne, bereda sig inkomst och derigenom afhände jordbruket tillgång på tillräcklig gödsel, hvarigenom jorden inom kort komme i den största vanhäfd.

Bih. till Riksd. Prot. 1901. 7 Saml. 38 Häft. (N:o 48.)

16

Ett undantag härifrån utgjorde de få lägenheter, som sköttes och beboddes af bolagens egna tjänstemän. Nyodlingar förekomme icke.

4. I allmänhet hafva bolagen efter 1896 års egostyckningslag *helst* köpt hemmanen ostyckade och äfven efter köpen i allmänhet visat sig obenäga för desammas styckning.

5. Ehuru inom denna trakt någon utstyckning af inegojord från bolagshemman ej skett, ansågo dock alla, att, om så skulle ske, jordbruket enbart utan stöd af skogens afkastning ej skulle, särskildt i aflägsnare skogsbygder med saknad af goda kommunikationer, kunna underhålla sina brukare i längden, enär dessa skulle nödgas vända sig åt andra håll för att skaffa sig kontanta medel till utskylder och diverse nödvändiga behof och derigenom förhindras att egna jorden allt det arbete den kräfver för att väl underhållas. Dertill skulle ock genom dylika förhållanden de gamla odalförhållandena lemna rum för fattigdom och beroende.

6. Äfven i denna fråga voro alla eniga derom, att det vore föga troligt, att i bolagens ego varande ouppodlade marker komme att sättas i kultur genom dem sjelfva, utan ansågs en lagstiftning i enlighet med herr C. A. Lindhagens motion härför utgöra en vida säkrare garanti. Någon försäljning från bolagshemman af odlingsbara marker vore af de närvarande ej känd.

§ 2. Som slututtalande ville samtliga närvarande uttala sin lifliga sympati för herr Lindhagens motion och tillönska den en god framgång i Riksdagen.

Å mötets vägnar:

Mauritz Norman.

H. O. Forssberg.

M. Åslin.

Till — — — — —

Ett offentligt möte, hållet i Sundsvall den 24 mars 1901, vill härmed till Eder öfverlemna det uttalande med anledning af Eder motion i den norrländska frågan, som mötet efter föregången diskussion antog. Uttalandet var af följande lydelse:

Mötet förnekar ej, att den ekonomiska utvecklingen i Norrland för framtiden liksom under de senare femtiotal åren kommer att gynna främst industrien, detta såväl på grund af naturförhållandena som på grund af förefintlig allmän tendens i vår nuvarande industriella utveckling.

Men då de senare årens kraftiga utveckling af den svenska industrien tydligt ger vid handen, att denna industri för sin verksamhet ej är beroende af ett alltmer utsträckt jordförvärf, hvilket jordförvärf deremot innebär en stor framtidsfara för den stora norrländska befolkningens frihet och oberoende, uttalar sig mötet för den af herr Lindhagen väckta motionen om begränsning af de norrländska bolagens jordförvärf såsom ett medel att förhindra och begränsa den fasta grundegendomens öfverflyttning i kapitalets ego.

Men då denna fråga är såväl till sina verkningar som konsekvenser vårt lands allra viktigaste sociala fråga, uttalar mötet som ett önskemål, att statsmagterna måtte besluta om en officiell, fullt opartisk och utslagsgifvande undersökning öfver alla hithörande frågor, såväl bondeklassens som den norrländska industriens utveckling samt bådas framtidsmöjligheter och ekonomiska bärkraft.

Till sist uttalar mötet som sin åsigt, att icke ens de af herr Lindhagen företagna åtgärderna skola i längden visa sig tillräckliga att hämma en utveckling, som går fram öfver de småborgerliga bonde- och handtverkareklasserna, hvilka pressas ned i en allt mer ofri och nedtryckt arbetareklass, hvarför staten bör göra sig förtrogen med att ingripa för att reglera och öfvertaga skogs- och gruvedriften i Norrland. Sundsvall den 26 mars 1901.

På mötets vägnar:

Oscar Jönsson.

Ordförande.

Till — — — — —

Vid offentligt möte i Indals-Lidens socken, Medelpad, af ortens jordbrukare talrikt besökt, hvarvid den af Eder vid årets riksdag väckta motion diskuterades — — — — — antogs följande resolution, som genom undertecknade enligt mötets uppdrag öfversändes.

Indals-Lidens socknemän, talrikt samlade till offentligt möte för att utbyta tankar om herr Lindhagens i Riksdagen väckta motion, angående bolagens jordförvärf, få med kännedom och erfarenhet, att äfven inom denna ort liksom större delen af inre Norrland till följd af trävarubolagens ohejdadt fortgående inköp af jordbruksfastigheter dess jordbrukande bofasta befolkning går en synnerligen mörk framtid till mötes i ekonomiskt och socialt afseende, ja, rent af hotas med undergång, derest ej i tid något göres från statsmagternas sida till förebyggande af detta onda, uttala sin lifliga anslutning och sina varmaste sympatier för motionen i fråga. — Särskildt vill mötet gent emot — — — — — 1898 års statistiska utredning framhålla, att utom det, att, sedan 1895 deras inköp af jordbruksfastigheter fortgått i stor skala, den skedda utredningen icke exakt visar i huru stor utsträckning aktiebolagen redan då voro i besittning af den norrländska jorden, enär den nämnda utredningen var byggd på skattetalet och icke, som sig bort, arealen. Indals-Liden den 14 april 1901.

L. Åströmson.

Kommunalnämndens ordf. och mötets ordf.

E. Eriksson.

Landtbrukare, f. d. riksdagsman.

L. Olsson.

Ledamot i kommunalnämnden.

L. Hoflin.

Kyrkoherde.

N. D. Mellin.

Landstingsman.

Gefleborgs län.

Utdrag af protokoll, hållet vid af riksdagsmannen Per Olsson i Fläsbro utlyst, af inemot ett tusen personer bevistadt möte med vid riksdagsmannaval röstberättigade inom Enångers-Forssa tingslag å sjömanskapellet i Hudiksvall, lördagen den 6 april 1901.

§ 1. På derom framställt förslag utsåg mötet till ordförande hemmansegaren Johan Johansson i Kälkebo och till sekreterare hemmansegaren Jonas Andersson i Hedsta, båda i Forssa socken.

§ 3. Framställdes förslag, att mötet jemväl skulle yttra sig om den af riksdagsmannen C. Lindhagen vid innevarande års riksdag väckta motion om förbud för aktiebolag, ekonomiska föreningar och vissa enskilda personer att förvärfva jordbruksfastigheter i Norrland och Dalarne. Riksdagsmannen Per Olsson meddelade, att han instämt i motionens syfte, och sedan flera talare uttalat sig för att snara och kraftiga åtgärder borde vidtagas för att hindra, det bolagen finge slå under sig mera egendomar i omnämnda landsdelar, så antog mötet enhälligt och kraftigt följande resolution:

Ett stort antal vid riksdagsmannaval röstberättigade inom Forssa och Enångers tingslag, samlade till möte i Hudiksvall, uttala enhälligt våra sympatier för herr L:s vid innevarande riksdag väckta motion om förbud för aktiebolag, ekonomiska föreningar och vissa enskilda personer att förvärfva och besitta jordbruksfastighet i Norrland och Dalarne samt uttrycka vår lifliga önskan, att regering och Riksdag snarast möjligt måtte enas om sådana lagstiftningsåtgärder, hvarigenom den faran förebygges, att den urgamla bondeklassen inom nämnda landsända helt och hållet uppslukas af sågverksintresset. — — — — Som ofvan.

Joh. Johansson i Kälkebo.

Jonas Andersson, Hedsta.

Utdrag af protokoll, hållet vid ett af undertecknad, Eriksson, utlyst möte — dels rörande härordningsfrågan och dels beträffande herr Lindhagens motion angående bolagsväldet i Norrland — i Bergsjö sockenstuga den 31 mars 1901, besökt af ungefär 175 allmogemän.

§ 1. Företogs val af ordförande, hvartill utsågs handlanden Ivan Larsson i Kyrkbyn, Bergsjö.

§ 3. Föredrogs till öfverläggning herr Lindhagens motion, hvilken föranledde en liflig debatt, der alla talare så när som på en uttalade sina varma sympatier för nämnda motion, och beslöts enhälligt af mötet att uttala sig till förmån för meranämnda motion och herr Styrlanders i samma ämne. Dag som ofvan å mötets vägnar:

Halvar Eriksson.

I. Larson.

Justeradt, betyga:

Joh. Söderlund.

Ol. Welin.

Till — — — — —

Undertecknade, inbjudare till ett i Ljusdals kommunalrum söndagen den 14 dennes afhållet folkmöte i och för behandling af den utaf Eder vid årets riksdag framställda motionen angående inskränkning af bolagens jordförväfrsätt, få på uppdrag af det talrikt samlade mötet härmed meddela:

Utan att affatta någon särskild resolution i frågan, uttalar sig mötet enhälligt för syftet af den af herr revisionssekreteraren C. A. Lindhagen väckta motionen angående inskränkning af bolagens rätt till förvärfvande af jordbruksfastighet, öfverlemnande åt Riksdagen att på bästa sätt lösa frågan. Ljusdal i april 1901.

Eric Olinder.

Erik Jonsson.

E. Israelsson.

Erik Nilsson.

J. Nordgren.

Protokoll, fördt vid sammankomst med Färila socknemän å kommunalrummet den 14 april 1901.

Med anledning af den motion herr riksdagsmannen C. A. Lindhagen i Riksdagen väckt, — — — — — hade genom kungörelse, som blifvit uppläst i Färila kyrka den 7 och 14 dennes, Färila sockens jordbrukare kallats till möte å kommunalrummet för att diskutera den väckta motionen. Sedan kommunalstämmans ordförande P. M. Byström öppnat mötet, utsågs till ordförande kronolänsmannen Aug. Brolin.

Efter en nära tre timmars diskussion af frågan, derunder hufvudsakligast framhölls:

Att de hemman, som kommit i trävarubolagens händer, i regel bortarrenderas till medellösa personer, hvilka, så länge växtligheten är någorlunda, behålla sina

arrenden; att, sedan sådan arrendator en tid innehaft dylikt hemman utan att under tiden underhållit vare sig stängsel eller diken samt jemväl underlåtit att gödsla och vända jorden, hemmanet slutligen kommer i sådant stånd, att bolagen hafva svårt få dylika hemman utarrenderade mot ens de utlagor, som åligger fastigheten utgöra; att följden häraf blifver den, att husen förfalla, egorna blifva igenväxta med videbuskar och lingonris, stängseln förfalla och dikena blifva igenflödade.

Att under sådana — verkligen sanna — förhållanden jordbruket för bolagen blir en kräfta, är ett känt och erkänt faktum.

Inom Färila kommun ega dylika bolag omkring en fjerdedel af hemman-talet med ett taxeringsvärde af något öfver 600,000 kr., och vore det därför ej förvånansvärdt, att ofantliga quantiteter hö, halm och hafre måste från andra orter inköpas för att fylla behovet, hvilket, om dylika hemman brukades och sköttes rationellt, skulle vara obehöfligt. Nyodlingar å sådana hemman förekomma aldrig.

Vidare framhölls, att bolagen i regel bjöde så stort belopp för hemman, att en enskild person, med tanke på jordbruk och boskapsskötsel såsom existens, icke kunde skaffa sig eget jordbruk, utan ginge hemmanet i bolagens händer för att sedan undergå den förderfliga procedur, som här ofvan nämnts.

På dessa och en hel mängd andra talande skäl beslöto de vid mötet talrikt samlade att i denna fråga afgifva följande uttalande:

Mötet uttalar sitt beklagande deröfver, att frågan kommit väl sent å bane, men vill mötet på det lifligaste ansluta sig till motionen och dess goda syfte.

Att justera detta protokoll valdes sågverksegaren Anders Olsson i Stocksbo och landtbrukaren Per Persson i Storbyn. Som ofvan.

Aug. Brolin.

Justeradt: Anders Olsson, Per Persson.

Protokoll, fördt vid politiskt möte i Vallsta, utlyst af riksdagsman Johan Eriksson, för att bereda allmänheten tillfälle att yttra sig öfver herr C. A. Lindhagens motion, n:o 142, den 8 april 1901.

§ 1. Sedan de till ett 50-tal närvarande helsats välkomna af inbjudaren herr Johan Eriksson i Vallsta, valdes till ordförande hemmansegaren Lars Olsson i Hof och till sekreterare hemmansegaren E. O. Ång i Norränge.

§ 2. Redogjorde inbjudaren för motionens motivering och förslag, hvarefter diskussion vidtog, då samtliga talare i hufvudsak voro för motionens syftemål, framhållande, att ett härvarande bolag, Ungers Industriaktiebolag, på sina inköpta 12 af ortens större hemman ej hafva andra kreatur än hästar för nödiga körslor, hvarigenom jordens gödsling nästan uteblifver och dess framtida fruktbarhet försämras, att torpare och mindre jordegare, som sjelfva sakna dragare, efter bolagens jordförvärf blifva urståndsatta att sköta sin jord, då dragare ej kan få, såsom förut,

lånas af bönderna, och att det allmänna välståndet, efter hand som bolagen förvärfva jordbruket, sjunker, med flera synpunkter från såväl den kommunala, ekonomiska och sociala sidan, alla påvisande det för orten och landet skadliga i att jorden öfvergår i bolagens händer.

Sedan diskussionen förklarats avslutad, uttalade sig mötet enhälligt för motionen — — — — — Är och dag som ofvan.

Lars Olsson.

Ordförande.

E. O. Ång.

Sekreterare.

Vid möte i Storvik den 8 april 1901, hvartill intresserade inom Gestriklands Vestra tingslags valkrets voro kallade i och för öfverläggning om revisionssekreteraren C. A. Lindhagens i Riksdagen väckta motion angående lagstiftningsåtgärder för vidmagthållande af jordbruksnäringen inom skogsbygderna i Norrland och Dalarne, gjorde sig i allmänhet den meningen gällande, att en lagstiftning i motionens syfte vore af nöden, i sammanhang hvarmed äfven en skogslag borde komma till stånd, som skyddar ungskogen mot afverkning. Af vid mötet närvarande omkring 50 personer var det endast 3 personer, som uttalade sig bestämdt emot motionen, och dessa sistnämnda voro sågverks- och andra bolagsegare. Någon resolution antogs icke, utan beslöts, att den förda diskussionen skulle utgöra svar på motionen. Som ofvan.

A. Göransson.

Ordförande vid mötet.

Riksdagsman för Gestriklands Vestra tingslag.

Kopparbergs län.

Resolution, enhälligt antagen å allmänt folkmöte i Lima den 30 mars 1901 för öfverläggning om herr Lindhagens motion rörande bolagens jordförvärf.

Lima socknemän, som en följd af år gjort stora ansträngningar för bevarandet af den sjelfegande jordbrukareklassen, men ändå med vemod nödgats åtse, hur den ena egendomen efter den andra gått i bolagens händer, hafva i dag varit samlade till möte för att diskutera frågan om lämpligheten af de lagförslag, som riksdagsman Lindhagen föreslagit i sin i Riksdagen väckta motion rörande bolagens jordförvärf, och hafva socknemännen enhälligt beslutat att till herr L. framföra sitt hjertliga tack för motionen samt följande likaledes enhälligt antagna

Resolution.

Med hänsyn till de sociala och politiska faror, som måste blifva en följd af den nuvarande ställningens fortgång, vilja socknemännen hoppas, att både regering och Riksdag samt för öfrigt hvarje fosterlandsvän måtte göra allt för motionens framgång. Utan att på minsta vis vilja underkänna försvarsfrågans stora betydelse, våga vi dock påstå, att den af herr L. föreslagna lagen är för vårt lands framtida oberoende minst lika viktig, och vår egen historia visar, huru vid flera tillfällen ett i frihet och oberoende, om än i fattigdom uppväxt folk, kunnat rädda landet från undergång. Äfven nu ute i världen pågående händelser visa, hvilken kraft och fosterlandskärlek friheten och oberoendet kunna gifva ett folk.

Den föreslagna lagen är ock, enligt socknemännens mening, den enda räddningen för den själfegande jordbrukareklassen, ty en egostyckningslag skapar endast flera möjligheter för de allt uppslukande bolagen. Som ofvan.

Enligt uppdrag

Graf Lars Jonsson.

Ordförande i Lima sockens kommunalstämma.

S. J. Olsson.

Handelsföreståndare.

S. P. Mattsson.

Handlande.

B. P. Samson.

Hemmansegare.

P. Björting.

Orgelnist.

Lars Bodin.

Handlande.

Bois Johannes Ericsson.

Hemmansegare.

Lissola Martin Persson.

Hemmansegare.

Bois Per Persson.

Hemmansegare.

Protokoll, hållet vid sammanträde med intresserade vid riksdagsmannaval röstberättigade medlemmar af Äppelbo kommun för diskussion i anledning af herr revisionssekreteraren C. A. Lindhagens motion — — — i Borns folkskolehus den 3 april 1901.

S. D. Efter upprop, utfärdadt af kommunalstämmans ordförande, kronolänsmannen N. Forsberg, samt kommunalnämndens ordförande, handlanden J. H. Halfvarson, hade infunnit sig ett stort antal valberättigade socknemän, hvilka utsågo undertecknad Forsberg att i egenskap af ordförande leda förhandlingarna.

Ordföranden redogjorde härafter för motionens innehåll och yttrade hufvudsakligen: att om man också icke kunde till alla delar gilla vare sig motiveringen

eller de af motionären uttänkta detaljbestämmelserna uti en eventuel lagstiftning i motionens syfte, så måste man likväl icke kunna jäfva den omständigheten, att lagstiftningsåtgärder till förhindrande af en fortgång af det skriande missförhållandet, att den svenska jorden alltmer komme att områdas icke af svenske män, utan af delvis med utländskt kapital understödda korporationer med endast spekulationsintressen, äro af högsta behof påkallade. (För egen del hade tal. ej funnit anledning till anmärkning mot någon del af motionen, om ej möjligen mot den föreslagna rätten för regeringen att lemna dispens af förbudet, ett stadgande, som tal. funne öfverflödigt och synnerligen svårt för regeringen att förvalta); att förhållandena här och i vårt omedelbara granskap gäfvé en trogen bild af de omständigheter, motionären påpekat beträffande sågverksbolagens framfart i Norrland: här i kommunen egde aktiebolaget något mer än en tredjedel af kommunens fasta egendom efter taxeringsvärdet; här i gransket hade inträffat, att säljare-arrendatorer helt enkelt, i stället för att få vid sin fastighets försäljande till bolaget muntligen erhålla löften om listidsarrenderätt respekterade, om några få år undanträngts af lösa arbetare från andra orter; att visserligen ett af de här i orten opererande skogsbolagen syntes börja vårda sig i någon mån om den inom bolagets område befintliga inegojorden, men att åter ett annat af bolagen lemnat bevis för, att allt hvad som icke medför direkt och ögonblicklig affärsvinst icke ingår i bolagets verksamhet, derigenom nemligen, att afsedda bolaget är i färd med att inställa ett i stor skala anlagdt jordbruk, därför att det från början syntes medföra för stora uppoffringar och bolaget »hade andra intressen att tillvarataga»; att den föreställningen, att det vore synnerligen fördelaktigt för arrendatorn att såsom arrende slippa undan med att blott betala den hemmanet åbelöpande skatten, endast vore en illusion, alldenstund arrendatorn får betala skatten för både jord och skog (den sistnämnda delen af fastigheten begagnas ensamt af bolaget), hvilket torde blifva en alldeles tillräcklig arrendeavgift, enär skogen i allmänhet här i orten representerade nio tiondedelar af hela hemmanets värde, en oskattbar fördel således för bolaget, för hvilket brukandet af jorden blott skulle vara ett onus; att, enligt tal. mening, det aldrig varit och aldrig skall blifva af någon afsevärd fördel för trävaruindustrien, aktiebolagens egande af fastighet, utan snarare tvärt om, emedan sjelfva jorden, åbyggnaderna, den mindre skogen och skogsmarken ju alltid representera stora kapital, som måste för aktieegarne ligga overksamma och draga räntor, hvilka uppväga ganska afsevärda bråkdelar af årsvinsten — så mycket, att under normala förhållanden näppeligen fastighetens värde stiger i kapp dermed; att den farhåga man hyser, att en lagstiftning i den föreslagna riktningen skulle icke allenast hämma en sund industriel utveckling, utan jemväl utgöra ett obehörigt förmynderskap öfver jordegaren, är blott ett fantasifoster, som jagats upp genom vanan vid det nu rådande oeffterrättighetstillståndet; ty det vore ett säkert faktum, att under nuvarande förhållanden hemmanen skulle finna köpare bland den jordbrukande befolkningen, som ensam bör vara berättigad att ega jorden, medan det är sågverksindustriens rätt att få tillgodogöra sig den växande skogen, så långt detta kraf harmonierar med en klok skogshushållning, ett tillstånd, om det kan nås, som skall för visso lemna hemmansegaren betydligt bättre ekonomiskt resultat, än han nu i allmänhet bereder sig, då han säljer bort den fäderneärfda torfvan; att det icke vore ensamt sågverksindustrien, som skapat de höga pris, som fastighet för närvarande betingar, om den öfver hufvud i och genom sig sjelf hade någon som helst del deri, utan det vore hufvudsakligen förbättrade kommunikationer, dem bönderna med eller mot sågverks-

bolagens vilja skaffat sig, man hade att tacka för detta uppsving, och det vore en stor villfarelse att påstå, att skogsbolagen kanske voro de enda, som under vissa tidpunkter tillhandlade sig fastighet; nej, nu hölle nog den enskilda spekulationen jemna steg med bolagens, och det vore ju en påtaglig sak, att bolagen, lika litet som den enskilde, betalade mera för en fastighet, än de vore tvungna, så att vilja påstå, att bolagen uppträdt såsom några räddare i kritiska tider vore meningslöst, så mycket mer som det förekommit, att före Mora—Venernsbanans tillkomst trenne stora här i orten opererande skogsbolag sammanslöt sig till ett konsortium för att icke konkurrera med hvarandra och derigenom uppdrifva prisen; att det ingalunda vore talarens mening att klandra de aktiebolagens affärer ledande personernas åtgöranden, ty det vore deras pligt att se till, att allt gick affärsmässigt och att bolagens verksamhet utvidgades och vunne tillbörlig respekt; men det vore statsmagternas skyldighet att öfvervaka, att det allmännas intresse icke blefve lidande derpå, utan att beggedera kunde gå fram i broderlig gemensamhet till fosterlandets sanna bättnad.

Slutligen hoppades talaren, att denna fråga, som vore af så vigtig beskaffenhet för vårt fädernesland, måtte få en god lösning, så att den rest, som ännu funnes kvar af vår gamla odalmannastam, som alltid varit landets styrka och värn, icke måtte ytterligare decimeras.

Hr J. H. Halfvarson biträdde motionärens åsikter och uttalade sin önskan om framgång åt motionen. Tal. vore förvissad om, att, om något snart icke gjordes i den rigtning, med motionen åsyftades, utvandringen af landets kraftigaste söner skulle ytterligare tilltaga. — Hr Brus Erik Knutsson yttrade sig i samma rigtning och önskade, att motionen måtte vinna Riksdagens bifall. — Hr Chr. L. Larsson instämde ock i de förut uttalade meningarna och ville särskildt uttala sin förvåning öfver — — —. Hrr Raddar Anders Andersson och Magnus Erik Ersson yttrade sig i likhet med hr Halfvarson. — Hr Olof Andersson, som sjelf vore född och framlevat sin tid hittills inom Nedansiljans domsaga, fann sig föranlåten att instämma med hr Larsson. Tal. ansåg, att, jemte förbud för aktiebolag m. fl. att ega fast egendom, det äfven borde stiftas en afverkningslag, så att totalafverkning blefve förhindrad.

Härefter antogs enhälligt, på förslag af ordföranden, följande resolution:

»Vid riksdagsmannaval röstberättigade medlemmar af Äppelbo kommun, talrikt samlade till möte i dag för diskussion i anledning af hr Lindhagens motion vid innevarande riksdag med syftemål att betrygga den jordbrukande befolkningens i Norrland och Dalarne ställning och utveckling mot bolagens öfverhandtagande jordförvärf, vilja, med bekräftande af de i motionens motivering relaterade omständigheter, hvilka ofta finna motsvarighet af förhållanden här på orten, härmed uttala sin önskan om vinnandet af det med motionen afsedda syfte.» — — —

Sedan hrr Chr. L. Larsson och Hane Erik Ersson valts att justera protokollet, upplöstes sammanträdet. Som ofvan.

Nils Forsberg.

Protokoll, hållet vid sammanträde i Grönlands småskolehus söndagen den 14 april 1901 i och för diskussion af herr revisionssekreterare Lindhagens vid årets riksdag väckta motion — — — —.

Mötet öppnades af kommunalstämmans vice ordförande herr J. P. Jansson i Grönland, och föreslog denne till ordförande för sammanträdet kommunalnämndens ordförande för Malungs socken herr D. P. Larsson i Grimsåker, hvilket förslag enhälligt antogs. Som sekreterare fungerade distriktsveterinären V. Norrman. Mötet var besökt af en stor del af socknemännen.

Ordet begärdes först af herr bankkamrer L. Jonell, hvilken i ett längre anförande framhöll den stora vikt och betydelse, som förevarande fråga hade, ej blott för vårt samhälle, utan för hela vårt land. Ett fortgående af bolagens jordförvärf måste ovilkorligen vara till oberäknelig skada för samhället, ja, dettas vara eller icke vara berodde på lösningen af denna fråga. Vi måste se framtiden med bekymmer an, om bolagsväldet skall utveckla sig så, som det gjort under de närmaste tio åren. År 1890 var taxeringsvärdet af all socknens jordbruksfastighet 4,104,200 kronor, hvaraf bolagen representerade 501,500 kronor eller $12\frac{1}{5}\%$, år 1895 var hela taxeringsvärdet 4,049,500 kronor, hvaraf bolagens 805,800 kronor eller 20 % och år 1900 hela taxeringsvärdet af socknens jordbruksfastighet 5,212,900 kronor, af hvilken summa på bolagen kom 2,165,200 kronor eller 41,5 %, således nära halfva socknen. Bolagen hade under de förflutna tio åren köpt $\frac{3}{10}$ af socknens hela jordbruksfastighet. Röster hördes, att trävarubolagens livsvilkor voro beroende derpå att fortfarande få förvärfva sig fastigheter, och i så fall då bättre, att dessa ginge under, än att ortens sjelfegande befolkning skulle försvinna. Bolag och denna senare kunde dock finnas tillsammans. Bolagen kunde hafva nog af att för sitt behof köpa den mognade skogen, medan bonden behölle marken. Saken skulle kunna ordnas så, att till inegojorden afskildes en del skogsmark till husbehof, t. ex. ett tunnland skog pr snesland inegojord, och skulle denna skog ej kunna skiljas från inegojorden, bolag skulle ej ega rätt att köpa inegojord, vidare borde egostyckningslagen ändras för Norrland och Dalarne. Hoppades, att Riksdag och regering skulle taga sig saken an och förhindra, att vi ginge det sorgliga öde till mötes, att fosterlandet för lumpna penningar såldes från oss.

Herr kyrkoherde Hedvall kunde ej till alla delar instämma med motionären; ansåge första punkten i den föreslagna lagen alldeles omöjlig att genomföra, då den alltför mycket skulle ingripa i eganderättsförhållandena. Ansåg, att äfven Öfre Dalarne borde inbegripas i 2:dra punkten af den föreslagna lagen i motionen. Finge bolagen hela jorden härstädes, blefve befolkningen lös såsom i industrisamhällen. Ansåg det besynnerligt, att ej staten förr tagit förhandenvarande fråga om hand, då den som bekant tillsatt en egnahemskomité; hvar skola dessa hem blifva belägna, om jorden blefve bolagens egendom, och vi veta, att bolagen ej sälja eller kunna sälja något af hvad de köpt? Jorden utarrenderades och arrendatorerna blifva arbetare åt bolagen. Instämde med herr Jonell deri, att bolagen väl finge ega skogen, men befolkningen inegojorden och skog till husbehof. Visserligen vore här på orten jordbruket ej så lönande, att det i och för sig födde sin man, men betonade, hvilken skilnad det vore att arbeta å den egna torfvan mot å bolagsjorden. I en resolution borde framhållas, att bolagens jordförvärf ej finge sträcka sig till odaljorden, utan denna och hemskogen skulle tillhöra ortens befolkning.

Man skulle strängt öfvervaka, att jordbruket å bolagens egendomar vidmagthölles. Vore öfvertygad, att bolagen skulle erhålla arbetare i tillräcklig mängd, äfven om ej arrendatorerna arbetade åt dem.

Herr Åspö Elias Persson i Lillman förordade motionen till bifall utan några som helst ändringar eller tillägg. Jorden hade intet värde utan skog. — Herr Nisjers Lars Olsson i Tällbyn instämde med herr Hedvall. Invände mot herr Jonell, att bolagen här i socknen egde blott $\frac{1}{6}$ af jordetalet. Ansåg, att bolagen hade nog jord, om de hade till sina anläggningar. Befolkningen blefve genom bolagens åtgöranden försämrade och arbetskrafterna förslöade; de kunde utan att vara bolagsmenniskor arbeta åt desamma. Den resolution, som fattats i Appelbo, ansåge talaren vara nog bra, men förordade dock affattandet af en särskild härstädes. Lagen om hemmansklyfning af den 27 juni 1896 borde borttagas. — — — Herr J. P. Jansson uttalade önskvärdheten deraf, att motionen antoges, och hoppades, att Malungs socken måtte inse vigten af densamma. — — Finge förhållandena fortgå som hittills, blefve snart vår församling en idel lös befolkning utan mål. Sverige behöfde en fast befolkning, och motionen borde därför obetingadt antagas. — Herr Jonell — — — föreslog därför nedannämnda resolution till antagande. — Herr Nisjers Lars Olsson framhöll med anledning af den nu förestående lösningen af försvarsfrågan, att om bolagen förvärfvade all jord, hade vi intet att försvara; det betydde intet, att jorden ginge man och man emellan, men hafva bolagen en gång fått hand om den, är den ohjelpigen fast. — Herr folkskolläraren Gylin förordade antagandet af den Jonellska resolutionen.

På derom af herr ordföranden framställd proposition antogs enhälligt följande resolution:

Malungs socknemän, i dag samlade för diskussion med anledning af herr Lindhagens under nuvarande riksdag väckta motion angående bolags fastighetsförvärf i Norrland och Dalarne, få härmed afgifva följande enhälliga uttalande i frågan.

Inseende den stora nationella fara, som ligger deri, att bolag förvärfva sig eganderätt till jordbruksfastigheter i obegränsadt omfång, och då förhållande här i socknen gifva vid handen, att, om icke något från Riksdags och regerings sida snarligen göres att hämma detta bolagens öfverhandtagande fastighetsförvärf, den sjelfegande befolkningsstammen här uppe kommer att fullständigt utrotas, uttrycka vi vår lifliga sympati för motionens hufvudsyfte, och önskas derjemte, att i andra punkten af den i motionen föreslagna lagen äfven Kopparbergs län medtages. — — — Malung i Kopparbergs län som ofvan.

D. P. Larsson.

Verner Norrman.

Riksdagsmannen herr S. M. Olsson.

Vid offentligt möte den 8 april 1901 i Transtrands sockenstuga af röstberättigade medlemmar af Transtrands kommun föredrogs och diskuterades herr Lindhagens motion — — — dervid undertecknade erhöilo de närvarandes uppdrag

att å deras vägnar i skrifvelse till ortens riksdagsman uttrycka mötets åsikter och önskningsar i den genom motionen väckta frågan; hvilket uppdrag vi härmed fullgöra.

Inom denna ort hafva tre af de större skogsbolagen sedan omkring 30 år tillbaka oafslått ifrån hemmanen förvärfvat sig skog, skogsmark och jordbruksfastigheter med åtföljande skog och skogsmark, i början med inköp af skog på 50 års afverkning, hvarvid i det allra närmaste alla hemman i socknen afhändt sig skogen, och sedermera med köp af skogsmark och derjemte, synnerligast efter år 1896, med köp af hela lägenheter såväl inegor som skog — och detta till den utsträckning, att omkring en femtedel af socknens jordbruksfastigheter, efter reduceradt jordtal, nu befinner sig i dessa bolags ego, hvilka derjemte besitta omkring 20,000 tunnland skogsmark, afsöndrad från ännu sjelfständiga jordbruksfastigheter i socknen. Förvärfvet särskildt af jord med åtföljande skog och skogsmark pågår alltjemt och med, som det synes, allt större hastighet.

Endast en mening råder härstädes bland jordbrukarne derom, att jorden och skogsmarkens öfvergång i bolagens ego är absolut hinderlig för jordbruksnäringens vidare utveckling i allmänhet och för framtiden och verkar direkt hämmande på jordbrukets rätta bedrifvande på de af bolagen inköpta hemmansdelarne, som mestadels innehafvas mot lågt arrende af brukare. Ökandet af denna klass af osjelfständiga småbrukare i förhållande till den sjelfegande jordbrukarklassen innebär utan gensägelse en bestämd fara för befolkningens nedsjunkande i fattigdom och håglöshet. Dessa småbrukares lösa och otrygga innehaf af jorden medför vanligen, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, minskadt intresse och mindre kraft till jordbrukets rätta bedrifvande, men derjemte också minskad omtanke för framtiden och lösare samverkan mellan hemmets arbetsföra medlemmar till gemensam förkofran och ömsesidigt understöd, och har bestämd tendens att göra denna del af befolkningen såväl ekonomiskt som borgerligt och politiskt, ja, ock moraliskt ovederhäftig.

På grund af dessa faktiska förhållanden anse vi det vara högeligen önskvärdt, att bolagens jordförvärf hejdas eller alldeles förhindras, derest detta med lagliga medel kan ske; och instämma vi därför på det lifligaste med motionären i motionens syfte, jordbruksnäringens vidmagthållande genom lagstiftningsåtgärder för inskränkande af bolagens jordförvärf, förvissade derom, att icke blott jordbrukets och den mindre jordegarens bästa, utan ock det allmännas väl i vidsträcktare bemärkelse nödvändigt kräfver statsmagternas ingripande i denna viktiga samhällsangelägenhet. Transtrand den 11 april 1901.

Joh. Ström.

Ordf. i Transtrands sockens kom.-stämma.

Nils Olsson.

Handlande.

Back Johannes Ersson.

Hemmansegare.

Peter Falk.

*Kyrkoherde.

A. Jacobsson.

Kommunalnämndsordförande.

Er. Larsson.

Handlande.

Jos. Lars Olsson.

Hemmansegare.

Till riksdagsmannen herr E. Norman.

Med anledning deraf, att uppsatser varit i tidningarne synliga, hvilka försvarat skogsbolagens förvärf af jordegendomar från synpunkten, att dessa förvärf varit och äro för jordbruket här på orten och landet i sin helhet nyttiga — — —, så våga vi till vår ärade riksdagsmans kännedom framhålla, att enligt såväl vår egen som jemväl allmänhetens mening inom valkretsen vore det en olycka för vår provins samt jemväl för Norrland, om ej den af riksdagsman Lindhagen framlagda motionen mot bolagens jordförvärf blefve af Riksdagen antagen. — — —

Att bolagens förvärf af jorden inom dalakommunerna är ej blott hämmande för jordbruket i vår provins, utan förvandlar derjemte de sjelfegande jordbrukarne med deras folk till osjelfständiga torpare och löst arbetsfolk, är genom erfarenheten noggsamt känt; och hvilken skada och olycka detta i längden kommer att i främsta rummet förorsaka de provinser, i hvilka lagförslaget afser att råda bot, men derjemte ock landet i sin helhet, äro påtagliga. Dock kunna dessa faror till hela sin räckvidd långt ifrån till fullo inses. Att den nu genom motionen föreslagna lagen hade för mer än ett tiotal år tillbaka bort stiftas, derom är den allmänna meningen här i orten enig. I det närmaste $\frac{1}{7}$ af Våmhus sockens hela jordtal befinner sig i skogsbolagens ego för närvarande. I detta tal äro ej inberäknade de stora skogsområden från nästan samtliga socknens byar, hvilka af skogsbolagen innehafvas för afverkning under 50 års eller kortare tid, utan endast den jordareal, som för alla tider blifvit bolagens egendom. Men då mycket ännu återstår att rädda undan bolagsväldet, så är hos allmänheten den önskan liflig, att den sålunda föreslagna lagen måtte af nuvarande Riksdag antagas. — — —
Våmhus den 22 april 1901.

Hed A. Andersson.

Ordförande i Våmhus sockens kommunal-
stämma och nämnd.

F. Nordenstam.

Valman och kyrkoherde.

Protokoll öfver hållet sammanträde med Boda socknemän inför kommunalstämmans ordförande i sockenstugan derstädes den 31 mars 1901.

§ 1. Redogjorde riksdagsman Ollas A. Ericsson i största korthet för innehållet af herr C. Å. Lindhagens motion — — —. Efter sedan flere talare, bland dem stämmans ordförande, förordat syftet med motionen, uttalades enhälligt den önskan, att regering och Riksdag snarast möjligt måtte vidtaga åtgärder i motionens syfte, enär ett fortgående af bolagens förvärf af jordbruksfastigheter med säkerhet medförer vådor i såväl politiskt som socialt hänseende; och beslöts, — — —
Som ofvan.

In fidem

E. Karlsson.

Justeradt:

Ollas A. Eriksson. Jöns H. Andersson.

Å möte med Järna socknemän den 5 maj 1901 i anledning af herr C. A. Lindhagens vid årets riksdag väckta motion rörande begränsning i bolags med fleres fastighetsförvärf hafva socknemännen gjort följande uttalande, hvilket enligt beslut skulle tillställas ortens riksdagsman:

Järna sockens frihets- och fosterlandsälskande befolkning kan ej utan vemod se den öfverhängande fara, som hotar dess sjelfständighet genom de stora och mäktiga trävarubolagens stadigt växande eganderätt till allt större arealer, och vill på det kraftigaste tillönska L:s motion framgång, då den anser sin kommuns framtida väl i såväl socialt, ekonomiskt, moraliskt som äfven rättsligt hänseende beroende af lagstiftningsåtgärder i öfverensstämmelse med syftet i nämnda motion; ty

1:o enligt sakens natur kunna aldrig så kallade landbönder med samma intresse och tillfredsställelse sköta ett jordbruk som de fria, sjelfegande bönderna;

2:o det blir ruinerande för våra efterkommande, om ej i lag bestämmes, att den skog skördar, skall skog odla;

3:o den förut bofasta befolkningens dragande från jordbruket och hemmet till stora arbetarecentra är en moralisk fara;

4:o det tilltagande beroendet af mäktiga bolagsvälden kan komma att kränka den enskildes rätt både i kommunalt och politiskt hänseende;

5:o industrien skall icke behöfva lida derpå, att bolag eller enskilde, som gjort den till hufvudmål för sitt arbete, få mera helt egna sig deråt, i det de öfverlåta eganderätten af jorden på brukaren af densamma; och

6:o en rationel skötsel af såväl jord som skog kan med framgång bedrifva. af mindre sjelfegare lika väl som af bolag i besittning af stora komplexer.

Enligt uppdrag

O. Thomsson.

Lars O:son Gezelius.

Per Skoglund.

Innehållsförteckning.

Herr Lindhagens motion:	Sid.
Jordbruksnäringens rättshistoria i Norrland och Dalarne	1
Trävarukonjunkturernas inellankomst	5
Intressenas harmoni	7
Lagstiftningens närmaste uppgifter	8
Jordbruket och »industrien»	9
Jordbruket och skogsvården	11
Jordbruket och frihandeln	12
Skogsspekulanternas fastighetsförvärf inför gällande lag	14
Förslag till lag om förbud i vissa fall att vidare förvärfva afvittrade hemman . . .	16
Tiden för afverkningsskontrakts bestånd	22
Skogsallmänningar	23
Frågan om skyldighet för sågverksbolag att häfda sina hemman	26
Egostyckningslagen. Dess historia	27
Egostyckningslagens verkningar i de norra länen	31
Odalbygden och kolonisationsfrågan	34
Direkta åtgärder för jordbrukets befrämjande	35
Hvad har jordbruksnäringen i Norrland och Dalarne att vänta af det nya jordbruks- departementet?	36
Herr Wiklunds motion	41
Utskottets yttrande	44
Reservationer	59
Bilaga, innefattande uttalanden från:	
Vesterbottens län	75
Norrbottnens län	93
Jemtlands län	99
Vesternorrlands län	110
Gefleborgs län	124
Kopparbergs län	127